

Iesniegts : 24/03/2016

Līguma Nr : 5-3/2

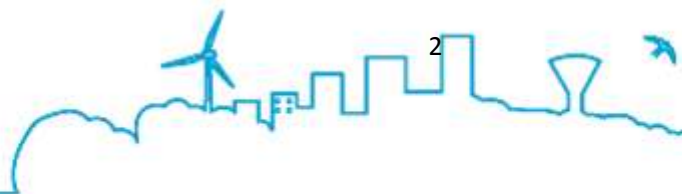
Tukuma novada ekonomisko nozaru prioritizācija
un stratēģijas izstrāde investīciju piesaistei
industriālajai teritorijai Rūdas ielā, Tukumā

Izpētes ziņojums

Satura rādītājs

Kopsavilkums	4
Ievads	5
1. Metodoloģija.....	8
1.posms: Esošās situācijas raksturojums	9
2.posms: Industriālās teritorijas Rūdas ielā, Tukumā perspektīvākās un prioritārās nozares	11
3.posms: Investīciju piesaistes stratēģija	12
4.posms: Investīciju piesaistes darbības plāns	12
5.posms: Stratēģijas sociālekonomisko ieguvumu novērtējums.....	13
Investīciju lēmuma faktoru analīze	14
2. Stratēģiski svarīgo nozaru identifikācija un prioritizācija.....	15
2.1. Tukuma novada pašreizējās uzņēmējdarbības vides analīze	15
2.1.1. Tukuma novada demogrāfiskās situācijas un nodarbinātības datu analīze	15
2.1.2. Novada izglītības pieejamības situācijas novērtējums	24
2.1.3. Novadā aktīvo uzņēmumu apskats un analīze	27
2.1.4. Galvenās ekonomiskās industrijas Tukuma novadā.....	31
2.2. Infrastruktūras analīze Tukuma novada industriālās teritorijas Rūdas ielā, Tukumā darbību izvērtēšanai.....	35
2.2.1 Teritorijas plānojums	35
2.2.2. Teritorijas inženiertehniskais labiekārtojums	37
2.3. Nekustamā īpašuma tirgus apskats salīdzināmiem īpašumiem.....	39
2.3.1. Noliktavu un ražošanas telpu tirgus.....	39
2.3.2. Ražošanas apbūvei pieejamās zemes tirgus	39
2.4. Nozaru prioritizācija darbībai industriālajā teritorijā	41
2.5. Darbībai industriālajā teritorijā Rūdas ielā, Tukumā prioritizēto nozaru apskats	44
2.5.1. Mašīnbūves un metālapstrādes nozare.....	44
2.5.2. Pārtikas nozare	48
2.5.3. Kokapstrāde.....	52
2.6. Nozaru SVID analīze un nozaru prioritizācija	55

3. Tukuma novada pašvaldībai ieteicamā stratēģija un darbības plāns prioritāro nozaru piesaistei industriālajā teritorijā Rūdas ielā, Tukumā	58
3.1. Tukuma novada pašvaldības pieejamie resursi investīciju piesaistes darbībām	58
3.1.1. Valsts un starptautiskie fondu finansiālie resursi	58
3.1.2. Cilvēkresursi	59
3.1.3. Zināšanas un iespējas ekspertu piesaistei	60
3.1.4. Kanāli investoru piesaistei	60
3.2. Starptautiskās pieredzes izpēte saistībā ar investīciju piesaisti Tukumam līdzīgu pašvaldību darbību investīciju piesaistes ziņā.....	67
3.2.1. Alīta	69
3.2.2. Vīlande.....	72
3.3. Potenciālo investoru profila noteikšana.....	74
3.4. Tukuma novada pašvaldības ilgtermiņa mērķu noteikšana saistībā ar investīciju piesaistes attīstību industriālajai teritorijai	76
3.5. Tukuma novada pašvaldības investīciju piesaistes industriālajai teritorijai aktivitāšu laika plāns	77
3.6. Ieteikumi projekta īstenošanai.....	79
4. Tukuma novada pašvaldības ieguvumi, īstenojot šo projektu.....	81
4.1. Finanšu ieguvumi	81
4.2. Nemateriālie ieguvumi.....	85
4.3. Izdevumi	86
Pielikums Nr.1: Saīsinājumi.....	87
Pielikums Nr.2: Pašvaldībai pieejamie finanšu resursi investīciju piesaistes un uzņēmējdarbības veicināšanas mērķim.....	88
Pielikums Nr.3: Avoti	93
Pielikums Nr.4: Interviju saraksts	95

Kopsavilkums

Iestāšanās Eiropas Savienībā (ES) nāca ne tikai ar pieeju pasaules lielākajam tirgum, jaunām vides prasībām un ar reputāciju par piederību ekskluzīvam klubam, bet arī ar ES fondu pieejamību. ES vienotais tirgus nebūtu iespējams bez atbalsta, ko mazāk attīstītās tautsaimniecības saņem no kopējā ES budžeta savu strukturālo attīstības izaicinājumu risināšanai.

Sākoties jaunajam 2014.-2020.gada ES fondu plānošanas periodam, virknei reģionālo attīstības centru Latvijā, t.sk. Tukuma novadam, ir pieejams atbalsts to vadošās lomas stiprināšanai. Būtiskākais no tiem ir darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" specifiskais atbalsta mērķis 5.6.2. "Teritoriju revitalizācija, reģenerējot degradētās teritorijas atbilstoši pašvaldību integrētajām attīstības programmām", kas paredz sniegt atbalstu Tukuma novadam 4,8 mEUR apmērā.

Ar Norvēģijas finanšu instrumenta atbalstu Rīgas plānošanas reģiona administrācija 2015.gada 31.jūlijā izsludināja atklātu iepirkuma konkursu „Investīciju piesaistes materiālu izstrāde Jūrmalas pilsētas domei, Siguldas novada pašvaldībai, Ogres novada pašvaldībai un Tukuma novada pašvaldībai”, kas iekļāva sevī arī iepirkuma daļu "Investīciju piesaistes materiālu izstrāde Tukuma novada pašvaldības projektam „Tukuma novada ekonomisko nozaru prioritizācija un stratēģijas izstrāde investīciju piesaistei industriālajai teritorijai Rūdas ielā, Tukumā”". 2015.gada 16.decembrī par konkursa uzvarētāju tika atzīts SIA "SAFEGE Baltija" piedāvājums.

Izpēte par industriālās teritorijas Tukumā, Rūdas ielā attīstību nepieciešama, lai veiksmīgi uzsāktu industriālās teritorijas Rūdas ielā, Tukumā darbību un stratēģiski to veidotu par vienu no galvenajiem novada uzņēmējdarbības un ražošanas centriem.

Astoņu nedēļu laikā pēc līguma noslēgšanas SIA "SAFEGE Baltija" pētnieki veica virkni izpētes darbību:

- Plānošanas dokumentu analīzi,
- Semi-strukturētās intervijas,
- Publiski pieejamās statistikas izpēti,
- Specializēto informācijas avotu analīzi,
- Ekonomisko analīzi.

Šī analīze ļāva izvirzīt priekšlikumu par trīs prioritārām nozarēm, kurās industriālajai teritorijai ir vislielākais investoru piesaistes potenciāls, kā arī ar SVID analīzes palīdzību reducēt šo sarakstu uz vienu konkrētu nozari, kurā ir atrasts investors ar gatavību un spēju kļūt par Tukuma novada pašvaldības partneri, īstenojot industriālās teritorijas attīstības projektu Rūdas ielā.

Pētījuma ietvaros ir izstrādāts projekta iesnieguma sagatavošanas laika grafiks ERAF atbalstam un sniegtas rekomendācijas veiksmīgai projekta īstenošanai.

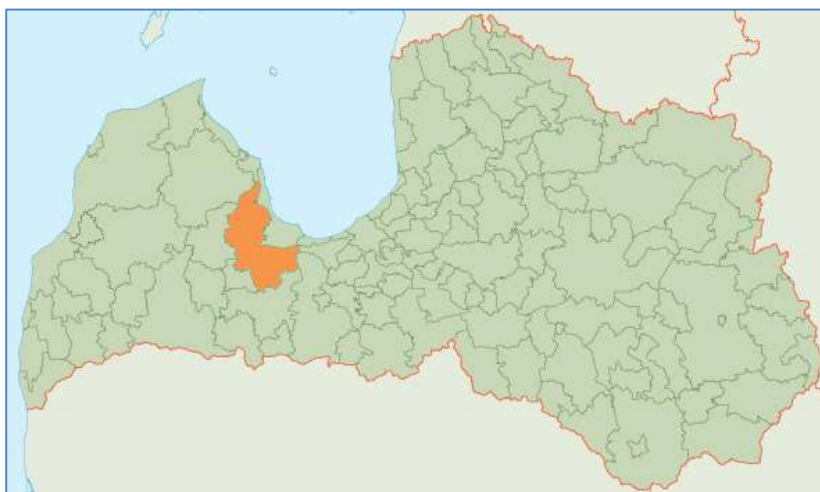

Ievads

Tukuma novads atrodas Latvijas valsts vidusdaļas Rietumu daļā. Tā platība ir 1194 km², bet iedzīvotāju skaits – 29 069. Novada centrs – Tukuma pilsēta – ir vienpadsmitā lielākā pilsēta Latvijā. Novads robežojas ar Engures, Jaunpils, Kandavas, Talsu, Mērsraga, Dobeles un Babītes novadiem, kā arī Jūrmalas pilsētu.

Pateicoties tā tuvumam, kā arī ekonomiskajām un nodarbinātības saiknēm ar Latvijas galvaspilsētu, Tukuma novads pamatoti iekļaujas Rīgas plānošanas reģionā, tam teritorijas ziņā esot lielākajam plānošanas reģionā ietilpstošajam novadam.

Attēls 1: Tukuma novads Latvijas teritorijā

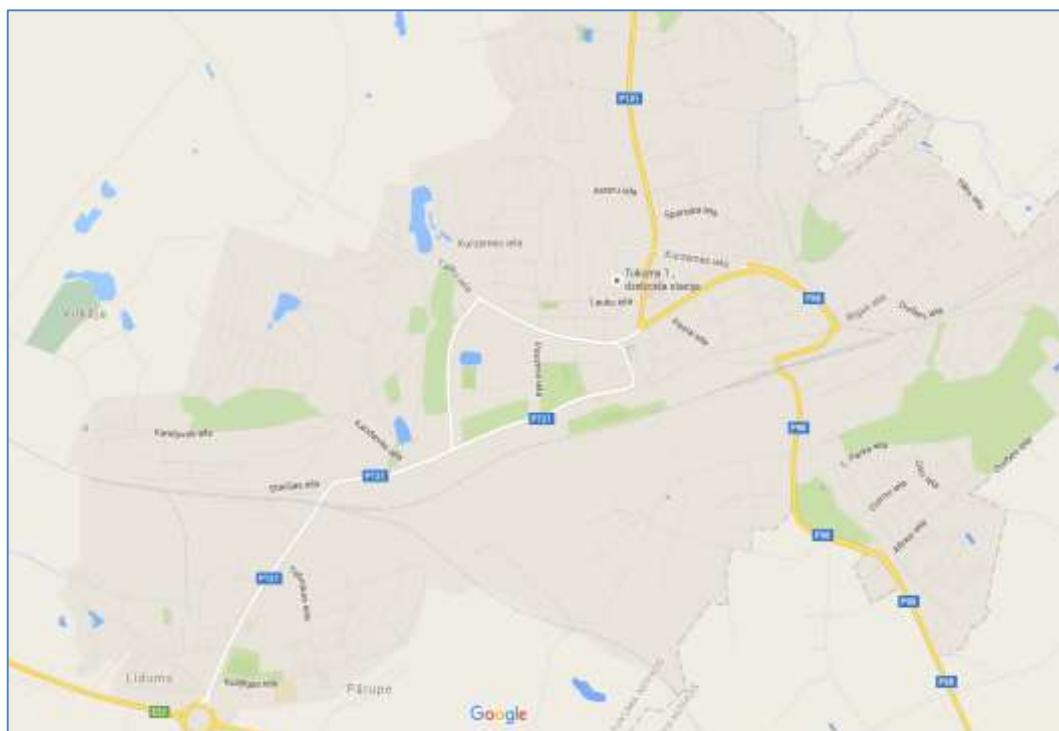
Avots: Wikipedia

Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2014.-2020.gadam (NAP) prioritāte “Izaugsmi atbalstošas teritorijas” paredz, ka teritoriālā attīstība tiek balstīta uz ieguldījumu koncentrēšanu nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centros (9+21), kas ietver arī Tukumu. NAP nosaka, ka “*ieguldījumi cilvēkresursos, ražošanas līdzekļos un infrastruktūrā padarīs šos centrus par “ekonomikas izrāviena” virzītājiem, dodot pozitīvu ekonomiskās aktivitātes starojumu blakus teritorijās, aptverot visu Latvijas teritoriju. Nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centriem jāklūst par vilcējspēku investīciju piesaistē uzņēmumiem un jaunu darba vietu radīšanā. Šī ir tā bāze, uz kuras plānošanas reģioni veiks mazāko novadu pašvaldību un to iedzīvotāju iesaisti realizētajos ieguldījumu projektos, tādējādi vairojot attīstības sinerģiju starp visām apdzīvotajām vietām.*”.

Tukuma novada Ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2033.gadam novada attīstības vīziju saskata kā “*Rīgai netālu plaukstošu novadu [..], kas ir labi atpazīstama kvalitatīva un ilgtspējīga dzīves vide, kas sekmē radošu, izglītotu un aktīvu iedzīvotāju labklājību [..]. Kvalitatīva, moderna transporta un sakaru infrastruktūra nodrošina videi draudzīgas, konkurētspējīgas uzņēmējdarbības ar augstu pievienoto vērtību attīstību, dabas resursu prasmīga un moderna apsaimniekošana nodrošina lauksaimniecības attīstību.*”.

Tukuma pilsēta ir novada ekonomiskās attīstības centrs un pašvaldības administrācijas mītnes vieta. Izdevīgā atrašanās vieta līdžās A10 šosejai un tuvums Rīgai ar tās uzņēmējdarbības jaudu, kā arī lidostu un ostu veicina Tukuma attīstību.

Attēls 2: Tukuma pilsētas novietojums

Avots: Google maps

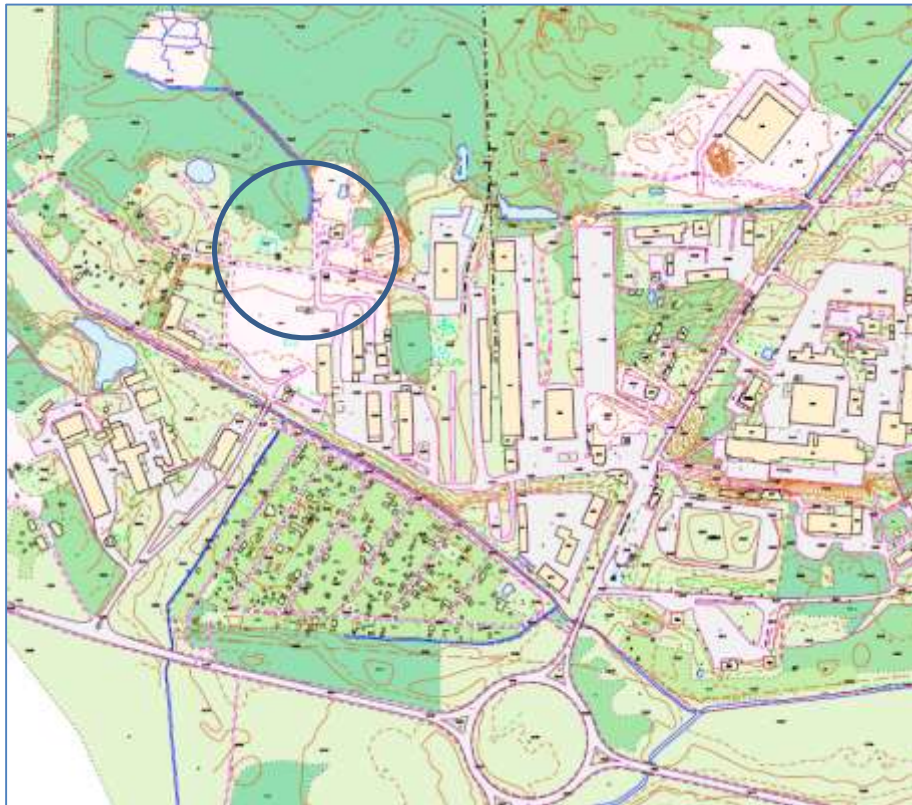
Tukuma pilsētā ir divas nepilnīgi izmantotas brīvās teritorijas relatīvi netālu no pilsētas centra – viena no tām, Tukuma ezers, tiek pētīta ar mērķi veidot rekreācijas iespējas pilsētas, novada un apkārtnējo pašvaldību iedzīvotājiem, savukārt otra ir Rūdas ielas apkaime, kur ir iecerēts paplašināt industriālo zonu.

Rūdas iela piekļaujas Lauktechnikas industriālajam rajonam, kur izvietoti virkne ražošanas uzņēmumu – tostarp, AS “Tukuma straume”, SIA “Vilomix Baltic”, SIA “United oils” un citi. Tādējādi Rūdas ielas attīstība papildinās uzņēmumu attīstības iespējas lielākajā pilsētas industriālajā rajonā.

Attēls 3: Tukuma pilsētas Lauktechnikas industriālās teritorijas novietojums

Avots: http://www.tukums.lv/faili/File/ter.plan.gr/Tukuma_topografiskais_plans_M5000.pdf

Industriālās teritorijas veido, lai potenciāliem investoriem būtu gatava vieta uzņēmējdarbības uzsākšanai, t.i. bez vajadzības ilgstoši tērēt laiku un finanšu līdzekļus zemes gabala atrašanai un labiekārtošanai, infrastruktūras pieslēgumu izbūvei un ražošanas ēkas projektēšanai un būvniecībai.

Šāda pašvaldības iniciatīva arī darbojas kā risku sadales risinājums starp publisko varu un privāto investoru: investors parasti ienāk industriālajā teritorijā kā īrnieks un nav spiests ieguldīt lielus līdzekļus, kas ļauj vieglāk izšķirties par uzņēmējdarbības attīstību konkrētajā teritorijā, saglabājot zināmu mobilitāti ekonomiskās lejupslīdes apstākļos vai citu objektīvu iemeslu dēļ. Pašvaldības motivācija izveidot un labiekārtot industriālo teritoriju un uzņemties ar nekustamā īpašuma attīstību tradicionāli saistītos riskus ir ieguldījums ekonomiskās attīstības veicināšanā un nodarbinātības iespēju paplašināšanā pašvaldības teritorijā, kas secīgi atsaucas uz pašvaldības budžeta ieņēmumu palielināšanos un iedzīvotāju apmierinātības pieaugumu.

Industriālo teritoriju izveide un tām līdzīgi investoru piesaistes un nodarbinātības veicināšanas risinājumi ir starptautiski atzīta labā prakse, ko iesaka arī Eiropas Komisija savos struktūrpolitikas ieteikumos¹.

¹ 6th Report on Economic, Social and Territorial Cohesion, http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/reports/2014/6th-report-on-economic-social-and-territorial-cohesion

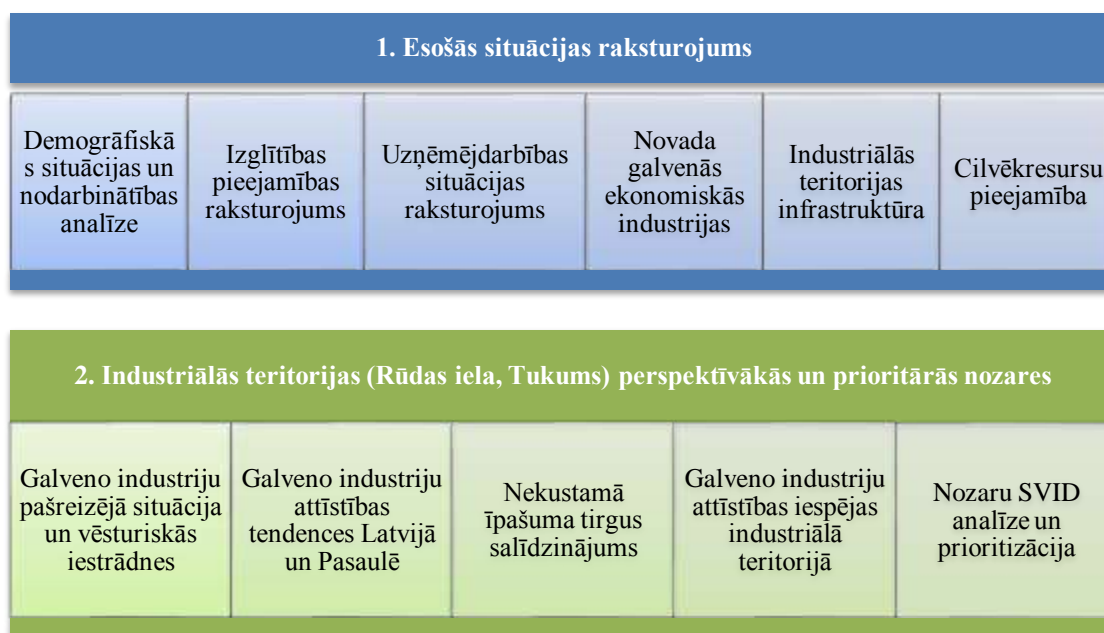
1. Metodoloģija

Pētījuma metodoloģija veidota tā, lai iespējami pilnīgāk un vispusīgāk adresētu pētījuma mērķus:

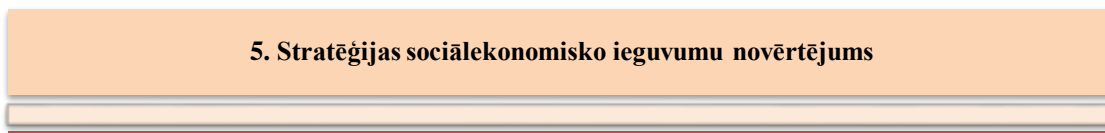
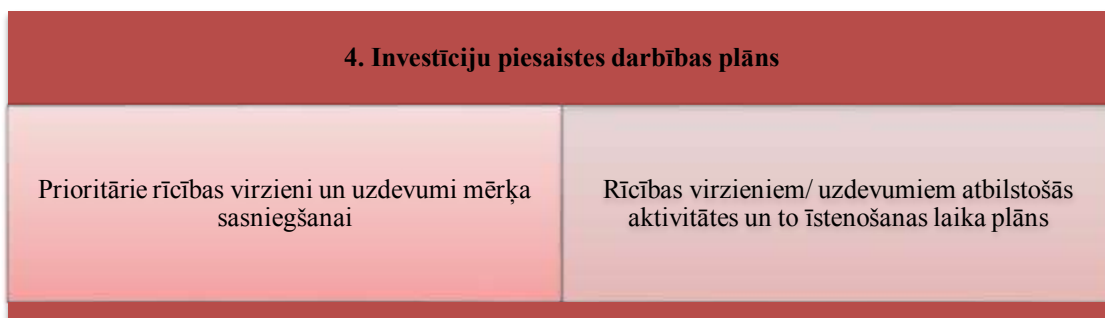
- 1) Izvērtēt ekonomisko vidi Tukumā, lai noskaidrotu prioritārās nozares, kurām pievērst pastiprinātu uzmanību un veikt stratēģiskas darbības to piesaistei Tukuma industriālajā teritorijā Rūdas ielā;
- 2) Izveidot Tukuma novada pašvaldības investīciju piesaistes stratēģiju industriālajai teritorijai Rūdas ielā, kā arī praktisku darbības plānu, kā šo stratēģiju ieviest.

Pakalpojuma mērķu sasniegšanai un izpētes darba mērķtiecīgai un sistemātiskai organizācijai ir izveidots pētījuma konceptuālais modelis, kas atklāj pētījuma prioritāros virzienus, uzbūvi un veicamās aktivitātes. Tas paredz secīgi pielietot vairākus intelektuālos filtrus situācijas analīzei, kā rezultātā no visas pieejamās informācijas apjoma izkristalizēsies investīciju piesaistes stratēģija, lai atbildētu uz pētījuma pamata jautājumu: ***kādā veidā ir jāattīsta industriālo teritoriju Tukumā, Rūdas ielā?*** Secīgi tam tiks piedāvāts darbības plāns, kā arī veikts novērtējums par sociālekonomiskajiem ieguvumiem pašvaldībai, pateicoties industriālās zonas attīstīšanai un darbībai.

Attēls 4: Pētījuma konceptuālais modelis

Avots: Autoru veidots

1.posms: Esošās situācijas raksturojums

Pirmā posma ietvaros pētnieki veic demogrāfiskās situācijas un nodarbinātības analīzi novadā, apskata profesionālās un vispārējās vidējās izglītības piedāvājumu un pieejamības jautājumus, kā arī veic uzņēmējdarbības analīzi attiecībā par novadā strādājošajām komercsabiedrībām. Veicot pieejamās statistikas analīzi un apstrādājot intervijās saņemto informāciju, pētnieki veido vadošo nozaru sarakstu, kas demonstrē labu sniegumu Tukuma novadā no ražošanas apjomu un pieauguma viedokļa, gan arī nodarbinātības īpatsvara ziņā. Par novadam būtiskākām tiek uzskatītas tās nozares, kas demonstrē lielāku devumu iekšzemes kopprodukta veidošanā un ievērojamākus nodarbināto līmeņus. Īpaša vērība tiek pievērsta pēdējo gadu attīstības dinamikai, kas demonstrē nozaru elastību un noturību pret pašmāju un starptautiskās ekonomikas satricinājumiem. Tiek vērtēta arī vadošo nozaru zināšanu ietilpība², kas var liecināt par nozares izaugsmes potenciālu, sekojot jaunu tehnoloģiju ienākšanai ražošanā, veicinot ražīgumu, taupīgāku izejvielu un ražošanas resursu izmantošanu un produktu kvalitāti. Tā rezultātā tiek izveidots 10 vadošo nozaru saraksts (pēc NACE 2.red. klasifikācijas otrajā līmenī), kuras ir nozīmīgas pašvaldības tautsaimniecībai.

² http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/Annexes/htec_esms_an8.pdf

Tāpat tiek apskatīta industriālās teritorijas esošā infrastruktūra un inženiertehniskās komunikācijas, balstoties uz apsekojumu dabā, dokumentu analīzi un intervijām. Pētnieki veic arī analīzi par cilvēkresursu pieejamību, kas būtu darbaspēka resurss industriālajā teritorijā, aplūkojot īsā un vidējā termiņā pieejamo darbaspēku Tukuma novadā.

Pētījuma posms noslēdzas ar desmit nozaru piemērotības darbībai industriālajā zonā sašaurināšanu līdz 3 atbilstošākajām nozarēm, ņemot vērā attīstāmās teritorijas izvietojumu un sasniedzamību, blakus esošo uzņēmumu darba specifiku, kā arī Eiropas Reģionālās attīstības fonda atbalsta nosacījumus. Atsevišķām nozarēm ir dažādas prasības pret piekļuvi transporta artērijām autoceļu, dzelzceļa un ūdens transporta veidā. Lielai daļai industriju būtiska ir klientu piekļuve un iespēja viegli noorientēties uz vietas. Ir tādi ražošanas procesi, kas pieprasa speciālo atļauju saņemšanu gaisa piesārņojumam, smaržai vai troksnim, kas nebūs pieņemami katrā industriālajā teritorijā un to kaimiņū skatījumā.

Ierobežojošus nosacījumus nozaru izvēlei nosaka par ES fondu normatīvie akti, t.sk. Ministru kabineta 2015.gada 10.novembra noteikumi Nr.645 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 5.6.2. specifiskā atbalsta mērķa "Teritoriju revitalizācija, reģenerējot degradētās teritorijas atbilstoši pašvaldību integrētajām attīstības programmām" īstenošanas noteikumi". Tie nosaka atbalstāmās nozares, kas var diskvalificēt dažas veiksmīgi darbojušās nozares. Noteikumi pieprasa arī konkrētus rezultātus, kas būtu sasniedzami 10 gadu laikā pēc industriālās teritorijas projekta pabeigšanas, īpaši attiecībā uz papildu nodarbinātību.

Tabula 1: Pirmā posma metožu un informācijas avotu apkopojums

Metodes	Avoti
Dokumentu analīze	Nacionālais attīstības plāns 2014.-2020.gadam Tukuma novada Ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2033.gadam Tukuma novada Attīstības programma 2015.-2021.gadam AS "BMGS" ziņojums par ģeotehniskās izpētes darbiem projektējamai ražotnei ar vaļēja tipa uzglabāšanas laukumu Rūdas ielā 2, Purva ielā 8, 10, Tukumā (2016.gads)
Padziļinātas daļēji strukturētas tiešas intervijas	Tukuma novada pašvaldības pārstāvji Tukuma novada komersanti
Statistiskā (kvantitatīvā) analīze	Lursoft dati par novadā darbojošos komercsabiedrību skaitu, apgrozījumu, nodarbinātajiem (2014.gads) VID dati par Tukuma novadā strādājošajiem citu novadu iedzīvotājiem un Tukuma novada iedzīvotājiem, kas strādā citos novados (2014.gads) CSP dati par iedzīvotāju skaitu, vecumstruktūru (2005.-2015.gads) NVA dati par bezdarba rādītājiem (2010.-

	2015.gads)
Ietekmes faktoru analīze	n/a
Finanšu rādītāju analīze	Lursoft dati par novadā darbojošos komercsabiedrību skaitu, apgrozījumu, nodarbinātajiem (2014.gads)
Novērojumi vidē	Industriālās teritorijas adreses apsekojums
Loģiskās struktūranalīzes analīze	n/a

2.posms: Industriālās teritorijas Rūdas ielā, Tukumā perspektīvākās un prioritārās nozares

Šis pētījuma posms apskata dziļāk izvēlētās prioritārās nozares, vērtējot to pašreizējo situāciju un vēsturiskās iestrādes, attīstības tendences Latvijā un pasaulē. Analīzes mērķis ir izziņāt to attīstības tendences un noteikt nozari ar vislielāko izaugsmes potenciālu un vienlaikus augstu piemērotību Tukuma novada telpiskiem, ekonomiskiem un darba spēka tirgus parametriem.

Tiek veikta arī nozaru SVID analīze, kas kodolīgi izgaismo nozaru stiprās un vājās puses, kas savukārt pamato esošo sasniegumu un atbilstību šī brīža novada situācijai, kā arī attīstības iespējas un draudus, kas var ietekmēt sniegumu nākotnē.

Šī procesa ietvaros notiek nozaru prioritizācija, nosakot to nozari, kam ir acīmredzama priekšrocība ekonomiskās izaugsmes, darbinieku pieejamības, tehnisko prasību un ES fondu normatīvu atbilstības veidā, un kas pamato iespēju saņemt pašvaldības atbalstu industriālajā teritorijā.

Tabula 2: Otrā posma metožu un informācijas avotu apkopojums

Metodes	Avoti
Dokumentu analīze	EM Ziņojums par tautsaimniecības attīstību (2015.gads) MK noteikumi par SAM 5.6.2. īstenošanu Nozaru asociāciju mājas lapas Analītiskā informācija par nozarēm
Padziļinātas daļēji strukturētas tiešas intervijas	Nozaru asociāciju pārstāvji Komercbanku asociācijas pārstāvji Tukuma novada komersanti
Statistiskā (kvantitatīvā) analīze	EUROSTAT dati par nozaru apgrozījumu, darbaspēku (2005.-2014.gads) CSP dati par nozarēm (2010.-2014.gads)
Ietekmes faktoru analīze	n/a
Finanšu rādītāju analīze	Lursoft dati par nozaru lielākajiem uzņēmumiem (2014.gads)
Loģiskās struktūranalīzes analīze	n/a
SVID analīze	3 nozaru SVID analīze

3.posms: Investīciju piesaistes stratēģija

Investīciju piesaistes stratēģijas definēšanas posmā apskatīti publiskie finanšu resursi, kas pašvaldībai pieejami, lai īstenotu industriālās teritorijas attīstības projektu, arī cilvēkresursi, kas nepieciešami projekta īstenošanai. Tāpat apkopota informācija par citām finanšu iespējām investīciju piesaistei un uzņēmējdarbības vides attīstībai pašvaldībā. Sniegts apskats par iespējamajiem investīciju piesaistes kanāliem.

Lai gūtu ieskatu citu valstu pašvaldību pieredzē investīciju piesaistei, aplūkoti galvenie virzieni, kādos pašvaldības strādā, lai veicinātu investīciju piesaisti un jaunu investoru izvēli par labu savai pašvaldībai. Tāpat apskatīti 2 pašvaldību izvēlēti risinājumi investīciju piesaistei. Pašvaldību izvēle balstās uz kritērijiem salīdzināmībai ar Tukuma pašvaldību – makroreģionālā līdzība, relatīvā līdzība pret pašvaldības lielumu un attīstības centra lieluma līdzību valstī.

Investora profils noteikts, ņemot vērā iepriekšējā posmā veikto SVID analīzi, kā arī pētījuma īstenošanā uzkrāto informāciju. Visbeidzot noteikti stratēģiskie mērķi industriālās teritorijas attīstībai, kā arī to sasniedzamie rezultāti un rādītāji.

Tabula 3: Trešā posma metožu un informācijas avotu apkopojums

Metodes	Avoti
Dokumentu analīze	Nacionālais attīstības plāns 2014.-2020.gadam Tukuma novada Ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2033.gadam Tukuma novada Attīstības programma 2015.-2021.gadam MK noteikumi par SAM 5.6.2. īstenošanu Interneta avoti par pašvaldību pieredzi investīciju piesaistē LIAA informācija par investīciju piesaisti Dažādu finanšu instrumentu plānošanas dokumenti
Padziļinātas daļēji strukturētas tiešas intervijas	Tukuma novada pašvaldības pārstāvji Nozaru asociāciju pārstāvji Tukuma novada komersanti
Ietekmes faktoru analīze	n/a
Gadījumu analīze (case studies)	Investīciju piesaistes piemēri citu valstu salīdzināmās pašvaldībās
Loģiskās struktūranalīzes analīze	n/a

4.posms: Investīciju piesaistes darbības plāns

Investīciju piesaistes plāns sagatavots kā operacionāls soļu plāns, kā mērķis ir secīgi demonstrēt virzienus un darbības investīciju piesaistes īstenošanai.

Investīciju plāns norāda uz darbību uzsākšanas un pabeigšanas laiku, kā arī katrā no procesiem iesaistītajām pusēm.

Ņemot vērā projekta īstenošanas finanšu resursu avotus, sagatavoti labās prakses ieteikumi investīciju projekta īstenošanai un projekta īstenošanas un pēcuzaudzības risku mazināšanai.

Tabula 4: Ceturrtā posma metožu un informācijas avotu apkopojums

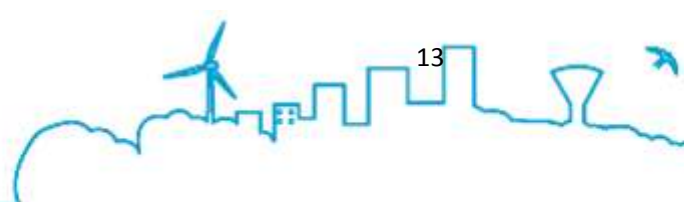
Metodes	Avoti
Dokumentu analīze	MK noteikumi par SAM 5.6.2. īstenošanu
Padziļinātas daļēji strukturētas tiešas intervijas	Tukuma novada pašvaldības pārstāvji
Plūsmkarte	Informācija par projekta sagatavošanu

5.posms: Stratēģijas sociālekonomisko ieguvumu novērtējums

Šis posms ietver Tukuma novada pašvaldības sociālekonomisko ieguvumu identificēšanu un novērtēšanu, pateicoties projekta īstenošanai par industriālās teritorijas attīstību Rūdas ielā. Sociālekonomisko ieguvumu definēšanā izmantotas Eiropas Komisijas Vadlīnijas par Izmaksu-ieguvumu analīzi Kohēzijas politikas investīciju projektiem. Ieguvumi industriālās zonas projekta īstenošanai ir analizējami divos virzienos: tiešie pašvaldības budžeta ieņēmumi, kas pamatā radīsies no papildu nodarbinātajiem, pašvaldībai saņemot iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksājumus, un netiešie ieguvumi – piemēram, nekustamā īpašuma vērtības pieaugums apkaimē. Netiešie ieguvumi arī var būt finansiāli un nemateriāli. Pētījums apraksta abus tipus: tiešos un netiešos finansiālos ieguvumus un netiešos nemateriālos ieguvumus.

Tabula 5: Piekrtā posma metožu un informācijas avotu apkopojums

Metodes	Avoti
Dokumentu analīze	Guide to Cost-Benefit Analysis of Investment Projects <i>Economic appraisal tool for Cohesion Policy 2014-2020</i> MK noteikumi par SAM 5.6.2. īstenošanu
Finanšu rādītāju analīze	CSP dati par atalgojumu nozarēs un tā izmaiņām (2005.-2014.gads) Lursoft dati (uzņēmumu gada pārskati) par atalgojuma līmeni uzņēmumos (2014.gads)
Padziļinātas daļēji strukturētas tiešas intervijas	Tukuma novada pašvaldības pārstāvji Uzņēmēju pārstāvji
Ietekmes faktoru analīze	n/a
Turpmāko attīstības tendenču modelēšana	CSP dati par atalgojumu nozarēs un tā izmaiņām (2005.-2014.gads) Lursoft dati (gada pārskati) par atalgojuma līmeni uzņēmumos (2014.gads)

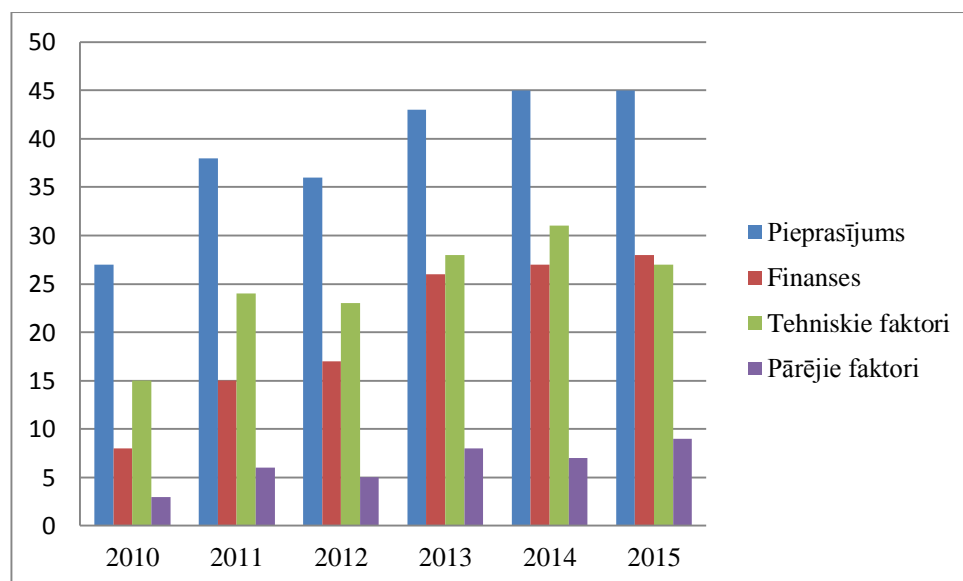
Investīciju lēmuma faktoru analīze

Jāņem vērā, ka katru no investīciju lēmumiem, ko uzņēmēji pieņem, ietekmē dažādu faktoru un apsvērumu kopums, kas var tikt iespaidoti gan no ārējās vides, gan iekšējiem apsvērumiem.

Eiropas Komisijas DG ECFIN 2015.gada uzņēmumu vadītāju apsekojums³ par faktoriem, kas nosaka investīciju lēmumus ražošanas uzņēmumiem, atklāj, ka ES kopumā izšķirošākie ir tehniskie faktori (darbaspēka pieejamība, tehnoloģiskās attīstības temps nozarē). Kā vēl būtiskāks šis faktors atzīts eirozonas valstīm. Otrs nozīmīgākais faktors novērtēti pieprasījuma faktori – pārdošanas iespējas. Salīdzinoši mazāku lomu investīciju lēmumos ES ražošanas uzņēmumiem spēlē finanšu aspekti un kapitāla pieejamība. Savukārt citi faktori (piemēram, nodokļu atvieglojumu iespējas) noslēdz vērtējumu. Tendences rāda, ka pēdējo 10 gadu laikā ekonomikas izaugsmes posmos investīciju lēmumos dominē tirgus pieprasījuma faktori, nedaudz no tiem atpaliekot tehniskajiem faktoriem, savukārt recesijas laikā tehniskiem faktoriem ir būtiski lielāka nozīme.

Apsekojums rāda, ka Latvijā investīciju lēmumu pieņemšanā dominē tirgus pieprasījuma faktori, salīdzinoši daudz atpaliekot tehniskajiem un finanšu pieejamības faktoriem. Kopš 2010.gada būtiski augusi finanšu pieejamības faktoru nozīme.

Attēls 5: Faktori investīciju lēmumiem ražošanas uzņēmumos Latvijā

Avots: ECFIN ražošanas uzņēmumu apsekojums Eiropā

³ http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/surveys/time_series/index_en.htm

2. Stratēģiski svarīgo nozaru identifikācija un prioritizācija

2.1. Tukuma novada pašreizējās uzņēmējdarbības vides analīze

Tukuma novada uzņēmējdarbības vides analīze veikta ar mērķi, lai noteiktu galvenās ekonomiskās industrijas novadā. Uzņēmējdarbības vides analīze ietver novada iedzīvotāju skaita un nodarbinātības aspektus, izglītības aspektus darbaspēka attīstībai novada tautsaimniecībai, lielāko Tukuma novadā reģistrēto komercsabiedrību apskatu.

2.1.1. Tukuma novada demogrāfiskās situācijas un nodarbinātības datu analīze

Iedzīvotāji

Tukuma novada iedzīvotāju skaits pēdējo 10 gadu laikā ir pakāpeniski samazinājies un 2015.gada sākumā bija 29 069 iedzīvotāji, kas ir 90,2% no 2005.gada iedzīvotāju skaita. 2015.gadā aptuveni 60% novada iedzīvotāju koncentrēti Tukuma pilsētā, savukārt 40% novada iedzīvotāju dzīvo pagastu teritorijās, no kā lielākais skaits ir Tukumam pieguļošajos Slampes pagastā (1 816) un Tumes pagastā (1 729), kā arī Pūres pagastā (1 423). Sievietes ir 53,1% no iedzīvotāju skaita, bet vīrieši – 46,9%, sievietes īpatsvaram esot par 1 procentpunktu zemākam nekā vidēji Latvijā, bet vīriešu īpatsvaram par 1 procentpunktu augstākam, tādējādi dzimumstruktūrai esot izlīdzinātākai nekā vidēji Latvijā.

Tabula 6: Iedzīvotāju skaits Tukuma novadā

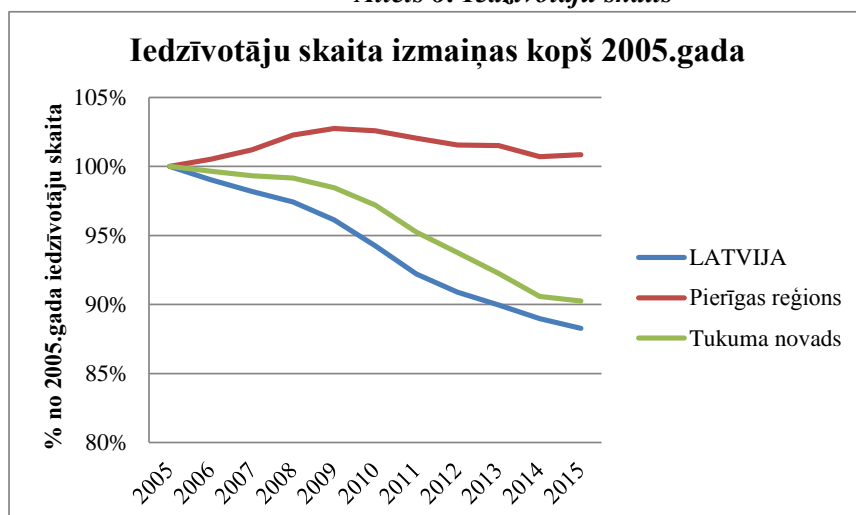
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Tukuma novads	32 212	32 103	31 992	31 940	31 713	31 309	30 678	30 200	29 719	29 177	29 069
t.sk. Tukums	18 835	18 869	18 904	18 974	18 911	18 752	18 444	18 078	17 787	17 606	17 563

Avots: CSP

Lai arī iedzīvotāju skaits novadā laikā kopš 2005.gada ir samazinājies, samazināšanās temps bijis zemāks nekā vidēji Latvijā. Taču, salīdzinot ar Pierīgas reģionu, kurš uzrāda iedzīvotāju skaita pieaugumu pēdējo 10 gadu laikā, Tukuma novads neseko šai tendencei. Straujāks iedzīvotāju skaita samazinājums bijis vērojams laikā no 2009.-2014.gada sākumam, kas skaidrojams ar ekonomiskās krīzes faktoriem un sekām. Tukuma pilsētā iedzīvotāju skaita samazinājums bijis salīdzinoši nelielāks, 2015.gadā saglabājoties 93,2% no 2005.gada iedzīvotāju skaita pilsētā.

Attēls 6: Iedzīvotāju skaits

Avots: CSP

Iedzīvotāju dabiskais pieaugums līdzīgi kā Latvijā kopumā Tukuma novadā pēdējo 10 gadu laikā ir bijis negatīvs. Lielākais dzimušo skaits vērojams 2008.gadā, turpmākajos trijos gados tam krasi samazinoties, kas skaidrojams ar sociālekonomiskajām izmaiņām valstī. Laikā kopš 2013.gada vērojams dzimstības pieaugums, taču dzimstības rādītāji 2014.gadā nav atgriezušies 2005.gada līmenī. Mirušo skaits laikā no 2005.gada ir bijis caurmērā par 65 cilvēkiem lielāks nekā dzimušo skaits, pēdējo gadu laikā šai tendencei uzlabojoties.

Tabula 7: Dabiskais pieaugums Tukuma novadā

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Dzimušie	350	376	380	394	368	331	284	303	294	346
Mirušie	412	415	426	436	412	406	401	405	387	384
Dabiskais pieaugums	-62	-39	-46	-42	-44	-75	-117	-102	-93	-38

Avots: CSP

Vērtējot iedzīvotāju skaita sadalījumu pa vecuma grupām, darbaspējas vecumā atrodas 61,5% iedzīvotāju, kas ir par 0,5% mazāk nekā vidēji Latvijā. Vīriešu īpatsvars darbaspēka vecumā par 0,4 procentpunktiem pārsniedz Latvijas vidējo rādītāju, savukārt sievietes īpatsvars par 0,8 procentpunktiem ir mazāks nekā vidēji Latvijā. Novadā ir salīdzinoši lielāks (par 1,8 procentpunktiem) iedzīvotāju īpatsvars līdz darbaspējas vecumam nekā vidēji Latvijā, kas norāda uz augstāku jauna darbaspēka potenciālu turpmākajos gados pie labvēlīgiem sociālekonomiskiem apstākļiem.

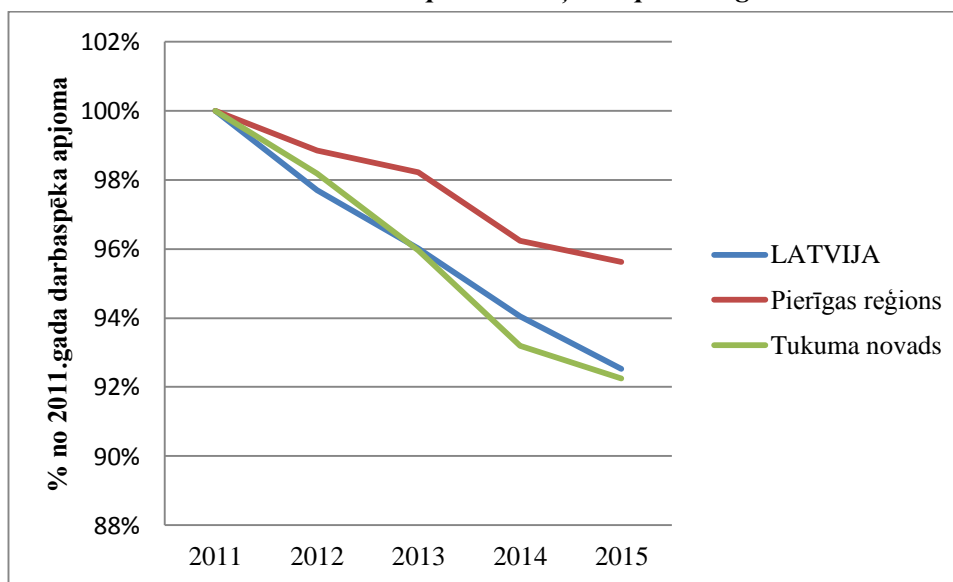
**Tabula 8: Iedzīvotāju skaita sadalījums pa vecuma grupām
Tukuma novadā 2015.gada sākumā**

Vecuma grupa	Iedzīvotāju skaits	Iedzīvotāju īpatsvars
Līdz darbības vecumam (līdz 15 gadiem)	4 882	16,8%
- vīrieši	2 538	8,7%
- sievietes	2 344	8,1%
Darbības vecumā (15-64 gadi)	17 887	61,5%
- vīrieši	8 925	30,7%
- sievietes	8 962	30,8%
Virš darbības vecuma (virš 64 gadiem)	6 300	21,7%
- vīrieši	2 165	7,4%
- sievietes	4 135	14,2%
Kopā	29 069	100%

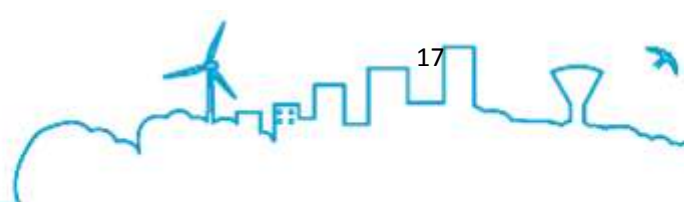
Avots: CSP

Darbības vecumā esošo iedzīvotāju skaits Tukuma novadā pēdējo piecu gadu laikā samazinājies par 1 504 iedzīvotājiem, darbaspēkam kopumā sarūkot par 7,8%. Tas atspoguļo Latvijas kopējo tendenci, kritumam Tukuma novadā 2015.gadā esot par 0,3% straujākam nekā vidēji Latvijā.

Attēls 7: Darbaspēka izmaiņas kopš 2011.gada

Avots: CSP

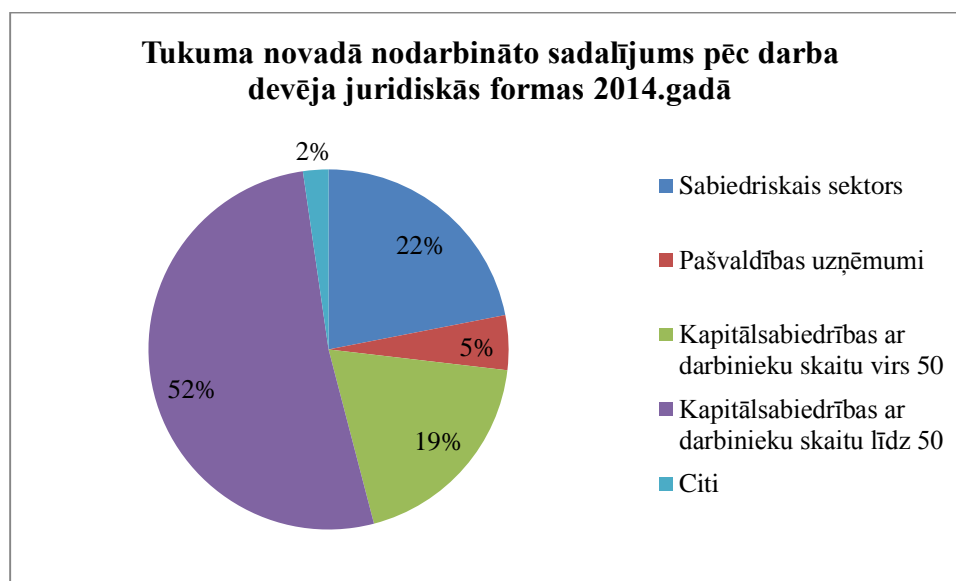
Nodarbinātība

Saskaņā ar Lursoft datiem Tukuma novadā reģistrēto komercsabiedrību darbinieku kopējais skaits 2014.gadā bija 7212. Tostarp privātā sektora komersanti ar nodarbināto skaitu ≥ 50 2014.gadā Tukuma novadā nodarbinājuši 2156⁴ darbiniekus.

Sabiedriskajā sektorā Tukuma novadā 2014.gadā aizņemtas bija 2555⁵ darba vietas, šim skaitam pieaugot par 307 darba vietām kopš 2010.gada, kur tam bijusi zemākā vērtība pēdējo 10 gadu laikā. Sabiedriskajā sektorā strādājošo lielāko īpatsvaru – aptuveni 88% - veido pašvaldību struktūrās nodarbinātie. Sabiedriskā sektora darba vietu skaits bez Tukuma novadā reģistrētām kapitālsabiedrībām, kur Tukuma novada pašvaldība ir 50% un vairāk kapitāldaļu turētāja, 2014.gadā bija 2088 darba vietas. Tukuma novadā reģistrēti 236 individuālie komersanti, kā arī 813 zemnieku saimniecības. Pēc Lursoft sniegtās informācijas, 2014.gadā kopumā tās nodarbināja 217 darbiniekus.

Tādējādi, Tukuma novadā kopējais nodarbināto skaits 2014.gadā bija 9517, sabiedriskajā sektorā esot nodarbinātiem 27%, bet tautsaimniecībā - 73%.

Attēls 8: Tukuma novadā nodarbināto sadalījums pēc darba devēja juridiskās formas 2014.gadā

Avots: Lursoft, CSP

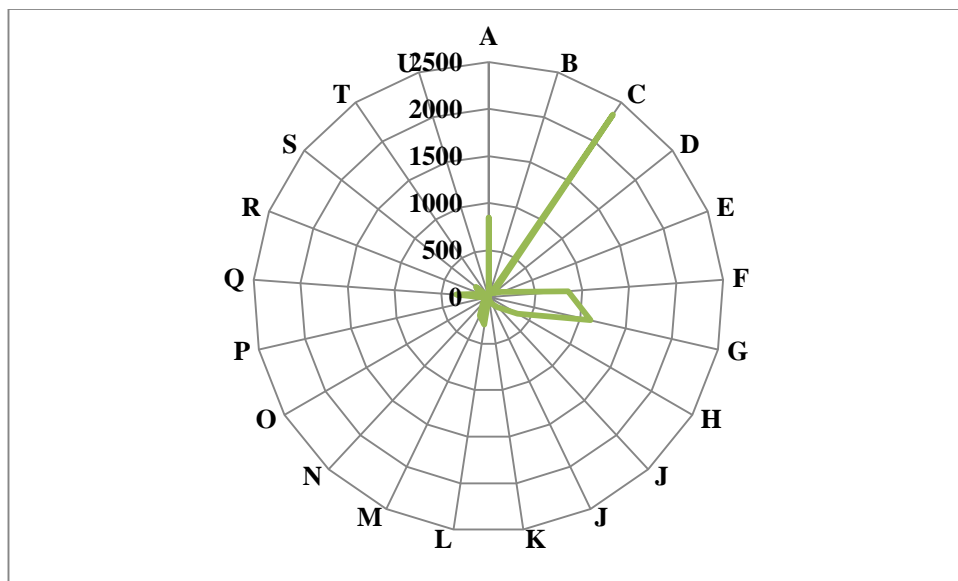
Tukuma novadā reģistrētajos uzņēmumos NACE pirmajā līmenī lielākais nodarbināto skaits ir C Apstrādes rūpniecībā, tam seko G Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, A Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība un F būvniecība.

⁴ CSP dati

⁵ CSP dati

Attēls 9: Tukuma novadā reģistrēto uzņēmumu darbinieku skaits dalījumā pa NACE 2014.gadā

Avots: Lursoft

Zināšanu intensīvos sektoros Tukuma novadā nodarbināti 737 darbinieki jeb 10% komercsabiedrībās nodarbināto.

Vērtējot NACE otrajā līmenī, divi lielākie sektori veido gandrīz ceturtdaļu no pašvaldībā reģistrēto uzņēmumu visām darba vietām – proti, pārtikas produktu ražošana un mazumtirdzniecība. Tiem sekojošie septiņi sektori katrs nodarbina 4-9% no pašvaldības uzņēmumu darbiniekiem. Pārējie sektori darbaspēka ietilpības ziņā ir mazāki par 4%.

Tabula 9: Nodarbinātie Tukuma novada uzņēmumos NACE otrajā līmenī

Nr.	NACE (otrajā līmenī)	Darbinieku skaits	% no komercsabiedrību darbiniekiem novadā
1.	10 Pārtikas produktu ražošana	892	12%
2.	47 Mazumtirdzniecība, izņemot automobiļus un motociklus	826	11%
3.	25 Gatavo metālizstrādājumu ražošana, izņemot mašīnas un iekārtas	664	9%
4.	01 Augkopība un lopkopība, medniecība un saistītas palīgdarbības	579	8%
5.	41 Ēku būvniecība	539	7%
6.	86 Veselības aizsardzība	344	5%
7.	68 Operācijas ar nekustamo īpašumu	297	4%
8.	49 Sauszemes transports un cauruļvadu transports	297	4%
9.	02 Mežsaimniecība un mežizstrāde	258	4%

10.	31 Mēbeļu ražošana	224	3%
11.	Pārējie	2292	33%
	Kopā	7212	100%

Avots: CSP

Pašvaldības teritorijā reģistrēto uzņēmumu un sabiedriskā sektora iestāžu aizpildītās darba vietas veido aptuveni 53% pret Tukuma novada darbaspējas vecuma iedzīvotājiem. Tas nozīmē, ka salīdzinoši lielai iedzīvotāju daļai nodarbinātības jautājums ir jārisina ārpus dzīvesvietas un kas savukārt liecina par būtisku potenciālu Tukuma novadā deklarēto iedzīvotāju kā darbaspēka izmantošanai uz vietas, izveidojot atbilstošu piedāvājumu.

Saskaņā ar VID informāciju 2014.gadā ārpus Tukuma novada reģistrētos uzņēmumos nodarbināti 8 947 Tukuma novada iedzīvotāji. Lielāko profesiju pamatgrupu veido pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki – 21%. Tai seko vienkāršās profesijas (15%) un kvalificētu strādnieku un amatnieku grupa (14%). Mazāk ir pārstāvētas grupas ar salīdzinoši augstāku izglītību – speciālisti (13%) un vecākie speciālisti (12%). Tas norāda, ka īsā un vidējā termiņā uzņēmējiem ir jāorientējas uz tiem darbaspēka segmentiem, kas ieguvuši salīdzinoši zemāku izglītību, taču ir kvalificēti amatā un amatam atbilstošām prasmēm.

Tabula 10: Tukuma novadā reģistrēto iedzīvotāju, kuri strādā citos novados, profesiju pamatgrupas

Nr.	Profesiju pamatgrupas ⁶	Skaitis	%
1.	5 Pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki	1 888	21%
2.	9 Vienkāršās profesijas	1 309	15%
3.	7 Kvalificēti strādnieki un amatnieki	1 292	14%
4.	3 Speciālisti	1 152	13%
5.	2 Vecākie speciālisti	1 043	12%
6.	8 Iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri	928	10%
7.	1 Vadītāji	603	7%
8.	4 Kalpotāji	587	7%
9.	0 Nacionālo bruņoto spēku profesijas	75	1%
10.	6 Kvalificēti lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbinieki	69	1%
	KOPĀ	8 947	100%

VID dati

⁶ Saskaņā ar profesiju klasifikatoru

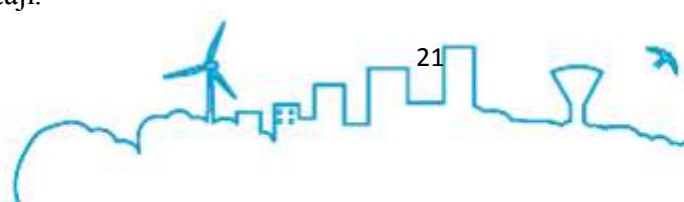
Kā lielākos tautsaimniecības sektorus var minēt tirdzniecību – 1305 darbinieki, būvniecību – 558 darbinieki, medicīnu – 443 darbinieki, izglītību – 264 darbinieki, pārtikas ražošanu – 224 darbinieki. Tāpat ir pārstāvēta apģērbu ražošanas nozare – 135 darbinieki, metālapstrāde – 84 darbinieki, kokapstrāde – 76 darbinieki. Tādējādi šīs ir tās profesiju grupas, kurās potenciālajam investoram ir pieejams kvalificēts darbaspēks, radot stimulus šiem darbiniekiem nodarbinātībai dzīvesvietas tuvumā.

Tabula 11: Atsevišķu jomu profesiju sadalījums pa speciālistu segmentiem ārpus Tukuma novada strādājošiem novada iedzīvotājiem

Joma	Augstākais speciālistu segments (profesiju klasifikatora 2.grupa)	Vidējais speciālistu segments (profesiju klasifikatora 3.grupa)	Zemākais speciālistu segments (profesiju klasifikatora 4., 5., 7.grupa)
Būvniecība	Būvinženieri, konstruktori - 31	Būvniecības speciālisti - 28	Būvstrādnieki, celtnieki - 499
Elektronika	Elektroinženieri un telekomunikāciju inženieri - 20	Elektronikas un elektrotehnikas speciālisti - 23	Elektronikas mehāniķi - 4
Medicīna	Ārsti un medicīnas personāls - 167	Medicīnas personāls - 89	Medicīnas personāls, sanitāri - 187
Izglītība	Pasniedzēji, skolotāji – 252	-	Izglītības personāls Skolotāju palīgi - 12
Finanses	Finanšu speciālisti - 37	Finanšu speciālisti, grāmatveži - 46	Finanšu speciālisti, grāmatveži - 36
Tirdzniecība	Tirdzniecības speciālisti - 38	Tirdzniecības aģenti - 149	Pārdevēji, kasieri, noliktavas darbinieki – 1118
IT	Programmētāji, sistēmanalītiķi - 66	Datortehniķi - 30	-
Pārtikas ražošana	Pārtikas tehnologi - 4	-	Pārtikas apstrādes speciālisti - 220
Metālapstrāde	-	-	Metinātāji, metālapstrādes speciālisti - 84
Kokapstrāde	-	Kokapstrādes tehnologs - 3	Galdnieki, koksnes apstrādes speciālisti - 73
Apģērbu ražošana	Apģērbu konstruktors, šūšanas tehnologs - 2	Apģērbu pārbaudītājs - 9	Šuvēji - 124

Avots :VID

Savukārt Tukuma novadā 2014.gadā strādāja 3831 citu pilsētu un novadu iedzīvotāji, galvenokārt pārstāvot Rīgu un Tukumam tuvākos novadus. Tukumā nodarbināti 692 Rīgas iedzīvotāji, 643 Kandavas novada iedzīvotāji, 427 Engures novada iedzīvotāji, 245 Talsu novada iedzīvotāji, 178 Jūrmalas iedzīvotāji.

Citu novadu iedzīvotāji galvenokārt nodarbināti zemākas kvalifikācijas darbos – būvstrādnieki, kokzāģētavu operatori, taču vienlaikus sastopami arī augstas kvalifikācijas speciālisti – inženieri, ārsti.

Tabula 12: Citos novados reģistrēto iedzīvotāju, kuri strādā Tukuma novadā, profesiju pamatgrupas

Nr.	Profesiju pamatgrupas ⁷	Skaitis	%
1.	8 Iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri	741	19%
2.	5 Pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki	570	15%
3.	9 Vienkāršas profesijas	565	15%
4.	7 Kvalificēti strādnieki un amatnieki	520	14%
5.	2 Vecākie speciālisti	468	12%
6.	1 Vadītāji	391	10%
7.	3 Speciālisti	365	10%
8.	6 Kvalificēti lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbinieki	107	3%
9.	4 Kalpotāji	102	3%
	KOPĀ	3 831	100%

Avots: VID

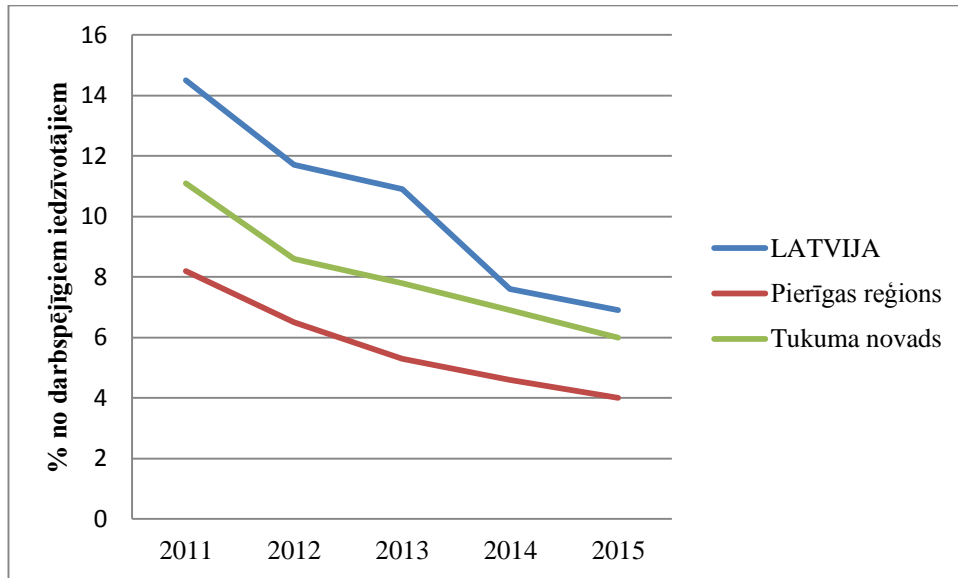
Bezdarbs

Bezdarba rādītāji Tukuma novadā ir bijuši zemāki nekā vidēji Latvijā – 2011.-2013.gados vidēji par 3% zem Latvijas vidējā rādītāja, 2014.-2015.gados gandrīz 1% zem Latvijas vidējā rādītāja. Tukuma novada bezdarba rādītāju izmaiņu dinamika salīdzinoši tuvu atspoguļo Pierīgas reģiona tendences, taču caurmērā Pierīgas reģiona bezdarba rādītāji ir 2-2,5% zemāki.

⁷ Saskaņā ar profesiju klasifikatoru

Attēls 10: Bezdarba līmenis, %

Avots: NVA dati par bezdarbu attiecīgā gada 31.janvārī

Augstākais bezdarba īpatsvars līdzīgi kā Latvijā bijis 2010.gadā, turpmākajos gados, uzlabojoties ekonomiskajai situācijai, bezdarba rādītājiem turpinot kristies un 2014.-2015.gadā stabilizējoties 6,5-7,5% robežās, kas arvien pārsniedz dabiskā bezdarba līmeni.

Saskaņā ar NVA datiem, 2016.gada janvārī Tukumā reģistrēti 1093 bezdarbnieki, tostarp 574 sievietes (53%) un 519 vīrieši (47%). Pēc iegūtās izglītības līmeņa 348 (32%) reģistrētajiem bezdarbniekiem ir pamatizglītība vai zemāka, 314 (29%) – profesionālā izglītība vai arodizglītība, 282 (26%) – vispārējā vidējā izglītība, 149 (13%) – augstākā izglītība. Izplatītākās profesiju grupas – pavāri, ekonomisti, grāmatveži, celtnieki, šuvēji, traktoristi.

Galvenie secinājumi:

- Iedzīvotāju skaits novadā ir 29 tūkstoši, no kā 60% koncentrēts Tukumā.
- Iedzīvotāju skaita izmaiņa seko Latvijas kopējai tendencei, samazinājumam esot 1-2% robežās gadā.
- Darbaspējas vecumā ir 61% iedzīvotāju, tam līdzinoties Latvijas vidējiem rādītājiem.
- Darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaits novadā samazinās nedaudz straujāk nekā vidēji Latvijā un 2015.gadā tam esot 17,8 tūkstošiem.
- Sabiedriskajā sektorā nodarbināto īpatsvars ir 27%, bet tautsaimniecībā - 73%.
- Aptuveni puse darbaspējas vecumā esošo iedzīvotāju (8,9 tūkstoši) nodarbināta ārpus pašvaldības teritorijas.
- Citu pašvaldību iedzīvotāji, kas nodarbināti Tukumā (3,8 tūkstoši), lielākoties veic zemāk kvalificētus darbus.

2.1.2. Novada izglītības pieejamības situācijas novērtējums

Profesionālā izglītība

Novada teritorijā nedarbojas neviena profesionālās izglītības iestāde. Daļa pārtikas ražošanas un tūrisma jomā strādājošo uzņēmēju atzina, ka sadarbojas ar netālu esošo Kandavas tehnikumu, piesaistot tehnikuma audzēkņus un absolventus darbā uzņēmumos.

Kandavas lauksaimniecības tehnikumā 2015./2016. mācību gadā tiek īstenotas licencētas un akreditētas 8 izglītības programmas.

Tabula 13: Kandavas lauksaimniecības tehnikuma īstenotās mācību programmas un iegūstamās kvalifikācijas

Profesionālās izglītības programmu grupa	Kvalifikācija
Ēdināšanas pakalpojumi	▪ Ēdināšanas pakalpojumu speciālists
Autotransports	▪ Automehāniķis
Enerģētika un elektrotehnika	▪ Elektriķis
Lauksaimniecības tehnika	▪ Lauksaimniecības tehnikas mehāniķis
Lauku tūrisma pakalpojumi	▪ Lauku tūrisma speciālists
Administratīvie un sekretāra pakalpojumi	▪ Klientu apkalpošanas speciālists
Miltu izstrādājumu ražošana	▪ Maizes un miltu izstrādājumu speciālists
Viesnīcu pakalpojumi	▪ Viesnīcu pakalpojumu speciālists

Avots: Kandavas lauksaimniecības tehnikums

Metālapstrādes uzņēmumu pārstāvji norādīja uz sadarbību ar Rīgas 3.ardzskolu jaunu darbinieku piesaistē. Šī profesionālās izglītības iesaiste specializējas metālapstrādes speciālistu apmācībā, gadā sagatavojot ap 330-340 speciālistu.

Tabula 14: Rīgas 3.ardzskolas īstenotās mācību programmas un iegūstamās kvalifikācijas

Profesionālās izglītības programmu grupa	Kvalifikācija
Metālapstrāde	▪ Atslēdznieks, ▪ Vīrpotājs, ▪ Rokas lokmetinātājs
Metālapstrāde	▪ Rokas lokmetinātājs, ▪ Lokmetinātājs metināšanā ar mehanizēto iekārtu aktīvās gāzes vidē
Administratīvie un sekretāra pakalpojumi	▪ Lietvedis
Programmēšana	▪ Programmēšanas tehniķis

Avots: Rīgas 3.ardzskola

Rīgas 3.ardzskola 2010.-2012.gada laikā īstenojusi ERAF līdzfinansētu projektu "Rīgas 3.ardzskolas mācību aprīkojuma modernizācija un infrastruktūras uzlabošana" (1 mEUR), kā ietvaros skolā veikti celtniecības darbi un mācību tehniskās bāzes uzlabošanas darbi, kas sekmē izglītības programmu pilnveidi.

Daļa novadā pārstāvēto nozaru uzņēmumu (piemēram, šūšanas uzņēmumi) atzina, ka ar profesionālās izglītības iestādēm nesadarbojas, galvenokārt dēļ darba tirgum maz atbilstošā profesionālās izglītības programmu saturā.

Neviens no aptaujātajiem uzņēmumiem nesadarbojas ar profesionālās izglītības iestādēm duālās izglītības programmu īstenošanā, mācību laikā uzņemot profesionālās izglītības programmu audzēkņus uzņēmumos un dodot prakses iespējas, lai jaunie speciālisti praktiskā ceļā apgūtu specialitāti, tādējādi profesionālo izglītību tuvinot darba tirgus vajadzībām.

Vispārizglītojošā izglītība

Tukuma novadā darbojas 14 vispārizglītojošās izglītības iestādes⁸. Tajās 2015. gadā mācījās 3583⁹ audzēkņi. Izglītojamo skaita ziņā, aptverot 70% no izglītojamo skaita novadā, lielākās izglītības iestādes atrodas Tukuma pilsētā – Tukuma 2.vidusskola (685 izglītojamie), Tukuma 2.pamatskola (482 izglītojamie), Tukuma Vakara vidusskola (380 izglītojamie), Tukuma E.Birznieka-Upīša pamatskola (322 izglītojamie) un Tukuma Raiņa ģimnāzija (296 izglītojamie)¹⁰.

Vispārējo vidējo izglītību iespējams iegūt 6 novada vispārizglītojošajās izglītības iestādēs – Tukuma Raiņa ģimnāzijā, Tukuma 2.vidusskolā, Tukuma Vakara vidusskolā, Irlavas vidusskolā, Tumes vidusskolā un Zemgales vidusskolā. Izglītību augstākās izglītības iestādēs turpina caurmērā 35-45%¹¹ no vidusskolu absolventiem, savukārt izglītības gaitas kopumā turpina 50-62%¹² vidusskolu absolventu. Tādējādi līdz pat 50% vidusskolas izglītību ieguvušo katru gadu ir praktiskā nepieciešamība risināt nodarbinātības jautājumu, iegūstot vidējo izglītību, bet neiegūstot specialitāti un profesionālo kvalifikāciju. Darba devējam tas savukārt rada nepieciešamību apmācīt darbinieku, lai tas iegūtu vajadzīgās prasmes.

Draudzīgā aicinājuma fonda veidotajā skolu reitingā¹³, kurā skolas vērtē pēc skolēnu gūtajiem rezultātiem centralizētajos eksāmenos, Tukuma Raiņa ģimnāzija ģimnāziju grupā 2015.gadā ieņēmusi 38.vietu (no 57 valsts ģimnāzijām), vidusskolu grupā Tukuma 2.vidusskola – 95.vietu (no 195 vidusskolām), specializēto skolu grupā Tukuma Vakara vidusskola – 40.vietu (no 99 skolām). Savukārt Tumes vidusskolai 2015.gadā ir 76.vieta, Zemgales vidusskolai 77.vieta un Irlavas vidusskolai 86.vieta (no 94 vidusskolām) lauku vidusskolu grupā. Tādējādi, pieņemot skolēnu gūtos rezultātus par kritēriju vispārējās vidējās izglītības kvalitātei, atzīstams, ka Tukumā esošās izglītības iestādes, īpaši Tukuma Raiņa ģimnāzija piedāvā salīdzinoši labu vidējās izglītības pakalpojumu, kas tālāk savukārt sekmē absolventu konkurētspēju mācībām augstākās izglītības iestādēs, lai vēlāk nonāktu augstāka segmenta darba tirgū.

Vispārizglītojošās izglītības pieejamība līdzīgi kā kopumā Latvijā pēc starptautiskiem standartiem vērtējama kā augsta, jo neparedz studējošo līdzmaksājumus.

⁸ Tukuma novada pašvaldības 2014.gada publiskais pārskats
http://www.tukums.lv/images/stories/publiskais_parskats_2014.pdf

⁹ Tukuma novada Attīstības programma 2015.-2021.gadam

¹⁰ Tukuma novada Attīstības programma 2015.-2021.gadam

¹¹ Tukuma novada Attīstības programma 2015.-2021.gadam

¹² Tukuma novada Attīstības programma 2015.-2021.gadam

¹³ http://www.konkurss.lv/da_eks/

Galvenie secinājumi:

- Pašvaldības teritorijā nedarbojas profesionālās izglītības iestādes, kas minams starp ierobežojumiem profesionālās izglītības speciālistu pieejamībai uzņēmumos.
- Profesionālo izglītību ieguvušo speciālistu pieejamība ir atkarīga no uzņēmuma personīgās iniciatīvas sadarboties ar profesionālās izglītības iestādi, kas sagatavo nozares speciālistus.
- Nav novērota uzņēmumu iesaiste duālās profesionālās izglītības programmu īstenošanā.
- Līdz pat 50% vidusskolu absolventu neturpina mācības izglītības iestādēs, nonākot darba tirgū bez specialitātes.
- Kvalitatīvs vispārējās vidējās izglītības pakalpojums Tukuma pilsētas izglītības iestādēs.

2.1.3. Novadā aktīvo uzņēmumu apskats un analīze

Saskaņā ar Lursoft datiem 2016.gada sākumā pēc juridiskās formas ar juridisko adresi Tukuma novadā Komercreģistrā ierakstītas:

- 1218 sabiedrības ar ierobežotu atbildību,
- 236 individuālie komersanti,
- 12 akciju sabiedrības
- 8 filiāles,
- 5 pilnsabiedrības¹⁴.

Papildu tam Uzņēmumu reģistrā reģistrētas 813 zemnieku saimniecības.

Ekonomiskās aktivitātes ziņā Tukuma novads ir salīdzinoši tuvu Latvijas vidējam rādītājam. Reģistrēto uzņēmumu skaits (skaitot visas juridiskās formas) uz 1000 iedzīvotājiem 2015.gadā bija 87, kamēr vidēji Latvijā šis rādītājs ir 111, Tukuma novadam ierindojoties pirmajā pusē pašvaldību Latvijā pēc uzņēmējdarbības aktivitātes.

Novada aktīvo komercsabiedrību apskatam izmantoti Lursoft dati par 2014.gadā iesniegtajiem uzņēmumu pārskatiem. Tukuma novadā 2014.gadā darbojās 944 komercsabiedrības. To kopējais apgrozījums 2014.gadā sasniedza 452 mEUR, esot nodarbinātiem 7212 darbiniekiem.

NACE pirmajā līmenī 89% uzņēmumu pamatdarbības kods pieder 10 nozarēm, turklāt tostarp 72% uzņēmumu pamatdarbības kods pieder 6 nozarēm.

Tabula 15: Tukuma novada uzņēmumu sadalījums pa NACE pirmajā līmenī

Nr.	NACE (pirmajā līmenī)	Uzņēmumu skaits	% no visiem uzņēmumiem novadā
1.	G Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība; Automobiļu un motociklu remonts	209	22%
2.	C Apstrādes rūpniecība	124	13%
3.	F Būvniecība	98	10%
4.	M Profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi	86	9%
5.	A Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	85	9%
6.	S Citi pakalpojumi	81	9%
7.	H Transports un uzglabāšana	49	5%
8.	L Operācijas ar nekustamo īpašumu	48	5%
9.	I Izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi	34	4%
10.	J Informācijas un komunikācijas pakalpojumi	32	3%
11.	Pārējie sektori	98	11%
	KOPĀ	944	100%

Avots: Lursoft

¹⁴ https://www.lursoft.lv/lursoft_statistika/?&novads=100016261&id=77

Vērtējot NACE otrajā līmenī, 56% novadā reģistrēto uzņēmumu darbojas 10 sektoros, vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības uzņēmumiem veidojot vairāk nekā piektdaļu no novada kopējā uzņēmumu skaita.

Tabula 16: Tukuma novada uzņēmumu sadalījums pa NACE otrajā līmenī

Nr.	NACE (otrajā līmenī)	Uzņēmumu skaits	% no visiem uzņēmumiem novadā
1.	47 Mazumtirdzniecība, izņemot automobiļus un motociklus	121	13%
2.	01 Augkopība un lopkopība, medniecība un saistītas palīgdarbības	57	6%
3.	45 Automobiļu un motociklu vairumtirdzniecība, mazumtirdzniecība un remonts	54	6%
4./5.	43 Specializētie būvdarbi	48	5%
4./5.	68 Operācijas ar nekustamo īpašumu	48	5%
6.	49 Sauszemes transports un cauruļvadu transports	45	5%
7.	16 Koksnes, koka un korķa izstrādājumu ražošana, izņemot mēbeles; salmu un pīto izstrādājumu ražošana	41	4%
8.	41 Ēku būvniecība	40	4%
9.	69 Juridiskie un grāmatvedības pakalpojumi	36	4%
10.	46 Vairumtirdzniecība, izņemot automobiļus un motociklus	34	4%
11.	Pārējie sektori	420	44%
	KOPĀ	944	100%

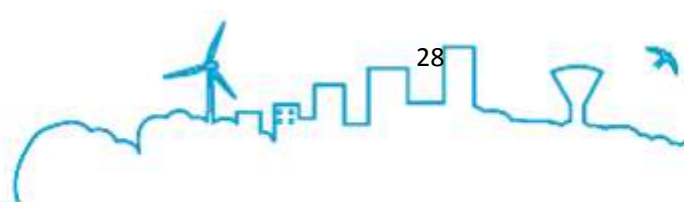
Avots: Lursoft

Pēc apgrozījuma 10 lielākie Tukuma novadā reģistrētie uzņēmumi 2014.gadā veidoja 58% no visu komercsabiedrību apgrozījuma, tādējādi tiem esot nozīmīgākajiem tautsaimniecības subjektiem.

Apstrādes rūpniecību pārstāv 6 no 10 lielākajiem uzņēmumiem (tostarp 4 uzņēmumi pieder pārtikas ražošanas nozarei), būvniecības nozari – 2 uzņēmumi, mazumtirdzniecību – 1 uzņēmums, mežizstrādi – 1 uzņēmums.

Gandrīz visu 10 lielāko Tukuma novada uzņēmumu pamatkapitāls pārsniedz 1 miljonu EUR, kas liecina par to īpašnieku pozitīvu ticību šīm investīcijām. Starp lielākajiem uzņēmumiem nav uzņēmumu ar minimālo nepieciešamo pamatkapitāla apjomu.

Uzņēmumu produktivitāte, rēķinot to kā attiecību starp uzņēmuma apgrozījumu un nodarbināto skaitu, 10 lielākajiem uzņēmumiem vidēji četrkārt pārsniedz Tukuma novada vidējo produktivitātes līmeni.

Zināšanu ietilpīgās aktivitātēs (pēc OECD klasifikācijas) nedarbojas neviens uzņēmums. Savukārt, vērtējot lielāko uzņēmumu pārstāvētās apstrādes rūpniecības nozares, četri no tiem darbojas zemu tehnoloģiju apstrādes rūpniecības sektoros, divi – SIA “CSK Steel” un SIA “Skonto Plan Ltd” – vidēji zemas tehnoloģijas apstrādes rūpniecības sektorā.

Kopējais darbinieku skaits 10 lielākajos uzņēmumos Tukuma novadā ir 1473 jeb 20% no komercsabiedrībās nodarbināto skaita.

Tabula 17: Tukuma novada lielākie uzņēmumi

Nr.	Uzņēmuma nosaukums	NACE (otrais līmenis)	Apmaksātais pamatkapitāls, EUR	Darbinieku skaits 2014.gadā	Apģozījums 2014.gadā, EUR
1.	Skonto būve, SIA	41.20 Dzīvojamo un nedzīvojamo ēku būvniecība	3 001 250	194	91 313 249
2.	Tukuma piens, AS	10.51 Piena pārstrāde un siera ražošana	1 000 000	245	53 194 916
3.	Puratos Latvia, SIA	10.39 Cita veida augļu un dārzeņu pārstrāde un konservēšana	1 659 350	205	22 215 918
4.	SBRE, pilnsabiedrība	41.20 Dzīvojamo un nedzīvojamo ēku būvniecība	n/a	26	20 676 927
5.	Skonto Plan Ltd, SIA	25.12 Metāla durvju un logu ražošana	4 201 461	319	18 472 272
6.	Tukuma straume, AS	10.91 Lauksaimniecības dzīvnieku barības ražošana	1 804 119	65	16 137 532
7.	Vilomix Baltic, SIA	10.91 Lauksaimniecības dzīvnieku barības ražošana	1 026 447	31	12 319 462
8.	Dekšņi, SIA	47.11 Mazumtirdzniecība nespecializētajos veikalos, kuros galvenokārt pārdod pārtikas preces, dzērienus vai tabaku	28 440	182	12 267 781
9.	CSK Steel, SIA	25.11 Metāla konstrukciju un sastāvdaļu ražošana	1 713 137	139	9 167 927
10.	Stiga RM, SIA	02.20 Mežizstrāde	1 920 876	67	8 968 714
	KOPĀ			1 473	264 734 698

Avots: Lursoft

Visiem lielākajiem uzņēmumiem, izņemot SIA “Puratos Latvia”, ir pozitīva izaugsme, salīdzinot ar 2013.gadu. Pretēji kopējām pārtikas nozares tendencēm arī AS “Tukuma piens” ir augošs uzņēmums, lai arī tā izaugsmes tempi būtiski samazinās. Salīdzinoši noturīgāko izaugsmi demonstrē metālapstrādes uzņēmumi.

Tabula 18: Tukuma novada lielāko uzņēmumu apgrozījuma izmaiņas

Nr.	Uzņēmuma nosaukums	Apgrozījums 2014.gadā, EUR	Apgrozījuma izmaiņa pret 2013.gadu	Apgrozījuma izmaiņa pret 2012.gadu	Apgrozījuma izmaiņa pret 2011.gadu
1.	Skonto būve, SIA	91 313 249	8%	-4%	-19%
2.	Tukuma piens, AS	53 194 916	8%	25%	54%
3.	Puratos Latvia, SIA	22 215 918	-5%	-8%	1%
4.	SBRE, pilsabiedrība	20 676 927	62%	42.58 reizes	nav datu
5.	Skonto Plan Ltd, SIA	18 472 272	38%	71%	-6%
6.	Tukuma straume, AS	16 137 532	7%	44%	39%
7.	Vilomix Baltic, SIA	12 319 462	16%	19%	22%
8.	Dekšņi, SIA	12 267 781	5%	7%	25%
9.	CSK Steel, SIA	9 167 927	12%	18%	24%
10.	Stiga RM, SIA	8 968 714	10%	21%	10%

Avots: Lursoft

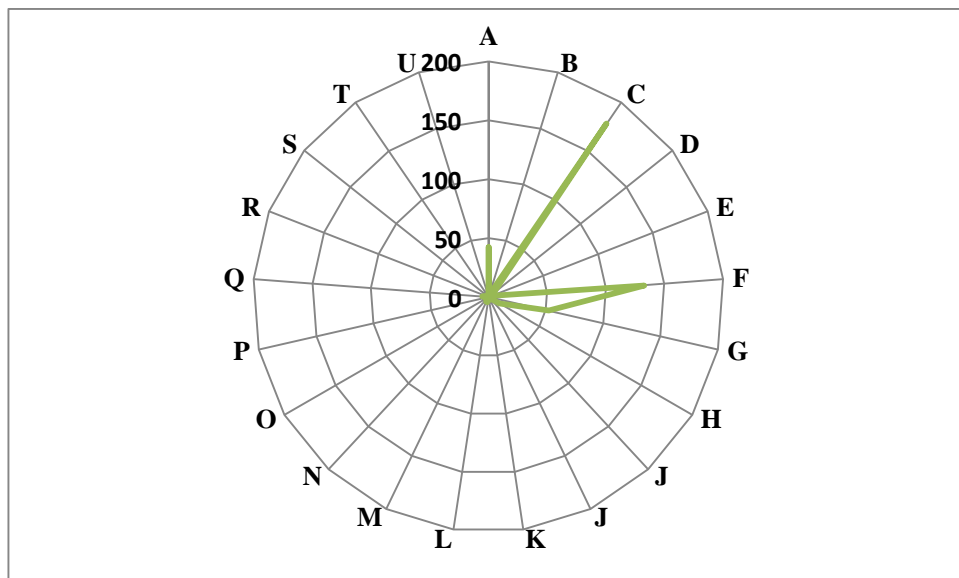

2.1.4. Galvenās ekonomiskās industrijas Tukuma novadā

Galvenās Tukuma novada ekonomikas industrijas var tikt aplūkotas pēc to esošās klātbūtnes novadā, radot noteiktu apgrozījumu un nodarbinot iedzīvotājus.

NACE pirmajā līmenī būtiskāko apgrozījuma apjomu rada C Apstrādes rūpniecība un F Būvniecība. Nozīmīgu vietu ieņem arī G Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, kā arī A Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība.

Attēls 11: Tukuma novadā reģistrēto uzņēmumu apgrozījums 2014.gadā NACE pirmajā līmenī, mEUR

Avots: Lursoft

Vērtējot Tukuma novada uzņēmumu apgrozījumu NACE otrajā līmenī, 53% no kopējā apgrozījuma veido divu nozaru uzņēmumi – 41 Ēku būvniecība un 10 Pārtikas produktu ražošana. To nosaka lielāko novadā reģistrēto nozares uzņēmumu īpatsvars kopējā nozares apgrozījumā.

Tabula 19: Tukuma novada uzņēmumu apgrozījums sadalījumā pa NACE

Nr.	NACE (otrajā līmenī)	Apgrozījums 2014.gadā, EUR	% no kopējā apgrozījuma novadā
1.	41 Ēku būvniecība	120 041 787	27%
2.	10 Pārtikas produktu ražošana	116 417 032	26%
3.	25 Gatavo metālizstrādājumu ražošana, izņemot mašīnas un iekārtas	38 220 829	8%
4.	47 Mazumtirdzniecība, izņemot automobiļus un motociklus	35 324 746	8%
5.	02 Mežsaimniecība un mežizstrāde	21 944 217	5%
6.	01 Augkopība un lopkopība, medniecība un saistītas	20 450 687	5%

	palīgdarbības		
7.	45 Automobiļu un motociklu vairumtirdzniecība, mazumtirdzniecība un remonts	11 938 567	3%
8.	49 Sauszemes transports un cauruļvadu transports	10 568 199	2%
9.	42 Inženierbūvniecība	7 747 376	2%
10.	16 Koksnes, koka un korķa izstrādājumu ražošana, izņemot mēbeles; salmu un pīto izstrādājumu ražošana	7 341 480	2%
11.	Pārējie sektori	62 082 083	12%
	KOPĀ	452 077 003	100%

Avots: Lursoft

Tukuma novadā zināšanu ietilpīgos sektoros, kuros saskaņā ar OECD pieņemto dalījumu nodarbinātie ar augstāko izglītību pārsniedz 33% no kopējā NACE līmenī nodarbināto īpatsvara, darbojas 159 uzņēmumi jeb 17% no novada uzņēmumu kopskaita. Vairums šo uzņēmumu pieder pakalpojumu sniegšanas sektoriem. Vien viens uzņēmums, kas strādā zināšanu ietilpīgos sektoros, ir apstrādes rūpniecības ražošanas uzņēmums. Pārējie ir profesionālo pakalpojumu komercsabiedrības ar šo nozaru uzņēmumiem piemītošo nodarbinātības un ģeogrāfisko mobilitāti.

Vērtējot zināšanu ietilpīgos sektoros strādājošo uzņēmumu apgrozījumu, 2014.gadā tas ir 13,1 mEUR, veidojot 3% no novada uzņēmumu kopējā apgrozījuma. Arī vērtējot šo uzņēmumu ražīgumu, tas ir zemāks nekā vidēji novadā. Tādējādi secināms, ka uzņēmumos, kuri strādā zināšanu ietilpīgās nozarēs, efektivitāte ir zemāka nekā caurmērā novadā. Tas būtu skaidrojams ar nepietiekamu resursu pieejamību – galvenokārt darbaspēka nepietiekošo kvalitāti un pieejamību, kas ir galvenā ražošanas komponente zināšanu ietilpīgos sektoros – augstākas produktivitātes sasniegšanai.

Tabula 20: Zināšanu ietilpīgo uzņēmumu Tukuma novadā darbības rādītāji

	Uzņēmumu skaits	% no skaita	Apgrozījums 2014.gadā, EUR	% no apgrozījuma	Nodarbināto skaits	% no nodarbināto skaita	Apgrozījums uz darbinieku, EUR
Uzņēmumi zināšanu ietilpīgos sektoros	159	17%	13 051 194	3%	737	10%	17 709
Uzņēmumi Tukuma novadā kopā	944	100%	452 077 003	100%	7212	100%	62 684

Avots: Autoru veidota tabula

Apstrādes rūpniecības (NACE C) uzņēmumi, kas būtu galvenā mērķa grupa darbībai industriālajā teritorijā, pašvaldībā veido 13% no uzņēmumu kopskaita. To kopējais apgrozījums 2014.gadā pārsniedza 178 mEUR, veidojot 39% no pašvaldībā reģistrēto uzņēmumu kopējā apgrozījuma. Apstrādes rūpniecībā nodarbināti 2343 darbinieki, kas ir aptuveni trešdaļa no pašvaldībā reģistrēto uzņēmumu darbinieku kopskaita. Pēc

nodarbināto skaita apstrādes rūpniecība ieņem pirmo vietu novadā, vērtējot NACE pirmajā līmenī.

Analizējot apstrādes nozares dalījumu to tehnoloģiskajā ietilpībā¹⁵, lielākais skaits uzņēmumu darbojas zemu un vidēji zemu tehnoloģiju apstrādes rūpniecībā – 119 uzņēmumi jeb 96% no apstrādes rūpniecībā strādājošajiem uzņēmumiem. Augstas tehnoloģijas apstrādes rūpniecības sektoros – 21 Farmaceutisko pamatvielu un farmaceitisko preparātu ražošana un 26 Datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošana – strādā viens uzņēmums. Savukārt 4 uzņēmumi darbojas vidēji augstas tehnoloģijas apstrādes rūpniecības sektoros – 20 Ķīmisko vielu un ķīmisko produktu ražošana, 27 Elektrisko iekārtu ražošana, 28 Citur neklasificētu iekārtu, mehānismu un darba mašīnu ražošana, 28 Automobiļu, piekabju un puspiekabju ražošana, 30 Citu transportlīdzekļu ražošana.

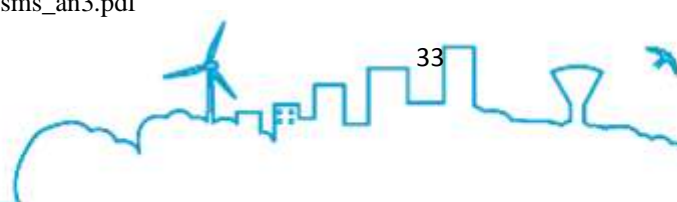
Darbinieku skaita ziņā teju 100% apstrādes rūpniecībā nodarbināto strādā vidēji zemas un zemas tehnoloģijas apstrādes rūpniecības sektoros. Tādējādi, gan uzņēmumu skaita ziņā, gan darbinieku skaita ziņā apstrādes rūpniecībā dominē vidēji zemas un zemas tehnoloģijas apstrādes rūpniecības nozares. Tas skaidrojams ar Latvijas ieņemamo nišu starptautiskajā ekonomikā – ilgstoši Latvija un visa Centrālā un Austrumeiropa pozicionējās kā zemu darbaspēka izmaksu zemes, tādējādi piesaistot investorus, kas ir ieinteresēti vidējas un zemas tehnoloģijas ražošanā. Šo pozicionēšanos nav iespējams mainīt uzreiz, bet gan ar pastāvīgu darbu valsts līmenī, kā arī ar uzņēmēju asociāciju atbalstu.

Aprēķini rāda, ka Tukuma novadā reģistrēto apstrādes uzņēmumu tehnoloģiskā ietilpība ir apgriezti proporcionāla to apgrozījumam uz darbinieku – tehnoloģiski mazietilpīgāki sektori demonstrē būtiski labāku ražīgumu. Tas vēlreiz norāda uz atbilstoša darbaspēka un saistīto inovāciju kā galveno faktoru neesamību, lai īsā termiņā attīstītu apstrādes rūpniecības nozares ar augstu tehnoloģisko ietilpību.

Tabula 21: Apstrādes rūpniecības uzņēmumu raksturojums pēc tehnoloģiju ietilpības

Apstrādes rūpniecības sektoru dalījums pēc tehnoloģiju ietilpības	Uzņēmumu skaits	%	Apgrozījums 2014.gadā, EUR	%	Nodarbināto skaits	%	Apgrozījums uz darbinieku, EUR
Augstas tehnoloģijas apstrādes rūpniecības sektori	1	1%	2 122	0%	1	0%	2 122
Vidēji augstas tehnoloģijas apstrādes rūpniecības sektori	4	3%	114 197	0%	8	0%	14 275
Vidēji zemas	31	25%	44 572 637	25%	727	31%	61 310

¹⁵ http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/Annexes/htec_esms_an3.pdf

tehnoloģijas apstrādes rūpniecības sektori							
Zemas tehnoloģijas apstrādes rūpniecības sektori	88	71%	133 977 003	75%	1 607	69%	83 371
KOPĀ Apstrādes rūpniecībā	124	100 %	178 665 959	100%	2 343	100%	76 255

Avots: Autoru veidota tabula

Būvniecības sektors (NACE F) ir otrs lielākais novadā pēc apgrozījuma un trešais lielākais pēc nodarbināto skaita NACE pirmajā līmenī. Šie rādītāji tiek panākti dēļ SIA “Skonto Būve” juridiskās adreses reģistrācijas Tukuma novadā. SIA “Skonto būve” un pilnsabiedrība SBRE kopējais apgrozījums veido 83% no nozares kopējā apgrozījuma pašvaldībā reģistrētajiem uzņēmumiem.

Vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības sektors (NACE G kods) pēc apstrādes rūpniecības un būvniecības ir trešais lielākais apgrozījuma un otrais lielākais darbinieku skaita ziņā NACE pirmajā līmenī. Tajā 209 uzņēmumos nodarbināti 846 darbinieki, 2014.gadā radot apgrozījumu 52,5 mEUR apjomā. Apgrozījums uz darbinieku pārsniedz 62 000 EUR, tam esot līdzīgam ar vidējo novadā un līdzīgam ar vidēji augstas tehnoloģijas apstrādes rūpniecības ražīgumu, būtiski pārsniedzot augstas un vidēji augstas apstrādes rūpniecības rektoru ražīgumu. Tas liecina, ka sektori ar zemāku tehnoloģiju ietilpību un zemāku zināšanu ietilpību novadā spēj būt veiksmīgāki. Kas, savukārt, norāda, ka zemākas kvalifikācijas darbiniekiem izmaksājot zemāku atalgojumu, var panākt augstāku pelnītspēju nozarēs, kur darbinieku kvalifikācijai ir būtiski mazāka nozīme par komercsabiedrības vadības kontaktiem ar sadarbības partneriem – ražotājiem un izplatītājiem.

Galvenie secinājumi:

- Ekonomiskās aktivitātes ziņā Tukuma novads ir 20% zem Latvijas vidējā rādītāja uzņēmumu skaitā uz 1000 iedzīvotājiem.
- Tukuma novadā 2014.gadā darbojās 944 komercsabiedrības ar kopējo apgrozījumu 452 mEUR, tajās esot nodarbinātiem 7212 darbiniekiem.
- NACE pirmajā līmenī lielāko darbinieku skaitu nodarbina C Apstrādes rūpniecība, G Vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecība un F Būvniecība.
- Lielākais apgrozījums NACE pirmajā līmenī ir C Apstrādes rūpniecībai, F Būvniecībai un G Vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības sektoram.
- NACE otrajā līmenī lielāko darbinieku skaitu nodarbina pārtikas ražošanas uzņēmumi, mazumtirdzniecība, kā arī metālapstrāde, bet apgrozījuma līderi ir ēku būvniecība, pārtikas ražošana un metālapstrāde.
- 17% uzņēmumu darbojas zināšanu ietilpīgos sektoros, taču to efektivitāte ir zemāka nekā caurmērā novadā.
- Pašvaldības tautsaimniecībā salīdzinoši liela nozīme 10 lielākajiem uzņēmumiem – 88% no apgrozījuma.

2.2. Infrastruktūras analīze Tukuma novada industriālās teritorijas Rūdas ielā, Tukumā darbību izvērtēšanai

2.2.1 Teritorijas plānojums

Industriālā teritorija atrodas Tukumā, Rūdas ielā. Tā izvietojas abpus Rūdas ielai.

Attēls 12: Tukuma pilsētas industriālās teritorijas Rūdas ielā novietojums

Avots: http://www.tukums.lv/faili/File/ter.plan.gr/Tukuma_topografiskais_plans_M5000.pdf

Teritorijas pieejamība

Industriālās teritorijas pieejamība aplūkota no uzņēmējdarbībai būtiskākās infrastruktūras pieejamības un kvalitātes viedokļa – ielām, ceļiem, dzelzceļa. Šī infrastruktūra nodrošina industriālās teritorijas savienojamību ar TEN-T ceļu tīklu, ostām, lidostu, kas ir nozīmīgi gan produkcijas transportēšanai uz tās noieta tirgiem, gan izejmateriālu piegādei.

Attālums no industriālās teritorijas līdz tuvākajai starptautiskajai lidostai, kā arī ostām ir salīdzinoši neliels, tādējādi sekmējot industriālās teritorijas novietojuma konkurētspēju. Attālums distances:

- Rīgas lidosta – 64 km;
- Rīgas osta – 70 km;
- Ventspils osta – 123 km;
- Liepājas osta – 157 km.

Tukuma pilsētas pievārtē (Engures novadā) atrodas Tukuma lidlauks, kura attīstība ir privātajās rokās. Ja lidlauka projekta attīstītājam izdotos pilnībā aprīkot lidostu ar drošības un signalizēšanas iekārtām, sertificēt un iedarbināt lidostas ikdienas operācijas, tas varētu kļūt par ārkārtīgi spēcīgu argumentu sarunās ar potenciāliem investoriem. Aviotransporta esamība atvieglotu investoru, vadības un ekspertu, kā arī potenciālo klientu ceļu uz Tukuma novadā strādājošiem uzņēmumiem un palielinātu novada pievilcību kā uzņēmējdarbības un dzīves vietas. Tukuma lidosta varētu kļūt par vēl vienu reģionālo lidostu, kas pretendētu uz atbalstu sekundārā Eiropas transporta tīkla ietvaros un meklētu regulāro reisu nodrošināšanas iespējas ar diskonta lidsabiedrībām, piemēram, Ryanair, Easyjet vai Wizzair.

Ceļi un ielas

Tukuma novada teritoriju šķērso valsts nozīmes autoceļš Rīga – Ventspils (A10), kas ir lielākais un nozīmīgākais ceļš novadā, valsts galvenais autoceļš Rīga – Skulte – Liepāja (A9), kā arī reģionālie (P104, P121, P131) autoceļi. Industriālajai teritorijai ir laba pieeja valsts nozīmes autoceļam A10, tuvākajam savienojumam (pa Straumes ielu un Eksporta ielu) līdz tam esot vien ~400 m. No Tukuma līdz Rīgai pa autoceļu A10 Ventspils – Rīga ir 68 km.

Tukuma novada autoceļu infrastruktūru veido valsts nozīmes un pašvaldības ceļi. Novada ietvaros autoceļu tīkls ir plaši sazarots un vērtējams kā optimāls, bet problēma ir atsevišķu posmu ceļu kvalitāte.

Industriālās teritorijas Rūdas ielā piekļuvei svarīgākās ir Eksporta iela, Straumes iela un Vilkājas iela. Būtiski ceļa infrastruktūras uzlabojumi nepieciešami Vilkājas ielā, kā arī Rūdas ielā.

Dzelzceļš

Tukuma novada teritoriju šķērso dzelzceļa līnija Rīga – Tukums – Ventspils. Novadā ir divas pasažieru dzelzceļa stacijas – Tukums 1 un Tukums 2. Industriālajai teritorijai Rūdas ielā tuvākā dzelzceļa pietura ir Tukuma 2 – aptuveni 2,5 km attālumā.

Dzelzceļa līnijā Rīga – Ventspils ir elektrificēts posms Rīga – Tukums 2, pa kuru tiek veikti pasažieru pārvadājumi. Kravu pārvadājumi notiek posmā Rīga – Ventspils.

No Tukums 2 izbūvēts dzelzceļa pievads uz industriālo teritoriju. Dzelzceļa pievads pieder SIA “Latfert”. Pievadam ir divi atzari – attiecīgi uz SIA “Latfert” (minerālmēslu transportēšanai) un SIA “United Oils” teritoriju (šķidro kravu transportēšanai). Dzelzceļa darbību no Jelgavas biroja nodrošina SIA LDZ Cargo, AS “Latvijas Dzelzceļš” meitas uzņēmums. Piegādes notiek vidēji divreiz nedēļā, biežāka satiksme ir iespējama, taču tas būtiski sadārdzinātu izmaksas. Atzaros ir kravas peroni, kas spēj apstrādāt lejamās, beramās, iepakojuma un nestandarta izmēra kravas no slēgtiem vagoniem, pusvagoniem un cisternām. Pievada būtiskākais trūkums ir 7 vagonu īsā padeves fronte, kas nosaka ierobežotu kravu intensitāti.

2.2.2. Teritorijas inženiertehniskais labiekārtojums

Ģeotehniskās izpētes darbus projektējamai ražotnei ar vaļēja tipa uzglabāšanas laukumu Rūdas ielā 2, Purva ielā 8, 10, Tukumā, veikusi AS “BMGS” ģeotehniskā nodaļa, atbilstoši līgumam Nr.11T012016, kas noslēgts starp AS “BMGS” un Tukuma novada domi. Lauka izpētes darbi veikti 2016.gadā no 25.janvāra līdz 25.februārim.

Pētāmās teritorijas ģeoloģiskā uzbūve kopumā novērtēta kā sarežģīta. Tas saistīts galvenokārt ar apstākli, ka lielāko daļu šīs teritorijas aizņem uzbērtas grunts slānis 2-4 m biezumā. Uzbērumu veido dažādi būvgruži (dažāda lieluma betona gabali un lauskas, ķieģeļu un asfalta gabali), kā arī liekā grunts no dažādiem būvobjektiem Tukuma pilsētā. Pārsvārā uzbērumu veido pārrakta mālainā grunts, bet atsevišķās zonās konstatēti arī smilšainie nogulumi uzbēruma slānī.

Papildu izaicinājumu teritorijas apbūvei izvirza gruntsūdeņu esamība 0,3–5,6 m dziļumā no zemes virsmas. Pamatiežu ūdeņiem piemīt spiediens, kas tos paceļ uz augšu virs atklātā līmeņa, un tos parasti apzīmē kā “spiedūdeņus”. Ja dažos slāņos esošais ūdens ir ar vidēju spiedienu, tad smilšakmens slānī ūdens spiediens ir augsts, un tas nāca laukā pa urbuma atveri. Šis faktors ir jāņem vērā, projektējot pāļu pamatus (ja tādi tiks paredzēti), jo spēcīgi spiedūdeņi var negatīvi ietekmēt pāļu izbūves procesu.

Industriālās zonas darbībai būtiskākie inženiertehniskie pieslēgumi ir elektrība, gāze, ūdens un kanalizācija, kā arī platjoslas internets. Turpmāk aplūkota to pieejamība.

Attēls 13: Inženierkomunikāciju pieejamība

Avots: Tukuma novada pašvaldība

Elektrība

Elektrība ir būtiskākais inženierkomunikācijas veids industriālajai teritorijai, novērtējot tās nozīmi ražošanas procesā. Elektroenerģijas sadales pakalpojumus un

elektroenerģijas piegādi Tukuma novadā nodrošina AS „Latvenergo” meitassabiedrība AS „Sadales tīkls”, kā pārziņā ir 20 kV un zemāka sprieguma elektropārvades līnijas. AS „Augstsprieguma tīkls” pārziņā ir 330 kV un 110 kV elektropārvades līnijas.

Industriālai teritorijai Rūdas ielā pieguļ AS „Sadales tīkls” apsaimniekots 20kV elektrības kabelis. Tuvākās apakšstacijas ir Nr. 9003 un Nr. 865¹⁶.

Gāze

Tukuma novada teritoriju šķērso naftas vads un gāzes vads. Gāzes pieejamība var kalpot par būtisku investoru piesaistes argumentu. Industriālajā teritorijā ir paredzēts perspektīvais vidējā spiediena gāzes vads ar 4 bar spiedienu¹⁷.

Ūdens/kanalizācija

Industriālai teritorijai Rūdas ielā ir iespēja pieslēgties centralizētajam dzeramā ūdens ūdensvadam¹⁸, kas ir izbūvēts salīdzinoši nesēn, un vecajai pašteses kanalizācijas¹⁹ sistēmai. Sadzīves kanalizācijas vada diametrs 225mm.

Internets

21.gadsimtā neatņemama uzņēmējdarbības vides sastāvdaļa ir ātrs un kvalitatīvs internets. Industriālai teritorijai Rūdas ielā ir pieejams Lattelecom optiskais kabelis²⁰.

Galvenie secinājumi:

- Industriālā teritorijai veiksmīgs ģeogrāfiskais novietojums no tās pieejamības viedokļa galvaspilsētai, lidostai, ostām.
- Industriālā teritorijai tuvs savienojums (~400 m) ar autoceļu A10 Rīga-Ventspils.
- Industriālās teritorijas pieejamību no darbaspēka viedokļa sekmētu publiskā transporta pieejamība.
- Industriālajai teritorijai tuvumā ir pievadi galvenajām komunikācijām – autoceļiem, dzelzceļam, elektrībai, gāzei, ūdenim, kanalizācijai, platjoslas internetam.
- Būtiski uzlabojama ielu infrastruktūra – īpaši Vilkājas un Rūdas ielas.
- Inženiertehnisko pieslēgumu jaudas palielināšanas nepieciešamība vērtējama tālākajā projekta sagatavošanas posmā.

¹⁶http://www.tukums.lv/faili/File/ter.plan.gr/Tematiskas%20kartes/2.3.3._Elektroapgades%20shema_1.pdf

¹⁷http://www.tukums.lv/faili/File/ter.plan.gr/Tematiskas%20kartes/2.3.4._Gazes%20apgades%20shema_1.pdf

¹⁸http://www.tukums.lv/faili/File/ter.plan.gr/Tematiskas%20kartes/2.3.1._Udensapgades%20shema_1.pdf

¹⁹http://www.tukums.lv/faili/File/ter.plan.gr/Tematiskas%20kartes/2.3.2._Kanalizācijas%20shema_1.pdf

²⁰http://www.tukums.lv/faili/File/ter.plan.gr/Tematiskas%20kartes/2.2.5._Telekomunikāciju%20shema_1.pdf

2.3. Nekustamā īpašuma tirgus apskats salīdzināmiem īpašumiem²¹

Izejot no industriālās teritorijas šī brīža apbūves stadijas, tiks aplūkots ražošanas apbūvei pieejamais zemes tirgus, kā arī noliktavu un ražošanas telpu tirgus, ar ko potenciāli konkurētu iespējamā investora izvēle.

2.3.1. Noliktavu un ražošanas telpu tirgus

Noliktavu un industriālo telpu segmentā nomnieku aktivitāte un telpu nomas maksas līmenis 2014.gada 2.ceturksnī salīdzinājumā ar gada pirmajiem trim mēnešiem saglabājies nemainīgs. Lielākais pieprasījums ir pēc kvalitatīvām noliktavu un ražošanas telpām platībā līdz 500–1000 kvadrātmetriem.

Kopumā nomnieku prasībām un vajadzībām atbilstošs piedāvājums Latvijā ir ierobežots. Jaunu, iznomāšanai paredzētu noliktavu attīstības projekti tikpat kā netiek īstenoti. Viens no būtiskākajiem attīstītāju šķēršļiem ir nepietiekamais finansējums. Banku līdzekļi galvenokārt pieejami gadījumos, kad attīstītājs iecerētajam objektam ir piesaistījis t.s. enkurnomnieku un noslēdzis ilgtermiņa nomas līgumu. Izvērtējot iespējamo jaunu noliktavu būvniecības vietu, attīstītāji meklē piemērotus zemes gabalus pēc iespējas tuvāk Rīgas mikrorajoniem, lai būtu pieejami darbaspēka resursi un potenciālajiem darbiniekiem nebūtu jāmēro tāls ceļš līdz darba vietai. Šis kritērijs ir ļoti svarīgs arī noliktavu un ražošanas telpu nomniekiem.

Uzņēmumi interesējas arī par padomju laikā būvēto industriālo telpu iegādi un rekonstrukciju. Šādu objektu priekšrocība salīdzinājumā ar jaunu telpu celtniecību ir jau izbūvētas komunikācijas un infrastruktūra.

Prime jeb augstākās kategorijas noliktavu telpu segmentā Rīgā 2014.gada 2.ceturksnī nomas maksa bija 4–4,5 EUR par kvadrātmtru mēnesī. Reģionos maksa ir 2-3 EUR. Brīvo platību īpatsvars šajā telpu kategorijā ir ap 5%.

A klases noliktavu telpu kategorijā, kurā ietilpst jaunas, kā arī rekonstruētas, mūsdienīgu prasībām atbilstošas telpas, vidējā nomas maksa ir 3–4 EUR par kvadrātmtru mēnesī. Reģionos nomas maksa ir 1,5-2 EUR par kvadrātmtru. Brīvo platību īpatsvars šajā kategorijā ir 10%.

B klases noliktavu telpu kategorijā, kuru veido padomju laikā būvētas telpas labā tehniskā stāvoklī, nomas maksa ir 1,5–2,5 EUR par kvadrātmtru mēnesī, reģionos – 0,3-0,7 EUR, bet brīvo platību īpatsvars – ap 30%.

2.3.2. Ražošanas apbūvei pieejamās zemes tirgus

Informācija par ražošanas vajadzībām izmantojamo zemi (bez ēkām) netiek regulāri apkopota nevienā no nekustāmo īpašumu tirdzniecības uzņēmumiem, tāpēc šīs analīzes daļai izmantota izpētes metode.

Izmantojot Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras datubāzē pieejamo informāciju par ražošanas apbūvei pieejamo zemi, atlasīti zemes gabali, kas atbilst esošās industriālās zonas parametriem – ar daļēju infrastruktūras pieejamību, bez būvniecībai sagatavota lauka. Nekustamo īpašumu attīstītāju žargonā šādas zemes parasti tiek sauktas par “*brownfield*”, kas nozīmē daļēju gatavību būvniecībai – pretēji

²¹ Avots: Latio un Ober Haus nozares apskati par 2014.gadu un 2015.gada pirmo pusi

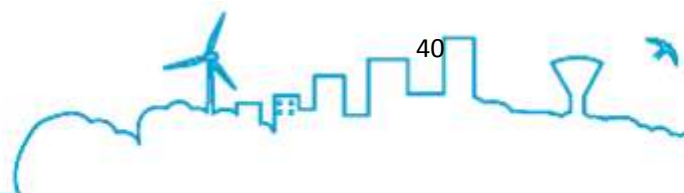

“greenfield” zemēm, kur nav nekādu pieslēgumu un kur būvdarbu uzsākšanai ir vajadzīgs būtiski ilgāks laiks.

Nemot vērā, ka lielākā daļa īpašumu tiek piedāvāti pārdošanai nevis īrei, jāpārvērš informāciju no pārdošanas cenām uz īres cenām. Tas darīts, izmantojot standarta pieņēmumu par 30 gadu rentabilitātes periodu, kas ir lūzuma punkts īres rentabilitātei, pēc kura ir izdevīgāk atpirkt zemi. Analīzes rezultātā var konstatēt, ka nomas maksa svārstās no 0,3 centiem (0,003 EUR) par kvadrātmetru līdz pat 3 centiem (0,03 EUR) par kvadrātmetru atkarībā no dabas gāzes vada pieejamības un attāluma līdz autoceļiem un dzelzceļam. Jāatzīmē, ka ūdensvada pieejamība neietekmē cenu.

Galvenie secinājumi:

- Nomnieku prasībām un vajadzībām atbilstošs noliktavu un ražošanas telpu tirgus piedāvājums Latvijā ir ierobežots.
- Jaunu projektu attīstība notiek tuvāk Rīgas mikrorajoniem, lai vieglāk būtu pieejams darbaspēks.
- Ražošanas apbūvei pieejamās zemes nomas maksu ietekmē dabas gāzes vada pieejamība un attālums līdz autoceļiem un dzelzceļam.

2.4. Nozaru prioritizācija darbībai industriālajā teritorijā

Nozaru prioritizācija veikta NACE otrajā līmenī tām nozarēm, kuras novadā demonstrē lielāko apgrozījumu.

Turpmāk nozaru prioritizācijai izvirzīti septiņi kritēriji, tos novērtējot atbilstoši pētījumā veiktajai analīzei. Kritēriji ļauj pētniekiem atlasīt tās nozares, kurās atrodas potenciālais investors, kas var būt ieinteresēts attīstīt tā darbību Tukuma novada industriālajā teritorijā un kas atbildīs pašvaldības iespējām un mērķiem teritorijas izmantošanā.

- 1) Kā pirmais kritērijs ir izvirzīta atbilstība ES fondu regulējumam. Lai arī ir iespējams, ka nākotnes investors ir pietiekoši būtisks, ar ievērojamiem uzņēmējdarbības attīstības plāniem un tukumnieku nodarbinātības iespējām, pētījuma uzdevums ir likt pamatu ES fondu līdzfinansētā projekta sagatavošanai. Tādējādi neatbilstība kritērijam diskvalificē nozari no tālākās analīzes neatkarīgi no tās snieguma citu kritēriju vērtējumā un potenciālā investora esamības.
- 2) Kritērijs, kas pielietots pētījuma ietvaros, ir vietējā darbaspēka pieejamība. Ir svarīgi atzīt, ka darbaspēks ir viens no būtiskākajiem modernās uzņēmējdarbības ražošanas faktoriem, un bez atbilstošas kvalifikācijas personāla vislabākās tehnoloģijas paliks bezspēcīgas. Papildu tam ir jāatzīmē, ka pašvaldībai pieejamos attīstības līdzekļus būtu vispareizāk izmantot pašvaldības mērķu sasniegšanā, vieni no kuriem ir Tukuma novada iedzīvotāju nodarbinātība un pašvaldības ieņēmumu paaugstināšana.
- 3) Būtisks faktors, kas nodrošinātu, ka arī turpmāk nozarei būs pieejams kvalificēts darbaspēks, ir sadarbība ar izglītības iestādēm. Ne visām nozarēm šāda sadarbība tika konstatēta.
- 4) Bez statistikas par nozares sniegumu konkrētajā periodā (2015.gada pirmajos desmit mēnešos) ir jāņem vērā arī nacionālā līmeņa tautsaimniecības rādītājus, kas agrāk vai vēlāk izlīdzināsies visu pašvaldību starpā. Būtiski arī ir skatīt nozares darbību vidējā termiņā, analizējot pēdējo gadu tendences, lai novērotu iespējamo attīstības palēninājumu vai pat izlaides sarukšanu atsevišķu nozaru gadījumā.
- 5) Nozares sniegumu var ietekmēt ne tikai tehnoloģiskais progress vai noieta tirgu pieejamība un attīstība, bet arī piegādes ķēdes parametri, kas nosaka piegāžu stabilitāti un pieejamību izmaksu un savlaicīguma ziņā. Nozares, kas patērē salīdzinoši mazāk resursu, atrodas izteikti labvēlīgākā situācijā, vērtējot atbilstību šim kritērijam.
- 6) Dažu nozaru sniegums var izrādīties mājīgs, jo tas tiek uzskaitīts statistikā atbilstoši konkrēto uzņēmumu reģistrācijas adresei – kas ne vienmēr nozīmē, ka faktiskā uzņēmējdarbība notiek pašvaldības teritorijā. Tas savukārt nozīmē, ka ne tikai komercdarbība, bet arī nodarbinātība var būt lokalizējama citviet – tādējādi pašvaldība varētu būt būtiski mazāk ieinteresēta sadarbībā ar investoriem no šādas nozares.
- 7) Uzņēmuma attīstība bieži nav iedomājama bez kredītresursu pieejamības, kas ļauj savlaicīgi nomainīt tehnoloģijas vai izdarīt apgrozījuma lēcieni, tādējādi apsteidzot konkurentus vai vismaz nodrošinot paritāti ražīgumā un izaugsmē. Lai arī vērtējums šajā kritērijā ir daļēji saistīts ar ceturto kritēriju (nozares sniegumu nacionālā līmenī), tomēr dažu nozaru gadījumā esošais sniegums ir mazāk svarīgs nekā faktiskais vērtējums par pārlietu kapacitāti nozarē, kas

agrāk vai vēlāk izsauks saraušanos – un tas liek komercbankām ļoti piesardzīgi izturēties pret konkrēto nozaru pārstāvošo uzņēmēju attīstības plāniem.

Apkopojums par kritēriju vērtējumu iekļauts tabulā zemāk.

Tabula 22: Tukuma novada lielāko tautsaimniecības nozaru prioritizācijas kopsavilkums

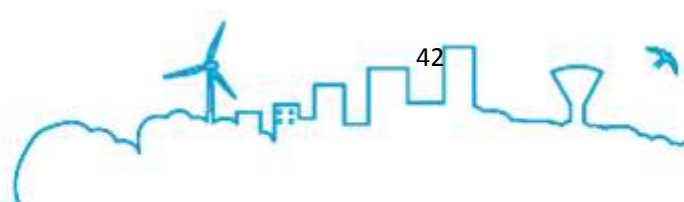
Nr.	Kritērijs/NACE	01	02	10	16	25	41	42	45	47	49
1.	Atbilstība MK noteikumiem par SAM 5.6.2. īstenošanu	+	+	+	+	+	+	+	-	-	+
2.	Vietējā darbaspēka pieejamība	n/a	n/a	+	+	+	+	+	n/a	n/a	+
3.	Sadarbība ar izglītības iestādēm	n/a	n/a	-	-	+	-	-	n/a	n/a	-
4.	Pozitīvās attīstības tendences Latvijas mērogā	n/a	n/a	-	+	+ ²²	-	-	n/a	n/a	-
5.	Izejvielu piegādes stabilitāte / izmaksas	n/a	n/a	-	-	+	+	+	n/a	n/a	+
6.	Uzņēmējdarbība ir lokalizēta pašvaldības teritorijā	n/a	n/a	+	+	+	-	-	n/a	n/a	-
7.	Kredītresursu pieejamība nozarē	n/a	n/a	+	+	+	+	+	n/a	n/a	-

Avots: Autoru veidota tabula

Līdz ar to divas no nozarēm neatbilst ES fondu regulējuma nosacījumiem, tām esot izslēgtām no ES fondu atbalsta SAM 5.6.2. ietvaros. Kā uz industriālo teritoriju neattiecošas novērtētas arī augkopība un mežsaimniecība, ņemot vērā to specifiskas nesaderību ar industriālo teritoriju. Vairākām no nozarēm šobrīd nav vērojamas pozitīvas un noturīgas izaugsmes tendences Latvijas mērogā. Tādējādi šādu nozaru izvēle vistiešākā mērā būs saistīta ar uzņēmumu relokāciju, pašvaldībām savstarpēji konkurējot par vienām un tām pašām investīcijām. Daļai no nozaru ir salīdzinoši vāja sadarbība ar profesionālās izglītības iestādēm. Uzņēmējdarbības lokalizācija pašvaldības teritorijā negatīvāk ierindo ar būvniecību un transportu saistītās nozares. Apkopojot vērtējumu, dziļākai analīzei tiks aplūkoti 3 apstrādes rūpniecības sektori:

- 10 Pārtikas produktu ražošana,
- 16 Koksnes, koka un korķa izstrādājumu ražošana, izņemot mēbeles; salmu un pīto izstrādājumu ražošana,
- 25 Gatavo metālizstrādājumu ražošana, izņemot mašīnas un iekārtas.

²² Autori uzskata par pamatotu ignorēt ar "Liepājas Metalurģs" saistītās apgrozījuma, nodarbinātības un eksporta izmaiņas, tādējādi "attīrot" nozares snieguma analīzi

Tabula 23: Tukuma novada lielāko tautsaimniecības nozaru prioritizācija darbībai industriālajā teritorijā

Nr.	NACE (otrajā līmenī)	Secinājums
1.	10 Pārtikas produktu ražošana	Augsta piemērotība, apskatīt padziļināti
2.	16 Koksnes, koka un korķa izstrādājumu ražošana, izņemot mēbeles; salmu un pīto izstrādājumu ražošana	Augsta piemērotība, apskatīt padziļināti
3.	25 Gatavo metālizstrādājumu ražošana, izņemot mašīnas un iekārtas	Augsta piemērotība, apskatīt padziļināti
4.	41 Ēku būvniecība	Vidēja piemērotība
5.	42 Inženierbūvniecība	Vidēja piemērotība
6.	49 Sauszemes transports un cauruļvadu transports	Vidēja piemērotība
7.	01 Augkopība un lopkopība, medniecība un saistītas palīgdarbības	Nozares specifika neatbilst darbībai industriālajā teritorijā
8.	02 Mežsaimniecība un mežizstrāde	Nozares specifika neatbilst darbībai industriālajā teritorijā
9.	45 Automobiļu un motociklu vairumtirdzniecība, mazumtirdzniecība un remonts	Neatbilst regulējumam - MK noteikumu par SAM 5.6.2. īstenošanu 10.2.punktam
10.	47 Mazumtirdzniecība, izņemot automobiļus un motociklus	Neatbilst regulējumam - MK noteikumu par SAM 5.6.2. īstenošanu 10.2.punktam

Avots: Autoru veidota tabula

Apģērbu ražošana

Darbaspēka analīze uzskatāmi demonstrē, ka Tukuma novadā ir liels potenciālo darbinieku resurss apģērbu izgatavošanas / šūšanas nozarē: virkne uzņēmumu strādā uz apakšlīgumu izpildes principa pamata – tāpat neizmanto savas iekārtas un darbaspēku pilnu laiku. Cita izaugsmes resursa pazīme ir Valsts ieņēmumu dienesta datos atrodamais Tukuma novada iedzīvotāju skaits, kas strādā šuvēja un radniecīgās profesijās citos novados - 135 nodarbinātie. Tas nepārprotami norāda, ka novadam ir pareizi veikt darbības, lai pilnvērtīgāk nodarbinātu pieejamos cilvēkresursus, samazinot efektivitātes zudumus, kas rodas nepilnīgas nodarbinātības un ilgu braucienu uz darbavietu dēļ.

Pētnieki gatavojās ierosināt apģērbu ražošanu iekļaut starp trim padziļināti analizējamajām nozarēm, bet no intervijām ar šūšanas nozares uzņēmumu pārstāvjiem un pašvaldības pārstāvjiem kļuva zināms, ka pašvaldība sadarbībā ar novadā strādājošu komersantu jau ir identificējusi šo iespēju un ieplānojusi ražošanas infrastruktūru un telpu pielāgošanu skandināvu tekstilizstrādājumu servisa uzņēmuma “Lindstrom” ražotnes atvēršanai. Ir paredzēts, ka šī pašvaldības un privātā komersanta investīcija dos darbu papildu 20 šuvējām ar iespējamu nodarbinātības palielinājumu tuvā nākotnē.

Tas var pietuvināt nozares cilvēkresursus pilnas nodarbinātības robežai, kas nozīmē, ka apskatāmajā industriālajā teritorijā nav ieteicams veidot vēl vienu šūšanas uzņēmumu. Papildu pretarguments var būt Rūdas ielas attālums no pilsētas centra un dzīvojamajiem rajoniem: ņemot vērā, ka apģērbu ražošanā pārsvarā ir nodarbinātas sievietes, kas tradicionāli neizvēlas izmantot privātās automašīnas, pašvaldībai darbinieku mobilitātes nodrošināšanai varētu nākties risināt publiskā transporta jautājumu.

2.5. Darbībai industriālajā teritorijā Rūdas ielā, Tukumā prioritizēto nozaru apskats

Padziļināti tiks apskatītas trīs no pašvaldībai būtiskākajām nozarēm, aplūkojot tās atbilstoši pieņemtajam NACE dalījumam: Mašīnbūves un metālapstrādes nozare (NACE 24, NACE 25, NACE 28, NACE 29 un NACE 30), Pārtikas un dzērienu ražošana (NACE 10 un NACE 11), Kokapstrāde (NACE 16).

2.5.1. Mašīnbūves un metālapstrādes nozare

Saskaņā ar NACE 2. redakciju nozare ietver šādas apakšnozares:

24 - Metālu ražošana. Šī nodaļa ietver melno un krāsaino metālu kausēšanu un/vai rafinēšanu no rūdas, lietņa vai metāllūžņiem, izmantojot elektrometallurģiskas un citas metallurģiskā procesa metodes. Šeit klasificējama arī metāla sakausējumu un augstākā labuma sakausējumu ražošana, tīriem metāliem pievienojot citus ķīmiskos elementus. Šo procesu produkts, parasti stieņu formā, tiek izmantots velmēšanā, vilkšanā un presēšanā, lai veidotu plāksnes, loksnes, sloksnes, stieņus vai stieples, caurules un dobus profilus, un izkausētā formā, lai izgatavotu lējumus un citus metāla izstrādājumus.

25 - Gatavo metālizstrādājumu ražošana. Šajā nodaļā ietilpst tādu metāla izstrādājumu (piemēram, detaļu, konteineru un konstrukciju) ražošana, kas veidoti no „tīriem metāliem”, parasti ar statisku, nekustamu funkciju, atšķirībā no nākamajām nodaļām (26. – 30.), kuras attiecas uz šādu metāla izstrādājumu kombinēšanu vai montāžu (dažkārt ar citiem materiāliem) sarežģītākos agregātos, kas, ja vien tās nav pilnīgi elektriskas, elektroniskas vai optiskas, darbojas ar kustīgām daļām. Šajā nodaļā ietilpst arī ieroču un munīcijas ražošana.

28 - Citur neklasificētu iekārtu, mehānismu un darba mašīnu ražošana. Šajā nodaļā ietilpst tādu iekārtu un aprīkojuma ražošana, kas neatkarīgi mehāniski vai termiski iedarbojas uz materiāliem vai kas veic darbības ar materiāliem (piemēram, pārvietošanu, smidzināšanu, svēršanu vai iepakojšanu), ieskaitot to mehāniskās detaļas, kas rada un piemēro spēku, un jebkādas īpaši ražotas pamatdetaļas. Šajā nodaļā ir ietverta arī fiksētu un pārvietojamu vai portatīvu ierīču ražošana neatkarīgi no tā, vai tās paredzētas lietošanai rūpniecībā, būvniecībā un inženierbūvniecībā, lauksaimniecībā vai mājsaimniecībā. Šajā nodaļā ietverta arī pasažieru vai kravas pārvadājumu transportlīdzekļu īpaša aprīkojuma ražošana norobežotās telpās.

29 - Automobiļu, piekabju un puspiekabju ražošana. Šajā nodaļā ietilpst pasažieru vai kravas pārvadāšanai paredzētu mehānisko transportlīdzekļu ražošana neatkarīgi no to dzinēja tipa. Tā ietver arī dažādu detaļu un piederumu, kā arī piekabju un puspiekabju ražošana.

30 - Citu transportlīdzekļu ražošana. Šajā nodaļā ietilpst citu transportlīdzekļu ražošana, piemēram, kuģu būve un laivu ražošana, dzelzceļu ritošā sastāva un lokomotīvu, lidaparātu, kosmosa kuģu un to detaļu ražošana.

Nozares ekonomiskie rādītāji

Metālu un metāla izstrādājumu ražošanas nozarei pēckrīzes gados bija būtisks devums kopējā apstrādes rūpniecības izaugsmē. 2012.gadā izlaide bija par gandrīz 40% lielāka nekā pirms krīzes. 2013.gadā nozari ļoti būtiski ietekmēja AS „Liepājas Metalurģis”

darbības apturēšana. Produkcijas apjomi metālu ražošanā 2013.gadā saruka uz pusi. Arī 2014.gadā AS „Liepājas Metalurgs” dīkstāve būtiski ietekmēja nozares rādītājus. Metālapstrādē izlaide 2014.gadā bija par 10,5% mazāka nekā pirms gada. „KVV Liepājas Metalurgs” ir pārņēmis maksātnespējīgās kompānijas aktīvus un kopš 2015.gada marta ir atsācis darbību, kas pozitīvi ietekmē visu metālapstrādes nozari.

Atbilstoši izlaides samazinājumam 2014.gadā samazinājās arī nozares apgrozījums (par 18%). 2015.gada vienpadsmit mēnešos, pateicoties eksporta pieaugumam, kopējais nozares apgrozījums bija lielāks nekā 2014.gada atbilstošajā periodā²³. 2013.gada nogalē, apturot AS „Liepājas Metalurgs” darbību, no darba tika atbrīvoti strādājošie, kas veidoja apmēram 1/10 daļu no kopējā nozarē strādājošo skaita. 2014.gadā nozarē aizņemto darbavieta skaits saruka par 10,7%. 2015.gada trīs ceturkšņos darbavieta skaits nozarē bija par 1% mazāks nekā pirms gada. Kritumu ietekmēja darbavieta skaita samazināšanās gatavo metālizstrādājumu ražošanā.

Faktiski var konstatēt, ka nozares statistiku ļoti būtiski ietekmē situācija ar uzņēmumu “Liepājas Metalurgs”, neļaujot objektīvi analizēt nozares sniegumu attiecībā uz jaunu vai jau strādājošo uzņēmumu individuālās veiksmes varbūtību.

Nozares atalgojums pēdējo 10 gadu laikā pārsniedz apstrādes nozares vidējos rādītājus un kopš 2012.gada arī Latvijas vidējos rādītājus.

Nozare ir dziļi starptautiski integrēta, kas prasa svešvalodu zināšanas. Darbs ar klientam specializētiem risinājumiem prasa lielu elastību.

Nozares vadošie spēlētāji

Latvijā šajās nozarē 2014.gadā darbojās 1388 uzņēmumi²⁴. Lielākoties tie ir stabili tirgus spēlētāji ar vairāku gadu darba pieredzi. Apmēram puse no uzņēmumiem ir ar ārvalstu kapitālu. Lielākie uzņēmumi ir AS “Liepājas Metalurgs”, SIA “Severstal Distribution”, SIA “SIGMEN”, SIA “BEBRIKO Ltd”, SIA “KM Trading”, AS “Rīgas Elektromašīnbūves rūpnīca”. Lielākie nozares uzņēmumi pamatā izvietoti Rīgā.

Kapitāla pieejamība

Gandrīz puse no nozares uzņēmumiem darbojas ar ārvalstu kapitālu un daļēji vai pilnībā pieder starptautiskām kompānijām, t.sk. ir dibinātas Latvijā kā šo starptautisko uzņēmumu meitas komercsabiedrības.

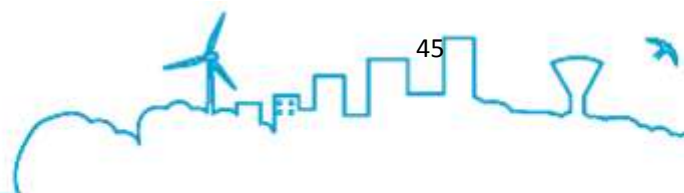
Kapitāla pieejamību pašmāju tirgū lielā mērā nosaka kredītresursu izvietojuma parametri, kur viens no būtiskiem elementiem ir nozares sniegums – AS “Liepājas Metalurgs” attīstības izaicinājumi pasliktina finansējuma pieejamību visiem nozares dalībniekiem, kas meklē kapitālu Latvijas un pat Baltijas tirgū.

Normatīvā vide

Nozare tiek ļoti maz specifiski regulēta no Latvijas valdības un likumdevēja puses, arī ES līmeņa normatīvie akti neizvirza īpaši uz metālapstrādes nozari vērstas prasības – izņemot vēsturiski saglabājušos valsts atbalsta regulējumu, kas lielā mērā arī nosaka Latvijas valdības ierobežotās iespējas sniegt iedarbīgu atbalstu AS “Liepājas Metalurgs”.

²³ LR Ekonomikas ministrijas Ziņojums par Latvijas tautsaimniecības attīstību, 2015. gada jūnijs

²⁴ EUROSTAT dati

Infrastruktūra un tehnoloģijas

Nozarē ir visai nevienāda situācija ar aprīkojuma un tehnoloģisko nodrošinājumu: veiksmīgākie uzņēmumi spēja izmantot sava finansiālā snieguma radītās priekšrocības, lai atjaunotu vai mainītu darba telpas un iegādātos modernu aprīkojumu, savukārt nozares uzņēmumu pamatmasa darbojas padomju laikmeta telpās ar fragmentāri atjaunotu tehnisko nodrošinājumu.

Ļoti būtisku lomu nozares tehniskā nodrošinājuma uzlabošanā spēlēja ES fondi, īpaši 2007.-2013.gada plānošanas periodā, līdzfinansējot jaunu tehnoloģiju iegādi.

Pētniecības/inovāciju apjoms saistītajās institūcijās

Saskaņā ar CSP informāciju 2014.gadā pieauga ieguldījumi pētniecībā un attīstībā līdz 0,68% no IKP, salīdzinot ar 0,6% no IKP 2013.gadā. Īpaši būtiski palielinājās privāto uzņēmēju ieguldījums P&A, sasniedzot 0,19% no IKP 2014.gadā. ES fondi turpina ieguldīt P&A visvairāk – 0,3% no IKP, t.i. vairāk par uzņēmējiem un augstskolām.

Metālapstrādes uzņēmumi aktīvi sadarbojas ar RTU un vairākiem LU institūtiem, kas veicina to konkurētspēju.

Izglītība/prasmis

Metālu ražošanas uzņēmumos darbaspēks, salīdzinot ar 2010.gadi, samazinājies par aptuveni 60%²⁵, kas skaidrojams ar AS “Liepājas Metalurģis” ražošanas ierobežošanu. Savukārt gatavo metālizstrādājumu ražošanas uzņēmumos darbaspēka apjoms ir audzis par 50%²⁶, salīdzinot ar 2010.gadu, tam atgriežoties pirmskrīzes līmenī.

Kvalificēta darbaspēka trūkumu nozare izjūt ilgstoši, tāpēc ir aktīvi iesaistījusies sadarbībā ar Izglītības un zinātnes ministriju profesijas standartu izstrādē, kā arī sadarbībā ar atsevišķām izglītības iestādēm mācību programmu sagatavošanā un pilnveidošanā, lai veicinātu prasmju iegūšanu jauniem darbiniekiem.

Augstākās izglītības speciālisti pārsvarā nāk no Rīgas Tehniskās universitātes, mazāk no Latvijas Universitātes un ievērojami mazākā skaitā – no reģionālajām augstskolām. Nozares uzņēmumi sadarbojas ar vairāk nekā 20 izglītības iestādēm, sākot no vidusskolām līdz pat augstskolām un pieaugušo apmācības iestādēm.

2015.gada 5.septembrī Jelgavā Metāla svētku ietvaros tika svinīgi atklāts Tehno-Buss – mobila, ar modernām tehnoloģijām aprīkota mācību laboratorija. Tas ļaus ieinteresēt jauniešus zinātnes apgūšanā, piesaistīt tos profila profesijām, tādā veidā sekmējot nozares darbaspēka atjaunošanu.

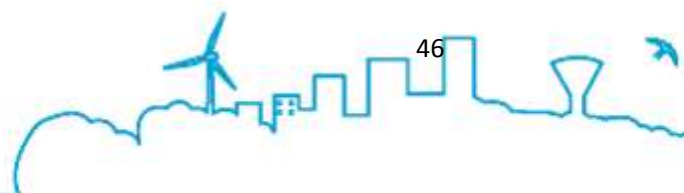
Sadarbība nozarē

Mašīnbūves un metālapstrādes rūpniecības asociācija (MASOC) ir brīvprātīga nevalstiska organizācija, kas dibināta 1994.gadā kā nozares informatīvi-konsultatīvais centrs, lai veicinātu nozares attīstību, sekmētu savstarpējo sadarbību un nozares speciālistu profesionālo izaugsmi.

Pašlaik asociācija apvieno ap 160 vadošos mašīnbūves un metālapstrādes rūpniecības, kā arī saistīto nozaru uzņēmumus. MASOC uzņēmumi kopā nodarbina ap 12 000

²⁵ EUROSTAT dati

²⁶ EUROSTAT dati

strādājošo, uzņēmumu kopējam apgrozījumam 2014.gadā pārsniedzot 1 miljardu EUR.

Asociācijas misija ir pārstāvēt biedru intereses un īstenot kopīgas aktivitātes un projektus, kas veicina biedru konkurētspējas un visas nozares attīstību.

MASOC ir apvienojušies vadošie nozares uzņēmumi, kas pārstāv dažādus mašīnbūves un metālapstrādes nozares segmentus. Papildus ražošanas uzņēmumiem starp MASOC biedriem ir arī dažādu pakalpojumu sniedzēji – testēšanas un sertifikācijas uzņēmumi, materiālu un iekārtu piegādātāji, izglītības un pētniecības institūcijas. Asociācijā ir apvienojušies uzņēmumi no visiem Latvijas reģioniem. Biedru vidū ir gan uzņēmumi ar Latvijas, gan ārvalstu kapitālu²⁷.

Noieta tirgus raksturojums

Mašīnbūves un metālapstrādes nozare ir izteikti uz eksporta orientēta – vidēji ap 70% no saražotās produkcijas tiek eksportēts. Atbilstoši Latvijas ārējās tirdzniecības statistikai, nozares produkcija tiek eksportēta uz vairāk nekā 100 pasaules valstīm, līdz ar to eksporta tirgu ģeogrāfija ir ļoti plaša. Kopumā ap 65% no produkcijas tiek realizēta Eiropas Savienības valstīs.

Izejvielu tirgus

Izejvielas, kas ir metāli, ir ļoti plaši pieejami no otrreizējās pārstrādes avotiem un tiek importēti nebūtiskos apjomos, kas nosaka izejvielu stabilitāti.

Būtiskākais ražošanas resurss ir atbilstošas kvalifikācijas darbaspēks.

Ieiešanas/iziešanas barjeras

Nozares konkurences līmenis ir vērtējams kā vidēji zems, kas ir pamatojams ar nozares uzņēmumu daudzveidību un ieejas barjerām investīciju izmaksu formā.

---

²⁷ <http://www.masoc.lv/sakums>

2.5.2. Pārtikas nozare

Saskaņā ar NACE 2. redakciju nozare ietver šādas apakšnozares:

10 - Pārtikas produktu ražošana. Šajā nodaļā ietilpst lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības produktu pārstrāde par pārtikas produktiem vai dzīvnieku barību, kā arī dažādu tādu starpproduktu ražošana, kurus tieši neizmanto pārtikas produktiem. Veicot šo darbību, bieži tiek saražoti saistītie produkti ar lielāku vai mazāku vērtību (piemēram, jēlādas, ko iegūst pēc dzīvnieku nokaušanas, vai lopbarības rauši, ko iegūst no eļļas augu produktiem). Par ražošanu tiek uzskatītas arī dažas darbības uzņēmumos, kuru pamatdarbība nav rūpniecība (piemēram, tās, ko veic maiznīcās, konditorejas izstrādājumu veikalos, gatavu gaļas izstrādājumu veikalos u.c., kas pārdod savu produkciju), kaut gan ražotāju veikalos notiek šo produktu mazumtirdzniecība.

11 - Dzērienu ražošana. Šajā nodaļā ietilpst dzērienu ražošana, piemēram, bezalkohola dzērienu un minerālūdens ražošana, alkoholisko dzērienu ražošana, izmantojot galvenokārt fermentāciju, alus un vīna ražošana, un destilētu alkoholisko dzērienu ražošana.

Nozares ekonomiskie rādītāji

Pārtikas un dzērienu ražošanas nozare ir otra lielākā apstrādes rūpniecības nozare gan pēc izlaides (23,5%), gan pēc aizņemto darbavietu skaita (20,7%).

2014.gadā, pateicoties straujākam pieaugumam gada sākumā, pārtikas un dzērienu ražošanas nozares izlaide bija par 0,1% lielāka nekā pirms gada. Savukārt 2015.gada vienpadsmit mēnešos ražošanas apjomi bija par 4,8% mazāki nekā pirms gada.

Pārtikas ražotāju cenu kritums un izlaides samazinājums ir būtiski ietekmējis nozares apgrozījumu. 2014.gadā kopējais apgrozījums pieauga par 0,3%, bet eksportētajai produkcijai saruka par 1,5%. 2015.gada vienpadsmit mēnešos nozares apgrozījums jau bija par 6,1% mazāks nekā pirms gada, tajā skaitā eksportētās produkcijas apgrozījums samazinājās par 9,5 procentiem.

Ražošanas apjomu kritums ietekmē nodarbināto skaitu nozarē. 2014.gadā aizņemto darbavietu skaits saruka par 2,4%, savukārt 2015.gada trīs ceturkšņos tas bija par 7,1% mazāks nekā pirms gada.

Nozares atalgojums pēdējo 10 gadu laikā nesasniedz apstrādes rūpniecības vidējos rādītājus un ir būtiski mazāks arī par vidējo atalgojumu Latvijā.

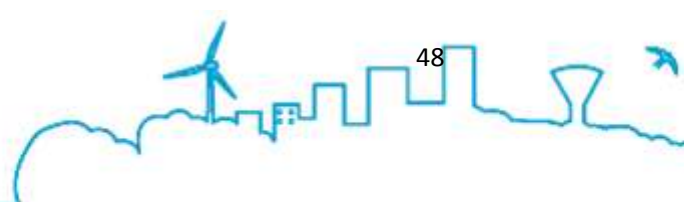
Sarūkot gan pašmāju patēriņam, gan eksporta iespējām, nozare pārdzīvo grūtus laikus, kā rezultātā ar jaunu intensitāti atsākas tirgus spēlētāju konsolidācija. Rietumu valstu investoriem šis ir Latvijas un Baltijas tirgus iekarošanas risinājums, savukārt investoriem no austrumu kaimiņvalstīm šī stratēģija vairāk saistās ar izeju Eiropas Savienības tirgū, ignorējot aktuālo pieprasījuma depresiju.

Nozares vadošie spēlētāji

Latvijā pārtikas nozarē 2014.gadā darbojās 972²⁸ uzņēmumi, tostarp 867 pārtikas pārstrādes uzņēmumi un 105 dzērienu ražošanas uzņēmumi.

---

²⁸ EUROSTAT dati

Lielākie uzņēmumi ir AS “Rīgas piena kombināts”, AS “Dobeles dzirnavnieks”, AS “Latvijas balzams”, SIA “Cido Grupa”, AS “Cēsu alus”, AS “Tukuma piens”, AS “Preiļu siers”, AS “Valmieras piens”. Nozares 10 lielākie uzņēmumi rada ap 30% no nozares kopējā apgrozījuma.

Starp lielākajiem uzņēmumiem visvairāk pārstāvēti piena pārstrādes uzņēmumi. Lielākie pārtikas nozares uzņēmumi izvietoti nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centros un pārsvarā ir jau kopš padomju laika strādājoši uzņēmumi, mainoties to investoriem.

Kapitāla pieejamība

Komercbankas kopumā salīdzinoši skeptiski apskata pārtikas nozari, ņemot vērā demogrāfiskās tendences Latvijā un kaimiņvalstīs, kas arī ir lielākie pārtikas produkcijas eksporta tirgi. Ievērojama tirgus daļa jau tagad pieder starptautiskiem uzņēmumiem, vairāki no kuriem pēdējos gados jau ir veikuši savu ražošanas jaudu optimizācijas, atsakoties no mazāk efektīvām lokācijām. Šī informācija liek kredītiestādēm piesardzīgi uztvert jaunpienācēju plānus un jaudu palielināšanas ambīcijas.

Normatīvā vide

Pārtikas nozare pieder pie visvairāk regulētajām tautsaimniecības nozarēm. Nozares uzņēmumiem to darbībā jāņem vērā virkne tieši uz pārtikas rūpniecības nozari attiecināmi normatīvie akti, piemēram, attiecībā par pārtikas higiēnu un kontroli, pārtikas ražošanu un apstrādi, uztura sastāvdaļām, uc. Pārtikas nekaitīgumam un patērētāju drošībai pastiprinātu uzmanību ir pievērsusi arī ES tās izdotajos normatīvajos aktos.

Infrastruktūra un tehnoloģijas

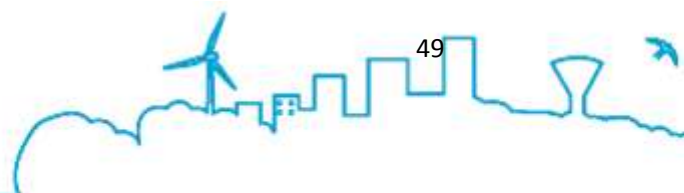
Pārtikas nozare pieder pie zemas tehnoloģijas apstrādes rūpniecības sektoriem ar būtisku pamatlīdzekļu īpatsvaru to aktīvos. Uzņēmumu sekmīgai darbībai būtiska ir to sasniedzamība - gan no izejvielu piegādes viedokļa, gan no gatavās produkcijas nogādāšanas viedokļa. Tamdēļ primāri svarīgs ir autoceļu tīkls un tā kvalitāte, ņemot vērā, ka tieši autotransports ir tas transporta veids, kas pamatā nodrošina produkcijas piegādi. No šī viedokļa uzņēmumu lokācija galvaspilsētā vai tuvu tai dod priekšrocības labākai piekļuvei vietējam noieta tirgum, ievērojot iedzīvotāju koncentrāciju Rīgā un Pierīgas reģionā.

Pētniecības/inovāciju apjoms saistītajās institūcijās

Liels starptautisko uzņēmumu īpatsvars nozarē nosaka sadarbību ar pētnieciskām organizācijām mātes uzņēmumu zemēs, kas atstāj visai mazu laukumu kontaktu veidošanai un inovāciju veicināšanai Latvijā. Savukārt ierobežots pieprasījums nestimulē arī zinātnisko pakalpojumu piedāvājuma attīstību.

Izglītība/prasmes

Pārtikas pārstrāde nepieder pie zināšanu ietilpīgām aktivitātēm. Nozare uzskatāma par darbaspēka intensīvu nozari, kur lielāko īpatsvaru veido darbaspēks ar profesionālo izglītību un nozarei atbilstošām pamatprasmēm. Inženieru līmeņa speciālisti uzņēmumos ir stratēģiski svarīgi, taču tie veido nebūtisku nodarbināto īpatsvaru.

Kopējais nozarē nodarbināto skaits kopš 2010.gada ir nebūtiski audzis – par 3%²⁹, taču nodarbināto skaits ir par 35% mazāks nekā 2006.gadā, nozarei kopumā uzbalojot ražīgumu.

Augstākā līmeņa speciālistus nozarei sagatavo Latvijas Lauksaimniecības universitāte, kas bakalaura grāda līmenī piedāvā pārtikas produktu tehnoloģijas profesionālo studiju programmu un pārtikas zinību akadēmisko izglītības programmu, bet maģistra grāda un doktora grāda līmenī – pārtikas zinātnes programmu. Ar pārtikas ražošanu saistītu profesionālo izglītību īsteno Rīgas Tūrisma un radošās industrijas tehnikums, Liepājas valsts tehniku, Ogres tehnikums, Valmieras tehnikums, u.c.

Sadarbība nozarē

Sadarbība norit gan pārtikas nozarē kopumā, gan arī dažādās apakšnozarēs. Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācija (LPUF) ir vienīgā Latvijas pārtikas pārstrādes daudznozaru nevalstiskā organizācija, kas apvieno pārtikas uzņēmumus un profesionālās asociācijas, pārstāv ražotājus valsts un nevalstiskajās organizācijās, aizstāv biedru intereses vietējo un starptautisko normatīvo aktu izstrādē, kā arī sniedz LPUF biedriem informatīvo atbalstu³⁰. Aktīvas ir nozaru asociācijas – Latvijas Piena ražotāju asociācija, Latvijas Gaļas ražotāju un pārstrādātāju asociācija, u.c. Nozares intereses tiek īstenotas arī caur Lauksaimniecības organizāciju sadarbības padomi.

Noieta tirgus raksturojums

Nozare vairāk nekā trešdaļu no savas produkcijas realizē ārējos tirgos. Krievijas ekonomikas problēmas, kā arī Krievijas noteiktais pārtikas produktu embargo ir būtiski ietekmējis nozares attīstību. 2014.gadā no visas eksportētās produkcijas NVS valstu tirgos tika realizēti 41,2% no visas eksportētās produkcijas, bet 2015.gada vienpadsmit mēnešos – tikai 28,3 procenti³¹.

Izejvielu tirgus

Izejvielu tirgus, līdzīgi kā noieta tirgus ir viss reģions no Krievijas līdz Polijai un Baltkrievijas līdz Skandināvu valstīm. Tirdzniecības ģeogrāfija daudz vairāk ir noteikta ar starptautisko uzņēmumu struktūru un personīgiem kontaktiem nekā ar valsts robežām. Tik diversificēts tirgus nosaka visai zemu loģistikas efektivitāti, bet palielina piegāžu stabilitāti un ļauj uzturēt spiedienu uz cenu pazemināšanu.

Ieiešanas/iziešanas barjeras

Pie būtiskākajām ieiešanas barjerām pārtikas nozarē minams normatīvais regulējums, uzņēmumiem liekot izpildīt atbilstības prasības. Šo prasību izpilde var aizņemt papildu laiku, kā arī sadārdzina kopējās investīcijas. Tāpat pie ieiešanas barjerām minams tas, ka pārtikas produkti tiek tirgoti kā zīmoli. Līdz ar to jaunam investoram tirgus iekarošanai nepieciešams papildu ieguldījums zīmola attīstīšanai. Iziešanas barjeras saistās ar ražošanas iekārtu likviditātes problēmām, t.i. nepieciešamību realizēt uzņēmuma pamatlīdzekļus.

---

²⁹ EUROSTAT dati

³⁰ <http://www.lpuf.lv/>

³¹ LR Ekonomikas ministrijas Ziņojums par tautsaimniecības attīstību, 2015.gada decembris

Aktuālās tirgus attīstības tendences uzliek arvien stingrākās prasības sekmīgiem pārtikas produkcijas ražotājiem, kā izpilde apgrūtina izejvielu un ražošanas metožu izvēli un sadārdzina ražošanu. Šīs tendences iekļauj:

- nišas produktu pieprasījuma pieaugumu, kas saistās ar ekoloģisku un ne-GMO ražošanu,
- patērētāju lielāku ieinteresētību produkta sastāvā un pieprasījumu pēc mazāk pārstrādātās pārtikas,
- tieksmi uz ilgtspējīgu ražošanas procesu, kas liek pircējam pārdomāt visa ražošanas cikla ietekmi uz ārkārtējo vidi³².

Minētie apsvērumi liedz ieteikt pārtikas nozari, kā potenciālu investora profilu.

---

³² <https://www.makroekonomika.lv/tendences-partikas-rupnieciba>

2.5.3. Kokapstrāde

Saskaņā ar NACE 2.redakciju nozare ietver šādas apakšnozares:

16 - Koksnes, koka un korķa izstrādājumu ražošana, izņemot mēbeles; salmu un pīto izstrādājumu ražošana. Šajā nodaļā ietilpst tādu koka izstrādājumu ražošana kā kokmateriāli, saplāksnis, finieris, koka tara, parketa dēļi, koka spāres un rūpnieciski ražotas saliekamās koka ēkas. Ražošanas procesi ietver zāģēšanu, ēvelēšanu, frēzēšanu (šķērsēvelēšanu), laminēšanu un koka izstrādājumu montēšanu, sākot no baļķiem, ko sagriež klučos vai citādas formas kokmateriālos, ko vēl pēc tam var griezt vai profilēt ar virpām vai citiem ēvelēšanas un profilēšanas instrumentiem. Kokmateriālus vai citas pārveidotās koka veidnes var tālāk ēvelēt vai slīpēt un samontēt par galaproduktiem, piemēram, koka tarai.

Nozares ekonomiskie rādītāji

Pēc Ekonomikas ministrijas vērtējuma, pateicoties stabilai izaugsmei pēdējos gados, kokapstrāde ir kļuvusi par lielāko apstrādes rūpniecības nozari gan pēc ražošanas apjomiem, gan darbavietām. Ar 21,1% īpatsvaru nodarbināto skaitā, nozare veido 27% no visas apstrādes rūpniecības izlaides. 2014.gadā kokapstrādes nozares apgrozījums pieauga par 9,7%. Līdzīgos tempos palielinājās realizācijas apjomi gan vietējā tirgū, gan eksportā. 2015.gadā nozares apgrozījumu ietekmē ražotāju cenu mazināšanās.

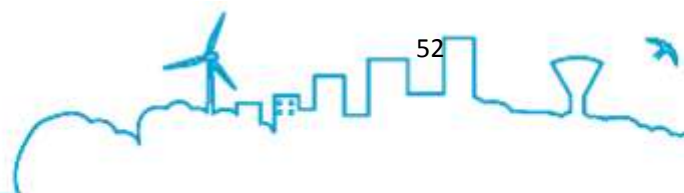
2014.gadā ražošanas apjomi bija par 6,9% lielāki nekā pirms gada, bet 2015.gada vienpadsmit mēnešos saražotās produkcijas apjomi bija par 6,3% lielāki nekā pirms gada.

2015.gada janvārī-novembrī apgrozījums kokapstrādē bija par 4,7% lielāks nekā pirms gada. Eksportētās produkcijas apgrozījums šajā laikā pieauga par 7,3%. Savukārt vietējā tirgū realizācijas apjomi saruka par 2,4 procentiem. Salīdzinājumā ar ražošanas apjomu kāpumu darbavietu skaits nozarē aug krietni mērenāk, kas liecina par produktivitātes pieaugumu. 2014. gadā aizņemto darbavietu skaits palielinājās par 1,8%, bet 2015. gada trīs ceturkšņos aizņemto darbavietu skaits bija par 1,3% lielāks nekā pirms gada.

Saskaņā ar Zemkopības ministrijas veikto uzņēmēju aptauju vislielākais darbinieku skaits visās kokrūpniecības apakšnozarēs ir vecumā no 25 līdz 50 gadiem. Aptuveni 90% no visiem darbiniekiem ir vīrieši. Vīriešu pārsvars varētu būt saistīts ar šīs nozares darba specifiku. Sieviešu īpatsvars kokapstrādes nozarē visās vecumā grupās ir aptuveni 11%. Apkopojot kokrūpniecības nozares darbinieku mainības tendences, pēc uzņēmēju aptaujas rezultātiem redzams, ka 69%-79,5% respondentu norāda 0-10% lielu nozares darbinieku mainību gadā.

Kopš 2010.gada nozarē vērojams atalgojuma kāpums, taču atalgojuma līmenis nesasniedz apstrādes rūpniecības vidējos rādītājus un pēdējo 10 gadu laikā ir zem Latvijas vidējā atalgojuma līmeņa.

Nozares vadošie spēlētāji

Latvijā šajā nozarē 2014.gadā darbojās 1892 uzņēmumi³³. Lai arī nozarē darbojošos uzņēmumu skaits ir ievērojams, vairāk nekā ceturtdaļu apgrozījuma veido pieci vadošie nozares uzņēmumi – AS "Latvijas Finieris", SIA "Kronospan Riga", SIA "Vika Wood", SIA "Gaujas koks" un SIA "AKZ", kuru gada apgrozījums ir robežās no 50 mEUR līdz pat 195 mEUR. Lielākie nozares uzņēmumi lokalizēti Rīgā, izmantojot infrastruktūras priekšrocības pieejai ostai, kas ir nozīmīgi kokapstrādei kā eksportējošai nozarei.

Kapitāla pieejamība

Kredītresursi nozarē ir pieejami salīdzinoši viegli, jo ir vērojama kokapstrādes nozares virzība augšup pa tehnoloģijas ķēdi, kas padara izaugsmi stabilāku un riskus ievērojami mazākus.

Normatīvā vide

Nozare tiek ļoti maz specifiski regulēta no Latvijas valdības un likumdevēja puses, arī ES līmeņa normatīvie akti neizvirza īpaši uz kokapstrādes nozari vērstas prasības. Vienlaicīgi nozarei ir jāreķinās ar ļoti stingru regulējumu donora nozarē – mežsaimniecībā, kas lika kokapstrādes uzņēmumiem aizvien aktīvāk meklēt izejvielu piegādātājus kaimiņvalstīs.

Infrastruktūra un tehnoloģijas

Kokapstrādes nozare pieder pie zemas tehnoloģijas apstrādes rūpniecības sektoriem, taču pamatlīdzekļi parasti veido būtisku uzņēmumu aktīvu apjomu. Nozares attīstībai svarīga ir sakārtota infrastruktūra, īpaši ceļi, kas nodrošina savienojumus ar eksporta tirgiem, t.sk. pieeju ostām. Vietējo ceļu tīkls ir būtisks izejmateriālu transportēšanai. Aizvien pieaugošāka nozīme ir tehnoloģijām, nozarei radot lielāku pievienoto vērtību un samazinoties darbaspēka apjomam.

Pētniecības/inovāciju apjoms saistītajās institūcijās

Pēdējo gadu laikā novērotā pievienotās vērtības palielināšanās un aizvien lielāks apstrādātās produkcijas īpatsvars nozares apgrozījumā un īpaši eksportā nebūtu iespējams bez sadarbības ar zinātniskiem institūtiem, īpaši Rīgā un Jelgavā. Ir svarīgi novērot, ka būtisku pievienoto vērtību sniedz arī dizains, kas ir sadarbības ar virkni mākslas skolu rezultāts.

Izglītība/prasmes

Kokapstrāde nepieder pie zināšanu ietilpīgām aktivitātēm, līdz ar to lielāku nozīmi tajā spēlē darbaspēks ar profesionālo izglītību un pamatprasmēm.

Līdz ar ražošanas apjomu pieaugumu laikā no 2010.gada par aptuveni 20%³⁴ audzis nodarbināto skaits nozarē, taču tas ir par 40% mazāks nekā 2006.gadā, nozarei kļūstot produktīvākai.

Latvijas Lauksaimniecības universitāte bakalaura grāda līmenī piedāvā kokapstrādes profesionālās augstākās izglītības studiju programmu. Maģistra grāda un doktora grāda līmenī Latvijas Lauksaimniecības universitāte īsteno programmu "Koksnes materiāli un tehnoloģija". Ar kokapstrādi saistītu profesionālo izglītību īsteno vairākas profesionālās izglītības iestādes (Rīgas Tehniskā koledža, Ogres tehnikums, u.c.).

³³ EUROSTAT dati

³⁴ EUROSTAT dati

Sadarbība nozarē

Latvijas Kokapstrādes uzņēmēju un eksportētāju asociācija (LKUEA) apvieno apmēram 70 uzņēmumus, kas darbojas koksnes apstrādes jomā, sākot no kokmateriālu sagatavošanas un zāģmateriālu ražošanas, beidzot ar kokmateriālu pārstrādi mēbeļu detaļās, mēbelēs, būvdetaļās un gatavās mājās, kā arī koksnes produkcijas realizāciju. Uzņēmumi asociācijas darbā piedalās gan tieši, gan arī, apvienojoties reģionālās grupās, un ir pārstāvēti Latvijas Kokrūpniecības federācijā. Ar šo institūciju starpniecību tiek pārstāvētas biedru intereses valsts iestādēs un starptautiskajās organizācijās³⁵.

Noieta tirgu raksturojums

Nozares eksporta apjoms 2014.gadā sasniedza 1,15 miljardus EUR³⁶, kas ir 8,9% pieaugums, salīdzinot ar 2013.gadu, un vairāk nekā divas reizes vairāk, salīdzinot ar 2009.gadu. Eksportēti tiek ~75% no visas saražotās produkcijas. Lielākais eksporta tirgus ir ES-15 valstis (Zviedrija, Lielbritānija, Vācija), tādējādi nozarei esot būtiski atkarīgai no situācijas ES tirgos. Viens no nozīmīgākajiem ekonomiskajiem rādītājiem, izskaidrojot pieprasījumu (vai tā trūkumu) pēc Latvijas eksporta produkcijas kokrūpniecības nozarē, ir būvniecības tirgus attīstība eksporta tirgos.

Kā pozitīva tendence Latvijas kokmateriālu eksporta struktūrā atzīmējama pakāpeniskās izmaiņas – pāreja no neapstrādātu produktu uz apstrādātās produkcijas eksportu. Augstākas pievienotās vērtības produktu ražošana un eksports liecina par nozares attīstību, taču tā iespējama tikai tad, ja ir pieejams pietiekams daudzums kvalitatīvu izejmateriālu.

Izejvielu tirgus

Analizējot koksnes piedāvājumu, jāņem vērā gan vietējie izejmateriāli, gan arī koksnes imports. Meži Latvijā aizņem aptuveni pusi no teritorijas, kas ir viens no visaugstākajiem rādītājiem ES, no kā aptuveni puse pieder Latvijas valstij. Koksnes ciršanas apjomi, salīdzinot ar ekonomiskās krīzes periodu, ir samazinājušies, turpretim koksnes pirmapstrādes imports laikā no 2010.gada ir konstanti audzis. Iekšējā tirgus izejmateriālu piedāvājums ir strauji sarucis, salīdzinot ar periodu tieši pēc krīzes, un trūkstošā koksne jāimportē, padarot Latvijas kokrūpniekus arvien vairāk atkarīgus no koksnes piedāvājuma kaimiņvalstu tirgos.

Ieešanas/iziešanas barjeras

Ieejas barjeras ir salīdzinoši zemas zemākajā pārstrādes līmenī, bet augstākas pievienotās vērtības uzņēmumi darbojas ar dārgām iekārtām, kuru vadība prasa speciālu apmācību. Ievērojama daļa šobrīd veiksmīgu uzņēmumu kāpa pa vērtības ķēdi pakāpeniski un ilgstoši. Tomēr esošā konkurences situācija liegs atkārtot šo ceļu jauniesācējiem – pašlaik ieeja nozarē ir ekonomiski mērķtiecīga tikai ar ievērojamām investīcijām iekārtās un darbinieku apmācībā.

³⁵ <http://www.latvianwood.lv/default.aspx?tabid=7&id=2790&lang=1>

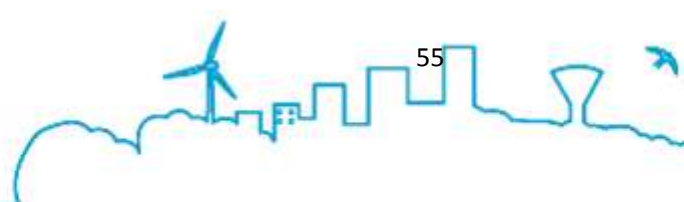
³⁶ CSP dati

2.6. Nozaru SVID analīze un nozaru prioritizācija

Balstoties uz nozaru padziļināto analīzi, kā arī situācijas analīzi par uzņēmējdarbības vidi Tukuma novadā, sagatavots SVID, stipro un vājo pušu, iespēju un draudu analīze.

Tabula 24: SVID analīze

Nozare	Stiprās puses	Vājās puses	Iespējas	Draudi
Pārtikas nozare	Nozares vēsturiski veiksmīgs sniegums Tukumā Rīgas ostas, Ventspils ostas un lidostas sasniedzamība	Nozares vājais sniegums Latvijā Nozares salīdzinoši zemā produktivitāte un salīdzinoši zemākas vidējās algas nozarē Salīdzinoši ciešāk regulētā nozare, atļauju nepieciešamība kavēs darbības uzsākšanu Relatīvi ierobežotāks noieta tirgus Nozarē strādā pārsvarā sievietes – vajag uzlabot pieeju publiskajam transportam	Iespēja piesaistīt Tukuma novada iedzīvotājus, kas pašlaik strādā citos novados	Kvalificētu darbinieku piesaiste ir izaicinājums
Kokapstrāde	Nozares veiksmīgs sniegums Tukumā Nozares veiksmīga izaugsme Latvijā Rīgas ostas, Ventspils ostas un lidostas sasniedzamība	Vajag lielu noliktavu, kas var būt izaicinājums zemes gabalā Salīdzinoši zemāka produktivitāte Kokapstrādes uzņēmumi nav pārstāvēti starp 10 lielākajiem uzņēmumiem Tukuma novadā	Iespēja piesaistīt Tukuma novada iedzīvotājus, kas pašlaik strādā citos novados	Kvalificētu darbinieku piesaiste ir izaicinājums Liela transporta plūsma uz / no industriālās zonas

Nozare	Stiprās puses	Vājās puses	Iespējas	Draudi
Metālapstrāde	<p>Nozares stabila izaugsme Latvijā³⁷</p> <p>Nozares veiksmīgs sniegums Tukumā</p> <p>Rīgas ostas, Ventspils ostas un lidostas sasniedzamība</p> <p>Salīdzinoši augstākas vidējās algas nozarē</p> <p>Salīdzinoši lielāks tirgus potenciāls</p>	<p>Kvalificētu darbinieku piesaiste var būt izaicinājums, investoram konkurējot ar jau esošiem uzņēmumiem</p>	<p>Iespēja piesaistīt Tukuma novada iedzīvotājus, kas pašlaik strādā citos novados</p> <p>Ir identificēts potenciālais investors</p>	<p>Nozares strauja attīstība prasīs pielāgošanās elastību (iekārtas, cilvēkresursi)</p>

Avots: Autoru veidota tabula

Secinājumi

Izvēloties starp trīs prioritārajām nozarēm, SVID analīze dod viennozīmīgu priekšroku metālapstrādei. Tas ir pamatots ar vairākām argumentu grupām.

Pirmkārt, tiek vērtētas nozaru attīstības tendences Tukumā un Latvijā. Pārtikas rūpniecība tradicionāli demonstrē labu sniegumu Tukuma novadā, bet kopējā nacionālā līmeņa nozares virzība nav pozitīva. Attīstības perspektīvas ierobežo negatīvās demogrāfiskās tendences, kas cieši saistītas ar ražošanas apjomu kritumu nozarē vidējā un ilgtermiņā. Kokapstrāde ir pēdējos gados arvien vairāk orientējusies uz augstākas pievienotās vērtības produkciju, tādējādi pamatojot tās potenciālu Tukumā un Latvijā. Metālapstrādes pārliecinošais sniegums, neatkarīgi no AS “Liepājas Metalurģs” izraisītiem satricinājumiem un spītējot globālajai ekonomiskajai krīzei, pierāda nozares turpmākās izaugsmes iespējas.

Secīgi tika analizētas darbaspēka pieejamības tendences Tukuma novadā. Tās priekšplānā izvirza metālapstrādi. Lai arī potenciāli darbaspēks ir pieejams katrā no trim nozarēm, tikai metālapstrādi pārstāvošo uzņēmumu pārstāvji neuzskatīja personāla piesaisti par problēmu. Uzņēmumi pauda gatavību pieņemt darbā nekvalificētu darbaspēku un ieguldīt apmācībā, tomēr gan pārtikas, gan kokapstrādes uzņēmumi uzskaitīja virkni piedzīvoto izaicinājumu personāla noturēšanā un stabilā kolektīva attīstībā.

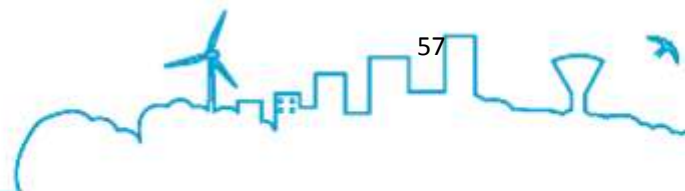
Noslēdzošā kritēriju grupa bija produktivitātes analīze, kas tiešā veidā ir saistīta ar atalgojuma līmeni. Algu līmenis šajā pētījumā ir svarīgs tāpēc, ka tas nosaka pašvaldības budžeta ienākumus caur iedzīvotāja ienākuma nodokļa ieņēmumiem, kur pašvaldības rīcībā nonāk 80% no kopējā nomaksātā nodokļa apjoma par pašvaldības teritorijā reģistrētajiem iedzīvotājiem. Pārtikas nozares algu līmenis ir visai zems,

³⁷ Atskaitot AS “Liepājas Metalurģs” sniegumu no nozares apgrozījuma, nodarbinātības un eksporta snieguma

nesasniedzot apstrādes rūpniecības vidējos rādītājus. Kokrūpniecības virzība augšup pa vērtības ķēdi joprojām neļauj tai sasniegt metālapstrādes vidējo algu līmeni – lai arī abās nozarēs ražīguma luvās tiesu nosaka aprīkojums, nevis darbaspēks. Metālapstrādes atalgojuma līmenis ir salīdzinoši augstākais starp trim nozarēm, tam esot virs apstrādes rūpniecības vidējā un nedaudz arī pārsniedzot Latvijas vidējo atalgojuma līmeni.

Par pēdējo nosacījumu metālapstrādes nozares uzvarā, protams, kļuva faktiskā investora identificēšana – tuvā laikā SIA “SP Impianti” gatavojas Tukuma industriālajā teritorijā Rūdas ielā izvietot ražotni ar 40 darbavietām, nākotnē palielinot nodarbināto skaitu līdz 80.

3. Tukuma novada pašvaldībai ieteicamā stratēģija un darbības plāns prioritāro nozaru piesaistei industriālajā teritorijā Rūdas ielā, Tukumā

3.1. Tukuma novada pašvaldības pieejamie resursi investīciju piesaistes darbībām

3.1.1. Valsts un starptautiskie fondu finansiālie resursi

Eiropas Savienības fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda Latvijas prioritātes nosaka 2014.gada 20.jūnijā apstiprinātais Partnerības līgums, kura mērķis ir *“stiprināt Latvijas konkurētspēju un nodrošināt ekonomisko, teritoriālo un sociālo kohēziju ar gudru, ilgtspējīgu un iekļaujošu izaugsmi un līdzsvarotu teritoriālo attīstību”*.

ES fondu atbalsts kā finansiāli ietilpīgākais ir pamata resurss investīciju piesaistes darbībām pašvaldībām. Ņemot vērā investīciju piesaistes komplekso raksturu, paredzot ne tikai pašvaldības rīcībā esošās infrastruktūras attīstību, bet arī tādus virzienus kā mārketinga, darbaspēka attīstība, ziņojuma pielikumā apkopoti ES fondu darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” piedāvātās iespējas pašvaldībām gan kā finansējuma saņēmējiem, gan projekta partneriem.

Būtiskākais avots investīciju piesaistes mērķim Rūdas ielas industriālās teritorijas attīstībai ir atbalsts degradēto teritoriju reģenerācijai, t.sk. veidojot industriālās zonas investīciju piesaistei jaunu darbavietu izveidei. Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” specifiskais atbalsta mērķis 5.6.2. “Teritoriju revitalizācija, reģenerējot degradētās teritorijas atbilstoši pašvaldību integrētajām attīstības programmām” paredz finansiālo atbalstu pašvaldībām 265 mEUR apjomā. Tukuma novads ir viens no potenciāliem finansējuma saņēmējiem šī specifiskā atbalsta mērķa ietvaros. Tukuma novadam identificētais ERAF finansējums – 4,8 mEUR.

Minēto atbalstu regulē Ministru kabineta 2015.gada 13.oktobra noteikumi Nr. 593 “Noteikumi par darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” 3.3.1. specifiskā atbalsta mērķa „Palielināt privāto investīciju apjomu reģionos, veicot ieguldījumus uzņēmējdarbības attīstībai atbilstoši pašvaldību attīstības programmās noteiktajai teritoriju ekonomiskajai specializācijai un balstoties uz vietējo uzņēmēju vajadzībām” īstenošanu””.

Tāpat ir identificēts Eiropas teritoriālo sadarbības programmu finansējums, caur kurām Tukuma novadam iespējams piesaistīt investīcijas uzņēmējdarbības vides attīstībai. Atzīmējama arī programma “Pilsētu inovatīvās darbības”, caur kuru atbalsts tiek sniegts inovatīvu paraugrisinājumu īstenošanai pilsētās, t.sk. uzņēmējdarbības attīstības jomā.

Latvijas pašvaldībām ir pieejami Valsts kases aizdevumi un galvojumi, kas finansē pašvaldību attīstības iniciatīvas³⁸. Kopš Latvijas iestājās Eiropas Savienībā Valsts kases aizdevumi visbiežāk bija vērsti uz ES struktūrfondu un Kohēzijas fonda projektu līdzfinansējumu – bet joprojām ir pieejami arī ar ES fondiem nesaistītie aizdevumi.

³⁸ <http://www.kase.gov.lv/l/aizdevumi/1516>

Pašvaldības pieprasījumam, ko vērtē Pašvaldību aizņēmumu un galvojumu kontroles un pārraudzības padome, ir jābūt ekonomiski pamatotam, ar skaidri noformulētu sociālo vai ekonomisko atdevi, kā arī ar pieprasījumā iekļautu finanšu risinājumu. Tradicionāli atbalstīto aizdevumu mērķi ir pašvaldības infrastruktūras izaicinājumu risināšana (autoceļi un ielas, administratīvās ēkas), iedzīvotāju dzīves kvalitātes risinājumi (skolas, slimnīcas un sociāla rakstura ēkas, sporta būves). Industriālo teritoriju vai biznesa parku finansēšana no Valsts kases aizdevumiem ir visai reta parādība, jo ir pieejams ES fondu atbalsts, tomēr tas nav neiespējams, it īpaši tādēļ, ka šī investīcija ar lielāku pārliecību var demonstrēt ekonomisko un finansiālo atdevi.

Informācija par Tukuma pašvaldībai iespējamiem finanšu avotiem investīciju piesaistes un uzņēmējdarbības vides veicināšanai iekļauta ziņojuma Pielikumā Nr.2, sniedzot informāciju par finanšu avotu, atbalsta darbībām, pašvaldības eventuālo līdzdalību kā finansējuma saņēmējam vai projekta partnerim.

3.1.2. Cilvēkresursi

Nemot vērā projekta nozīmību, Rūdas ielas industriālās teritorijas projekta vadībai būs jāpiesaista labākie Tukuma novada pašvaldības projektu vadītāji, kā arī jāapsver iespēja sarežģītākiem projekta vadības posmiem izmantot ārējo ekspertu atbalstu.

Projekta vadības nodrošināšanai kā minimums nepieciešams piesaistīt projekta vadītāju, juristu un finanšu speciālistu. Ne obligāti visiem trīs darbiniekiem jāstrādā ar projektu uz pilnu slodzi, bet nepareizi būtu pieļaut situāciju, ka par projekta finansēm atbild visa finanšu nodaļa, nevis konkrētais finansists, vai juridiskus padomus dod tas jurists, kas konkrētajā brīdī ir mazāk noslogots.

Iespējams, ka tik būtiska projekta īstenošana varētu pamatot arī projekta vadītāja palīga/vietnieka amata izveidošanu. Dažreiz divi radniecīgu/līdzīgu projektu vadītāji darbojas kā vietnieki viens otra projektos. Ja tiek īstenoti vairāki saistīti projekti, dažreiz ir ieteicams apvienot projektu vadības komandas vienā – tas uzlabo komunikāciju un ļauj efektīvāk sadalīt darba slodzi.

Ir ieteicams, lai saziņas funkcija ar pašvaldības domi tiktu nodota no projekta vadītāja atsevišķam cilvēkam. Tas ļaus projekta vadītājam koncentrēties uz projekta saturu un vienlaicīgi izveidos dinamiku, kuras ietvaros projekta problēmas tiktu izdiskutētas starp projekta vadītāju un projekta ziņotāju pirms tās tiek ekselētas līdz politiskās vadības līmenim. Dažādos gadījumos, atkarībā no darba organizācijas pašvaldībā, projekta ziņotājs var būt attīstības nodaļas vadītājs, izpilddirektors vai pat attīstības komitejas priekšsēdētāja vietnieks.

Tāpat jāparedz finansējums projekta vadības nodrošināšanai, kas ir attiecināms finansēšanai projekta ietvaros. Saskaņā ar regulējumu³⁹ projektiem ar attiecināmām izmaksām zem 5 mEUR projekta vadības izmaksas nedrīkst pārsniegt 24 426 EUR gadā (papildu pieskaitot 0,64 procentus no tiešajām attiecināmajām izmaksām, bet neieskaitot tiešās personāla izmaksas). Projekta vadības izmaksas ir attiecināmas, ja radušās uz darba līguma vai uzņēmuma (pakalpojuma) līguma pamata.

³⁹ Ministru kabineta 2015. gada 10. novembra noteikumi Nr. 645 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 5.6.2. specifiskā atbalsta mērķa “Teritoriju revitalizācija, reģenerējot degradētās teritorijas atbilstoši pašvaldību integrētajām attīstības programmām” īstenošanas noteikumi”

Projekta vadītāja izmaksas provizoriski varētu būt vienādas ar 2 500 EUR mēnesī bruto, kas nozīmē 30 000 EUR gadā. Pieņemot, ka projekta īstenošanas termiņš ir 2016.-2018.gads, t.i. 2,5 gadi, tad kopējā izmaksa šim mērķim ir 75 000 EUR.

Projekta vadības komandā vismaz uz pusslodzes principa ir jābūt iesaistītam finansistam un juristam. Iesējams, ka atbilstoši projekta sarežģītībai un faktiskajam darba apjomam (īpaši projekta sākuma stadijā) būs nepieciešama vēl kāda palīdzība. Saskaitot minimālās izmaksas, tā izveidojas vēl 75 000 EUR (2 darbinieki uz pusslodzi ar bruto atalgojumu 2 500 EUR mēnesī 2,5 gadus).

Neapšaubāmi būs nepieciešama arī pašvaldības vadības iesaiste, taču to ir grūti kvantificēt, kā arī var argumentēt, ka būtisku attīstības projektu stratēģiskā vadība ir pašvaldības vadības, t.sk. politiskās vadības pamatfunkcija, kuras izpildes apjoms nav tieši saistīts ar īstenojamo projektu skaitu.

3.1.3. Zināšanas un iespējas ekspertu piesaistei

Lai labāk sagatavotos šo investīciju plānošanai, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija paredzēja Norvēģijas finanšu instrumenta atbalstu plānošanas reģioniem un pašvaldībām, ar kā resursiem tiek finansēts šis pētījums, kura rezultāti tālāk var tikt izmantoti arī projekta iesnieguma sagatavošanā un izmaksu ieguvumu aprēķināšanā.

3.1.4. Kanāli investoru piesaistei

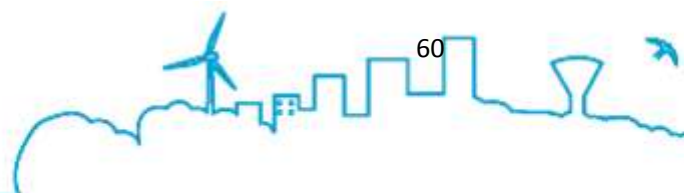
Līdz ar projekta par industriālās teritorijas Rūdas ielā īstenošanu pašvaldībai jāsekmē jaunu investoru piesaisti šai teritorijai. Investoru piesaistei izmantojami daudzveidīgi kanāli, taču vienlaikus tiem jābūt pietiekami efektīviem mērķa sasniegšanai. Tamdēļ vispirms analizēti priekšnosacījumi investoru kanālu izvēlei un saturam par Tukumu kā investīcijām labvēlīgu pašvaldību.

Nosacījumi investoru kanālu izvēlei

Analizējot līdzšinējo praksi investoru piesaistē Tukuma novada uzņēmumiem, intervijās ar uzņēmējiem tika konstatēta virkne būtisku faktu, kas tikai daļēji palīdz izveidot piedāvājumu par nākotnes investoru piesaistes kanāliem.

Vienīgā kopīgā novadā strādājošo uzņēmumu investoru piesaistes pazīme ir: ražotne ir attīstīta uz iepriekš esošās ražotnes bāzes. Pārsvarā esošās ražošanas jaudas ir būtiski pilnveidotas un papildinātas, modernizējot ražotni vai pilnībā to atjaunojot. Visi ražošanas uzņēmumi (izņemot SIA “Snickers Production Latvia”) ir dibināti un joprojām darbojas iepriekš esošo ražotņu vietās. SIA “Snickers Production Latvia” rūpnīca savukārt ir pārcelta uz jaunu atrašanās vietu Tukuma pilsētas centrā, bet arī tā nav dibināta kā jauns uzņēmums. Tas norāda, ka investoru piesaistē nepieciešams skatīties uz kanāliem, kas esošajiem novada uzņēmumiem dod iespēju piekļuvei jaunam kapitālam.

Visi aptaujātie ir uzsvēruši cilvēkresursu pieejamību un kvalitāti kā būtiskāko uzņēmējdarbības izaugsmes (dažreiz arī pastāvēšanas) izaicinājumu. Tas liecina, ka, attīstot Tukuma novadu kā uzņēmējdarbībai labvēlīgu vidi, ir jāpievērš uzmanība nozares prasībām atbilstoša darbaspēka pieejamībai un attiecīgi jāsniedz informācija par pieejamo darbaspēku un tā kvalifikāciju.

Intervijās pieejamība Rīgai ar tās lidostu un ostu ir atzīta par priekšroku visu analizēto nozaru darbībā. Atsevišķās sarunās tika piesaukta arī Ventspils osta kā eksporta kanāls. Virkne uzņēmumu vadītāji minēja autoceļu tīklu kā pozitīvu faktoru resursu piegādē un personāla pieejamības veicināšanā. Tādējādi no teritorijas pieejamības viedokļa šie būtu tie aspekti, kas izceļ Tukuma novadu kā vietu jaunām investīcijām un visdrīzāk būtu nozīmīgi arī jauniem investoriem.

Pieejamā statistiskā informācija par uzkrātajām ārvalstu tiešajām Tukuma novadā liecina, ka lielākais investoru skaits izvēlējies investēt lauksaimniecībā un pārtikas pārstrādē⁴⁰. Taču starp finansiāli ietilpīgākajām ārvalstu tiešajām investīcijām ir industriālās teritorijas mērķa grupai atbilstošā metālapstrāde (SIA “CSK Steel”). Arī jau identificētais investors, SIA “SP Impianti”, darbojas metālapstrādē un mašīnbūvē – un uzskatīja par iespējamu ienākt Tukumā netālu no veiksmīgi strādājoša konkurenta. SIA “CSK Steel” bija vienīgais uzņēmums, kas neizteica bažas par darbaspēka pieejamību. Iespējams, ka ir pareizi turpināt investora meklēšanu arī augļu un dārzeņu pārstrādes jomā, paļaujoties uz labu Tukuma industriālās zonas sasniedzamību, kas ļaus piegādāt izejvielas.

Starp piecām vadošajām novada investoru izcelsmes valstīm visas ir Eiropas Savienības dalībvalstis, kas nosaka, ka visdrošākā ģeogrāfiskā mērķēšana jaunu investoru piesaistei ir ES. Arī darbībai industriālajā teritorijā identificētais jaunais uzņēmums ir ar Itālijas izcelsmes kapitālu. Līdz ar to investoru kanālu izvēlei būtu jāmērķē uz ES valstīm, t.sk. informācija jāpasniedz galvenajās ES valodās.

Plašāk citētas publikācijas nosaka, ka būtiskākā pilsētu un pašvaldību loma ir infrastruktūras nodrošināšana⁴¹, maz uzmanības pievēršot faktiskajām investoru piesaistes darbībām. Tikai vislielākās pilsētas veido pastāvīgas organizācijas investoru piesaistei, kamēr lielākā daļa paļaujas uz valsts iestādēm, kas sniegs šo pakalpojumu⁴².

Pārsvārā ar investoru piesaisti valstī nodarbojas valsts iestāde, tomēr atsevišķos gadījumos sadarbība ar privātā sektora pārstāvjiem var būt racionāla⁴³ – lai arī ir visai dārga, kas prasa lielu darījuma mērogu. Ir pamatoti uzskatīt, ka sadarbība ar Latvijas kompetento iestādi investīciju piesaistē – Latvijas Investīciju un attīstības aģentūru – var būt vispiemērotākā maza apjoma industriālajai teritorijai.

Viens risinājums, ko veiksmīgi pielieto lielāki nekustamā īpašuma tirgus spēlētāji, ir dalība starptautiskajās izstādēs ar savu standu – kā to dara Rīga MIPIM izstādē⁴⁴, veicinot pilsētas atpazīstamību un 2014.gadā virzot New Hansa City projektu un 2016.gadā – Rīga Powerhouse IT un radošo industriju risinājumu. Mazāka mēroga

---

⁴⁰ Lursoft dati

⁴¹ <https://www.pwc.com/gx/en/psrc/publications/assets/pwc-investor-ready-cities-v1.pdf>

⁴² <http://smartcitiescouncil.com/article/need-cash-what-investors-say-cities-should-do-attract-their-interest>

⁴³ <http://hbswk.hbs.edu/item/marketing-a-country-promotion-as-a-tool-for-attracting-foreign-investment>

⁴⁴ <http://www.rdpad.lv/riga-piedaliesies-ietekmigakaja-nekustama-ipasuma-profesionalu-foruma-mipim-2014/> un <http://www.labsoflatvia.com/news/riga-powerhouse-to-take-the-most-from-mipim-2016-3>

pilsētām dalība ar savu stendu var nebūt racionāla saistībā ar augstām dalības izmaksām un ierobežoto piedāvājumu.

Iespējamie investoru piesaistes kanāli

Ņemot vērā iepriekš aplūkotos nosacījumus, ir identificēti vairāki iespējamie investīciju piesaistes kanāli, kas var sekmēt investoru intereses kāpumu par Tukumu un jaunu investoru identificēšanu.

ES līmeņa investoru portāli

Piereģistrējot investīciju projektu ES vai starptautiska līmeņa investoru portālā, iespējams sasniegt iespējami plašāku potenciālo investoru mērķauditoriju. Viens no šādiem portāliem – Eiropas Investīciju projektu portāls⁴⁵ – ir Eiropas Komisijas iniciatīva projektu virzītājus un investorus apvienojošai platformai. Tajā ES valstīs reģistrētām publiskām un privātām organizācijām iespējams pierēģistrēt investīciju projektu idejas, kuras attiecas uz nozarēm ar augstu ekonomisko vērtību, to kopējais apjoms vismaz 10 mEUR, kā arī uzsākšana iespējama tuvāko 3 gadu laikā.

Attēls 14: Eiropas Investīciju projektu portāls

Tukuma novada mājas lapa

Ieteicams papildināt Tukuma novada mājas lapu ar atsevišķu sadaļu par pašvaldības piedāvājumu investoriem. Tas uzskatāmāk pozicionētu pašvaldības piedāvājumu

⁴⁵ https://ec.europa.eu/priorities/european-investment-project-portal-eipp_en

jauniem investoriem, izceļot to uz citas informācijas fona. Šajā sadaļā būtu iekļaujama informācija:

- Informācija par pašvaldību (ģeogrāfiskais novietojums, iedzīvotāji, tautsaimniecība, attīstības prioritātes) un tās priekšrocībām no investoru viedokļa,
- Īstenotie un īstenošanā esošie investīciju projekti,
- Piedāvātie investīciju projekti,
- Piedāvātās investīciju teritorijas, to labiekārtojums un nosacījumi investoriem,
- Atbildīgo amatpersonu kontakti pašvaldībā.

Šo informāciju vienādā detalizācijas pakāpē ieteicams sagatavot vismaz latviešu, angļu, vācu un krievu valodās. Tāpat ieteicams uzlabot meklēšanas iespējas Tukuma novadam pret atslēgas vārdiem ‘investīcijas’, ‘labā vieta investīcijām’ (dažādās valodās), utml.

Praksē sastopams, ka pašvaldībām veido atsevišķus pašvaldību investīciju portālus, tādējādi mērķtiecīgi mārketējot pašvaldības piedāvājumu investoriem. Piemēram, Krievijā šādi pašvaldību investīciju portāli veidoti vienveidīgi lielākajām pilsētām, investoram piedāvājot arī interaktīvu investīciju teritoriju meklēšanu.

Attēls 15: Pašvaldības investīciju portāla piemērs (Novorosijska, Krievija)

The screenshot shows a web portal for Novorossiysk city. The main heading is 'INVESTMENT WEB-PORTAL OF MUNICIPAL FORMATION Novorossiysk city'. Below the header is a navigation menu with icons for 'NEWS AND EVENTS', 'INFORMATION ABOUT THE MUNICIPALITY', 'PRESENTATION', 'THE REALIZED AND SOLD INVESTMENT PRODUCTS', and 'INVESTMENT OFFERS'. The central part of the page is titled 'INVESTMENT GROUNDS' and contains a search form with the following fields: 'Industry classification', 'Declared area (m2) From - To', 'Land category', 'Kind of allowed use', 'Kind of encumbrance, limitation', 'Electricity supply (m) From - To', 'Water supply (m) From - To', 'Gas supplying (m) From - To', 'Sewage system (m) From - To', and 'Collective number of units of quarters'. A 'Find' button is located at the bottom of the search form.

Drukāts izdevums par Tukuma novada piedāvājumu investoriem

Izveidojot drukātu katalogu ar pašvaldības piedāvājumu investoriem, tiek sistematizēta informācija gan par jau pašvaldībā strādājošajiem pašvaldības uzņēmumiem (kuriem, iespējams, aktuālas ir paplašināšanās iespējas un ārējais

kapitāls), gan arī sniegta informācija investoriem par brīvām industriālām teritorijām un nosacījumiem to apgūšanai. Šāds izdevums var kalpot kā informatīvs materiāls par pašvaldību dažādos biznesa forumos un izstādēs. Tāpat šādu izdevumu elektroniskā veidā iespējams ievietot novada mājas lapā. Papildus tam, iesakām apsvērt sadarbības iespējas ar citām Rīgas reģiona pašvaldībām šāda kataloga izveidē.

Viena no Latvijas pašvaldībām, kas regulāri aktualizē investīciju katalogu, ir Daugavpils, kur tas tiek darīts, gatavojoties ikgadējam biznesa forumam. Katalogs pieejams arī pašvaldības mājas lapā⁴⁶.

Attēls 16: Labās prakses piemērs: Daugavpils pašvaldības investīciju katalogs

Sadarbība ar LIAA - datu bāzes un katalogi, LIAA pārstāvniecības

Ekonomikas ministrijas Latvijas Investīciju attīstības aģentūra sniedz investoru piesaistes pakalpojumu⁴⁷, informējot par pieejamām teritorijām un telpām uzņēmējdarbības uzsākšanai un investīcijām. Informācija ir apkopota un publiski pieejama aģentūras uzturētajā Nekustamo īpašumu datu bāzē. LIAA informācijas forma nosaka konkrēto elementu komplektu, kas ir aprakstāmi, lai potenciālais investors iegūtu pamata informāciju. Pašvaldībai ir jābūt spējīgai nodrošināt savlaicīgu un efektīvu komunikāciju ar ieinteresēto komersantu, kur aģentūra var sniegt tikai atbalsta funkciju. Ar piemēriem var iepazīties LIAA mājaslapā⁴⁸. Viens Tukuma projekts datu bāzē jau ir iekļauts.

Iespējama arī sadarbība caur LIAA pārstāvniecībām ārvalstīs, kā galvenais uzdevums ir sekmēt Latvijas produkcijas eksportu un ārvalstu investīciju piesaisti. Šobrīd LIAA

⁴⁶ https://www.daugavpils.lv/files/components/main_content/files/uzn_katalogs_2014.pdf

⁴⁷ <http://www.liaa.gov.lv/lv/investicijas/polaris-process>

⁴⁸ <http://www.liaa.gov.lv/lv/nekustamo-ipasumu-datu-baze>

pārstāvniecības darbojas 20 valstīs, tostarp gan ES valstīs, gan NVS valstīs, Āzijā un Tuvajos Austrumos.

Dalība izstādēs

Lai veicinātu publisko teritoriju pieejamību privātām investīcijām, tiek organizētas investīciju izstādes, kas dažkārt notiek kā nekustamā īpašuma izstāžu apakšprojekti.

Pazīstamākā un globāli visvairāk apmeklētā ir izstāde MIPIM, kas notiek Kannās, Francijā⁴⁹. Šie pasākumi ir tik populāri, ka 2014.gadā tika pieņemts lēmums par reģionālo izstāžu veidošanu (piemēram, Singapūrā) – tomēr par galveno Eiropas izstādi joprojām paliek Francijas pasākums. 2015.gada izstādē piedalījās 89 valstu pārstāvji, vairāk nekā 1 600 investori un vairāk nekā 500 potenciālie īrnieki.

Iesakām apsvērt sadarbības iespējas ar citām Rīgas reģiona pašvaldībām dalībai šāda veida izstādēs.

Attēls 17: Pasaules lielākās nekustamo īpašumu tirgus izstādes mājas lapa www.mipim.com

Sadarbība ar uzņēmumu, kas specializējas investoru piesaistē

Vērtējot investoru piesaistes sekmīgumu, izmantojot iepriekš uzskaitītos kanālus, 0.5-1 gada laikā pēc investīciju piesaistes darbību uzsākšanas no pašvaldības puses nepieciešamības gadījumā iesakām uzsākt sadarbību ar specializētu kompāniju investoru piesaistē (lai mazinātu riskus situācijās, ja, piemēram, identificētais investors neuzsāk savu darbību, utml.). Parasti šādiem pakalpojumiem būs noteikta

⁴⁹ <http://www.mipim.com>

samaksa, balstoties uz tālāko darījumu. Kā iespējamās sadarbības uzņēmumus var uzrunāt starptautiskus konsultāciju uzņēmumus.

3.2. Starptautiskās pieredzes izpēte saistībā ar investīciju piesaisti Tukumam līdzīgu pašvaldību darbību investīciju piesaistes ziņā

Kopīga tendence investīciju un investoru piesaistei ražošanas nozarēs pašvaldībās ir biznesa parku attīstība, pašvaldībai piedāvājot zemes platības ar izbūvētām inženierkomunikācijām industriālai apbūvei vai arī piedāvājot jau ražošanas telpas ražotnes izvietošanai. Šī pieeja ir izplatīta ne tikai ES valstīs, bet arī citur pasaulē (īpaši Āzijā).

Galvenā industriālo parku priekšrocība ir tā, ka tie nodrošina institucionālo formu, modernus pakalpojumus un fizisko infrastruktūru, kas var nebūt pieejama citviet valsts teritorijā. Industriāliem parkiem tādējādi ir iespēja piedāvāt modernus pakalpojumus, tostarp IKT, un dažkārt arī sniegt papildu konsultatīvos pakalpojumus, kas var būt kritiski svarīgi inovācijām, tehnoloģiju pārnesei un uzņēmumu izaugsmei.

Pēdējos gados industriālie parki kļūst arvien elastīgāki savu pakalpojumu definēšanā un paplašina atbalsta pakalpojumu klāstu, lai iekļautu risinājumus, kas veicina inovācijas tehnoloģijās un pat jaunu industriju rašanos, cenšoties veidot pievilcīgu darba vidi uzņēmumiem un darbiniekiem, kas darbotos inovatīvajos klastos.

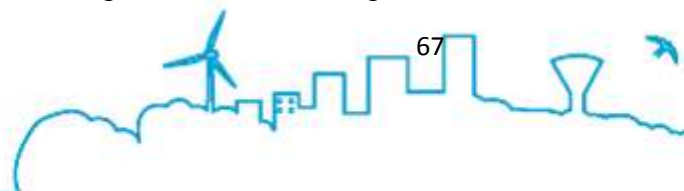
Tabula 25: Industriālo parku klasifikācija

Pazīme	Industriālo parku veidi
Parku specializācija	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zinātnes un tehnoloģijas parks, ▪ pētniecības parks, ▪ zaļo tehnoloģiju parks, ▪ eksporta apstrādes parks / brīvās tirdzniecības zona
Īpašnieku struktūra	<ul style="list-style-type: none"> ▪ publiskais parks, ▪ privātais / komerciālais parks, ▪ uz PPP pamatiem veidots parks
Teritorijas sagatavotība	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>“Brownfield”</i> - parks, kas ir izveidots uz iepriekš izmantotas un tagad no jauna attīstāmas zemes, ▪ <i>“Greenfield”</i> - parks ir veidots jaunas teritorijas apgūšanai
Nozares pieprasījums pēc attīstības	<ul style="list-style-type: none"> ▪ nozares nosaukums

Industriālie parki tautsaimniecībā sekmē vairāku problēmu veiksmīgākus risinājumus, piemēram:

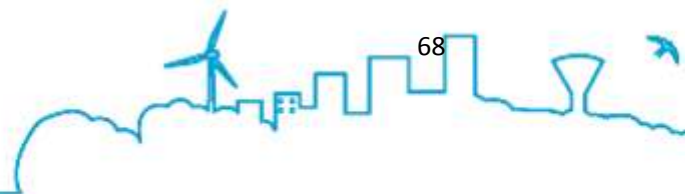
- parki atrisina zemes iegādes problēmu investora vietā;
- parki nodrošina mēroga ekonomijas efektivitātes ieguvumus, grupējot ražotājus kopā;
- parki samazina negatīvu ietekmi uz ārējo vidi;
- parki koncentrēti veicina vietējo kopienu labklājības celšanu;
- parki nodrošina vidi augstas pievienotās vērtības ražošanai;
- parki bieži kultivē prioritāro industriju attīstību.

Starptautiskās pieredzes izpētei saistībā ar investīciju piesaisti pašvaldībās ražošanas attīstībai aplūkota Lietuvas un Igaunijas pilsētu pašvaldību pieredze industriālo parku

darbībai. Abas izvēlētās pilsētas iedzīvotāju skaita ziņā ierindojas 6.-10.vietā valstī, kas ir salīdzināms ar Tukumu Latvijā. Izvēlētās pašvaldības ir Alīta Lietuvā un Vīlande Igaunijā, kur abās pašvaldībās mērķtiecīgi ir veidoti biznesa parki investoru piesaistei.

3.2.1. Alīta

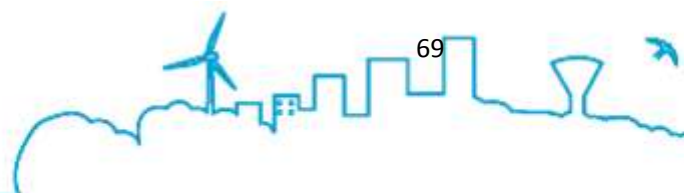
Alīta (Alytus) ir sestā lielākā pilsēta Lietuvā ar iedzīvotāju skaitu 54 tūkstoši. Tā atrodas netālu no Polijas un Baltkrievijas robežām, 108 km attālumā no Viļņas un 65 km attālumā no Kauņas, kas ir divi būtiskākie Lietuvas nacionālā līmeņa attīstības centri.

Alīta ir sena pilsēta, kas atrodas uz vēsturiskiem tirdzniecības ceļiem. Sākot ar 1963.gadu notika pilsētas industrializācija, uz kā pamata šobrīd pašvaldība attīsta rūpniecisko ražošanu vēsturiskajās teritorijās, kā arī uz jauniem zemes gabaliem.

Būtiskākās industrijas pašvaldībā – mašīnbūve, kokapstrāde un mēbeļu ražošana, ķīmiskā rūpniecība, pārtikas ražošana, darbojoties vairāk nekā 70 ārvalstu kapitāla uzņēmumiem. Pašvaldība uzsver, ka pilsēta ir saglabājusi izmēros nelielas pilsētas priekšrocības: tuvi attālumi, patīkama dzīves vide, vienlaikus esot pieejamiem kvalificētam darbaspēkam. Alītā darbojas koledža (ne-universitātes augstākās izglītības iestāde) un arodskola, kur kopumā pašlaik mācās vairāk nekā 2,5 tūkstoši studentu⁵⁰.

Pilsētas pūliņus investoru piesaistē pārstāv Alītas Industriālais parks, kas ir pašvaldības iestāde. Tā mērķis ir attīstīt parka teritoriju, piesaistot jaunus investorus, piedāvājot izvēlēties noma pašvaldības īpašumā esošus un privātus zemes gabalus no 0,3 līdz 1,5 ha platībā uz izdevīgiem nosacījumiem. Nomājot pašvaldības zemi, pirmos piecus gadus investoram nav jāmaksā nomas maksa, kā arī nomnieks ir atbrīvots no nekustāmā īpašuma nodokļa nomaksas pie nosacījuma, ka investēs ēkās un infrastruktūrā ne mazāk kā 724 tūkstošus EUR uz katru nomāto hektāru. Tālāko piecu gadu laikā (no 6. līdz 10.gadam) nomniekam jāmaksā nekustāmā īpašuma nodoklis 50% apmērā. Izvēloties nomāt zemi no privātiem īpašniekiem, noma ir jāmaksā, bet nodokļu atvieglojumi joprojām paliek spēkā. Līgumi par nomu tiek noformēti viena mēneša laikā.

⁵⁰ <http://svietimas.alytus.lt/svietimo-skyrius>

Attēls 18: Alītas Biznesa parka mājas lapa <http://www.alytus-industrial-park.eu/>, kas piedāvā informāciju piecās valodās

Vadošās industriālā parka nozares ir mašīnbūve, kokapstrāde, ķīmiskā rūpniecība, pārtikas ražošana un tekstilrūpniecība. Alītas Industriālajā parkā izvēlējušās darboties šādas lielas ārvalstu komercsabiedrības⁵¹:

- UAB Litalka Elektronik (Vācija, mašīnbūve);
- UAB Sofa Brands International (Apvienotā karaliste, kokapstrāde);
- UAB Svenheim (Norvēģija, kokapstrāde);
- UAB Graanul Invest (Igaunija, kokapstrāde / ķīmiskā rūpniecība);
- UAB Stora Enso Timbe“ (Somija, ķīmiskā rūpniecība);
- UAB Coca Cola HBC Lietuva (ASV, pārtika).

Industriālais parks piedāvā šādus infrastruktūras pieslēgumus līdz zemes gabala robežai:

- Ūdens piegāde ar D315 mm cauruļvadu;
- Kanalizācija ar D315 mm cauruļvadu;
- Lietus kanalizācija ar D200 mm – D800 mm;
- Dabas gāze ar spiedienu 0,27-0,28 MPa, D160 cauruļvadā;
- Elektrības tīkls ar 10 kV;

⁵¹ <http://www.alytus-industrial-park.eu/investuotojai.htm>

- Telekomunikācijas ar PVC D110 vadu.

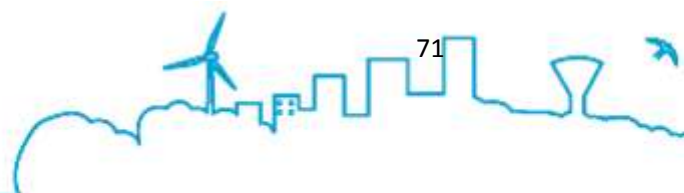
Būtiski ir atzīmēt, ka Lietuvas Partnerības līgums, ES fondu plānošanas dokuments 2014.-2020.gadam, paredz grantu atbalstu komersantiem ražošanas iekārtu iegādei. Tādējādi komersantiem tiek radīta pieeja pilnākam uzņēmējdarbības atbalsta spektram, apvienojot ES fondu publiskos finanšu resursus un pašvaldības piedāvātās iespējas.

Investoru piesaistes risinājumi

Lai veicinātu investoru piesaisti industriālais parks publicē informāciju par saviem pakalpojumiem un īrei pieejamiem zemes gabaliem savā mājas lapā⁵².

---

⁵² www.alytus-industrial-park.eu

3.2.2. Vīlande

Vīlande (Viljandi) ir sestā lielākā Igaunijā pilsēta un novada centrs ziemeļrietumu Igaunijā ar iedzīvotāju skaitu 17,6 tūkstoši cilvēku⁵³. Tas atrodas uz būtiskiem tranzīta ceļiem uz/no Krievijas.

Vīlande netika būtiski industrializēta padomju varas laikā, kas ļauj tai tagad pozicionēties kā tīrākam Igaunijas novadam, kur notiek daudzi dabas un mūzikas festivāli, bet mazāk notiek rūpnieciskā ražošana.

Vīlandes Industriālais parks, kas darbojas kā pašvaldības struktūrvienība, ir izveidots, lai pašvaldībā piesaistītu ražojošus investorus. Parks piedāvā īrei pašvaldības īpašumā esošus zemes gabalus no 1 līdz 5,5 hektāriem⁵⁴. Netiek piedāvātas nodokļu atlaides vai īres maksas atlaides, bet tiek uzsvērts, ka Igaunijas nodokļu sistēma ir ļoti draudzīga uzņēmējiem un tautsaimniecības iekārta ir salīdzinoši liberāla (piemēram, uzņēmuma reinvestēto peļņu neapliek ar peļņas nodokļiem).

Attēls 19: Vīlandes Industriālā parka mājas lapa angļu valodā <http://ipviljandi.ee/>

Prioritārās parka nozares ir metālapstrāde, kokapstrāde, tekstils, pārtikas ražošana, IKT un elektroiekārtas, loģistika. Vīlandes Industriālajā parkā darbojas šādi uzņēmumi⁵⁵:

- Cristella OÜ un Valio Eesti AS (pārtika);
- OÜ Abris, Ritico OÜ, Nancotex Eesti OÜ un OÜ Hamery (tekstils),
- Collade OÜ (loģistika).

⁵³ <http://www.viljandi.ee/tere-tulemast>

⁵⁴ <http://ipviljandi.ee/industrial-area/>

⁵⁵ <http://ipviljandi.ee/existing-industries/ict-and-electronics/>

Parka administrācija un pašvaldība nesniedza informāciju par infrastruktūras nodrošinājumu, bet ir zināms, ka:

- Igaunijā ir nodrošināta ūdens padeve un kanalizācijas apkalpojumi visās lielākajās pilsētās;
- Igaunijas lielākajās pilsētās ir pieejams platjoslas internets;
- Vīlandē ir pieejams dabas gāzes vads.

Igaunijas Partnerības līgums 2014.-2020.gada ES fondu plānošanas periodam neparedz neatmaksājamu grantu atbalstu komersantiem vai pašvaldībām komercdarbībā izmantojamo ēku būvniecībai vai iekārtu iegādei. Komersantiem ir pieejams atbalsts iekārtu un infrastruktūras iegādei atmaksājamu finanšu instrumentu veidā.

Investoru piesaistes risinājumi

Lai piesaistītu investorus industriālām parkam, tā administrācija izveidoja un uztur savu mājas lapu⁵⁶.

---

⁵⁶ www.ipviljandi.ee

3.3. Potenciālo investoru profila noteikšana

Neskatoties uz to, ka nozaru SVID analīzes ietvaros tika noskaidrots līderis starp trīs prioritārām nozarēm – metālapstrāde, ir pamatoti veidot potenciālā investora profilu uz elastīgākiem principiem. Nav pamata rēķināties, ka ar pašvaldības preferenču noskaidrošanu vien pietiek, lai vēlmais investors ar interesi vajadzīgajā nozarē un Tukuma pašvaldībā materializētos. Tāpēc ir pamats ierosināt būt pragmatiskākiem un izveidot “ideālā investora” un “pieņemamā investora” profilus.

Nozaru uzkrāto tiešo ārvalstu investīciju analīze izgaismoja divas vadošās nozares: pārtikas pārstrādi un metālapstrādi. Šīs arī ir nozares, kas demonstrē labu sniegumu Tukuma novada ekonomikā, kopā ar vēl vienu potenciālu izaugsmes nozari – kokrūpniecību. Metālapstrāde ir joma, kur darbojas identificētais industriālās teritorijas investors, kas var pamatot klastera veidošanu šajā nozarē Tukuma novadā. Jāatzīmē, ka cits 2015.gada beigās Tukuma novada pašvaldības identificētais investors darbosies vieglajā rūpniecībā, apģērbu ražošanas apakšnozarē – taču darbaspēka analīze liedz ierosināt šo nozari, kā perspektīvu.

Ģeogrāfiskā tiešo ārvalstu investīciju analīze pamato Ziemeļeiropas valstu interesi par Tukuma novadu: trīs vadošās investoru pārstāvētās valstis ir Dānija, Nīderlande un Vācija. Pārējās trīs Skandināvijas valstis visas ir atrodamas vadošo divdesmit valstu skaitā. Ir jāvērs uzmanība, ka industriālajai teritorijai piesaistītais investors ir ar Itālijas izcelsmes kapitālu – tomēr, ievērojot uzņēmuma vadības ilglaicīgo saikni ar Latviju, tas nemaina ģeogrāfiskā mērķējuma ieteikumus.

No biznesa teorijas ir zināms, ka, lai arī investīciju rezultātā izveidotā kapitālsabiedrība atsevišķos gadījumos formāli var pretendēt uz vidējā un mazā uzņēmuma statusu un ar to saistītiem atvieglojumiem un priekšrocībām, gandrīz nekad investors nav MVU. Izvēle paplašināt savu darbību var būt raksturīga MVU ātri augošajās nozarēs, bet reti kad šī paplašināšana ir orientēta uz ārvalstīm.

Tādējādi prioritārā investora profils ir Skandināvijas valstīs dibināts lielais uzņēmums, kas darbojas metālapstrādē.

Ir pamatoti uzskatīt, ka pieņemamais investors joprojām ir liels uzņēmums, bet tas var būt ne tikai no Skandināvijas valstīm, bet arī no citām Ziemeļeiropas valstīm (Vācija, Nīderlande, Lielbritānija), kas darbojas metālapstrādē vai kokrūpniecībā, vai arī pārtikas ražošanā.

Identificētais investors darbībai Rūdas ielas industriālajā teritorijā

Intervijās par Tukuma industriālās teritorijas Rūdas ielā attīstību interesi par industriālās teritorijas izmantošanu atzina SIA “SP Impianti”, kuram izveidojusies sekmīga sadarbība ar novada pašvaldību.

Uzņēmumam aktuāli ir darbības paplašināšanās mērķi Latvijā, attīstot jaunu koģenerācijas iekārtu ražotni, galvenokārt austrumu un Krievijas tirgum. Uzņēmums, vērtējot savu izaugsmes potenciālu vidējā termiņā, uzskata, ka nodarbināto skaitu dažu gadu laikā var palielināt no sākotnēji iepļānotajiem 60 darbiniekiem līdz pat 100 darbiniekiem. Kritiski būtiska infrastruktūra ražošanas attīstībai ir dzelzceļa pieejamība nestandarta kravu transportēšanai.

SIA “**SP Impianti**” Latvijā darbojas ar Itālijas pamatkapitālu kā **SF Impianti Group** uzņēmums. SF Impianti Group ietilpst trīs uzņēmumi, kas izvietoti Itālijā, Polijā, Bulgārijā un Latvijā un nodarbojas ar energoefektivitātes tehnoloģiskajiem risinājumiem.

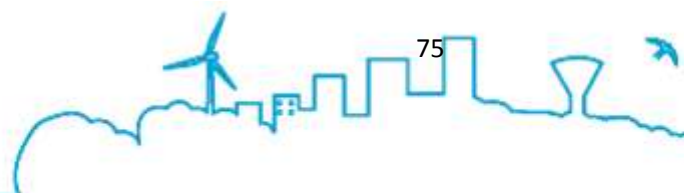
Kopš Kioto Protokola parakstīšanas 2006.gadā Itālijā notika pārliecinoša virzība uz jaunu energoefektivitātes tehnoloģiju attīstību. Būtisku ieguldījumu šajā procesā sniedz arī no 2014.gada pieejamā ES programma “Horizon 2020”. Apvienojot koģenerācijas, saules enerģijas, enerģētikas un vairāku citu nozaru inženieru zināšanas, tika izveidota **SF Impianti Group**, kas orientējas uz augstas pievienotās vērtības klienta prasībām pielāgoto pakalpojumu sniegšanu enerģētikas uzņēmumiem visā pasaulē. Galvenais uzņēmuma mērķis ir veidot efektīvas un viegli darbināmas elektrostacijas, iespēju robežās orientējoties uz energoefektivitāti, atkārtotu resursu izmantošanu un vides nekaitīgumu.

Uzņēmumu grupas galvenais birojs atrodas Siguldā, Latvijā (reģistrēts kā SIA “**SP Impianti**”), vadot Bulgārijā un Polijā izvietotās ražotnes. Jauna koģenerācijas iekārtu ražošanas rūpnīcā ir iecerēta Tukumā, Latvijā. Uzņēmuma darbība galvenokārt orientēta uz Ziemeļeiropas, Balkānu valstīm un bijušajām Padomju valstīm, kur pastāv vislielākais energoefektivitātes potenciāls un ir vērojama ar to saistītā tirgus izaugsme.

Uzņēmums no idejas līdz ražošanai izstrādā un ražo šādu klientu vajadzībām pielāgotu produkciju:

- Mobilas koģenerācijas stacijas;
- Atkritumu sadedzināšanas iekārtas;
- Elektrolīzes enerģijas stacijas;
- Kombinētās siltuma un saules elektrostacijas;
- Pārvietojamās kokapstrādes rūpnīcas.

SIA “**SP Impianti**” arī piedāvā konsultācijas par aktīvās energoefektivitātes sistēmām un pilsētu viedo elektrotīklu optimizāciju.

3.4. Tukuma novada pašvaldības ilgtermiņa mērķu noteikšana saistībā ar investīciju piesaistes attīstību industriālajai teritorijai

Tukuma novada vīzija ir noteikta Tukuma novada Ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2033.gadam: 2033.gadā *“Tukuma novads, kā Rīgai netāls plaukstošs novads ar pilsētu, lauku ciemiem un viensētām, ir labi atpazīstama kvalitatīva un ilgtspējīga dzīves vide, kas sekmē radošu, izglītotu un aktīvu iedzīvotāju labklājību, tā ir piemērota dzīvesvieta ģimenēm ar bērniem. Novada iedzīvotāji novērtē un saglabā tradīcijas un novada kultūrvēsturisko mantojumu. Kvalitatīva, moderna transporta un sakaru infrastruktūra nodrošina videi draudzīgas, konkurētspējīgas uzņēmējdarbības ar augstu pievienoto vērtību attīstību, dabas resursu prasmīga un moderna apsaimniekošana nodrošina lauksaimniecības attīstību. Uz šejieni brauc gan tuvāki, gan tālāki viesi, daļai rīdzinieku šeit ir lauku mājas.”*⁵⁷

Lai sasniegtu novada attīstības vīziju, stratēģijā ir izvirzīti četri attīstības mērķi, kas balstās uz Tukuma novada vērtību un konkurētspējīgo priekšrocību izmantošanu:

1. Sociālā dimensija: Vienota un atvērta, izglītotā un aktīva sabiedrība, kam nodrošinātas daudzveidīgas augstas kvalitātes attīstības iespējas,
2. Ekonomikas dimensija: daudzveidīga, jaunievedumiem atvērta Latvijas un starptautiskajā tirgu konkurētspējīga uzņēmējdarbība,
3. Vides dimensija: Pievilcīga, ērta un harmoniskas dzīves, darba un brīvā laika pavadīšanas vieta,
4. Pārvalde: Labi atpazīstams novads ar sadarbību sekmējošu modernu pārvaldību.

Izvirzīto stratēģisko mērķu sasniegšanai un kompleksu teritorijas attīstību nodrošināšanai ir noteikti 22 savstarpēji saistīti un papildinoši rīcības virzieni, no kuriem divi ir tiešā veidā saistīti ar industriālās teritorijas attīstību:

- RV8: Labvēlīga uzņēmējdarbības vide un augsta nodarbinātība,
- RV9: Rūpniecības un loģistikas attīstība.

Līdzīgi, analizējot industriālās teritorijas projekta īstenošanas atbilstību Tukuma novada ilgtermiņa prioritātēm, var secināt, ka tas saskan ar diviem no četriem mērķiem.

Vistiešākā atbilstība ir starp iecerēto projektu un ekonomikas dimensiju: jaunu uzņēmumu ienākšana pašvaldības teritorijā un esošo uzņēmumu darbības paplašināšanās dos ieguldījumu uzņēmējdarbības konkurētspējas pieaugumam un dažādos biznesa un nodarbinātības iespējas novadā. Ir saskatāma projekta atbilstība arī vides dimensijas mērķim: koncentrējot uzņēmējdarbības attīstību industriālajās teritorijās, tiek moderni saplānota novada teritorijas attīstība, kas ļaus saglabāt pievilcīgu dzīves un brīvā laika vidi. Visbeidzot šis projekts ir kā paraugrisinājums pārvaldes dimensijas mērķa īstenošanai: pateicoties pašvaldības iniciatīvai, ilgstoši neizmantotā teritorija tiks sakārtota un ekonomiski jēgpilni apsaimniekota ar labumu iedzīvotājiem, uzņēmumam, pašvaldībai un valstij.

⁵⁷ Tukuma novada Attīstības programma 2015.-2021.gadam

3.5. Tukuma novada pašvaldības investīciju piesaistes industriālajai teritorijai aktivitāšu laika plāns

Industriālās teritorijas izveide un attīstība, kā arī investoru piesaiste ir laikietilpīgs process ar galveno uzdevumu daudzu iesaistīto pušu interešu salāgošanā. Tas prasa pārdomātu vadību laika un finanšu resursu taupīgai izmantošanai – un veiksmīgam noslēgumam. Tāpēc, jau sākot šo darbu, ir vajadzīgs laika plāns, par kuru visi sadarbības partneri ir informēti un gatavi ievērot.

Piedāvājam vairākās virzienos vērstu darbību plānu, kas aptver pasākumus investīciju piesaistei industriālajai teritorijai papildus jau sagatavošanā esošajam ES fondu līdzfinansētajam projektam SAM 5.6.2.ietvaros. Plāns aptver darbības atbilstoši šajā ziņojumā identificētajiem investoru piesaistes kanāliem, kā arī darbības saistībā ar šajā ziņojumā identificētajiem citiem finanšu resursiem uzņēmējdarbības attīstībai.

Tabula 26: Darbību laika grafiks

Nr.	Darbība	Papildu budžeta nepieciešamība	Iesaistītās puses	Sākums	Beigas
Pašvaldībai pieejamo finanšu resursu piesaistes izvērtēšana					
1.	Izvērtēt pašvaldībai pieejamos finanšu resursu izmantošanas iespējas (Pielikums Nr.2) industriālās teritorijas attīstības projektu finansēšanai	Nav nepieciešams	Pašvaldība	04/2016	04/2016
2.	Identificētajām finanšu iespējām uzsākt konsultācijas ar projekta partneriem	Nav nepieciešams	Pašvaldība, projektu partneri (uzņēmēji, citas pašvaldības, iestādes, uc.)	04/2016	12/2016
3.	Identificētajām finanšu iespējām uzsākt projektu sagatavošanu	Atkarībā no finanšu instrumenta, nepieciešams projektu līdzfinansējums	Pašvaldība, projektu partneri (uzņēmēji, citas pašvaldības, iestādes, uc.)	06/2016	12/2018
Eiropas Investīciju projektu portāls					
4.	Aizpildīt anketu par Tukuma pašvaldības piedāvājumu investīciju projektu īstenošanā	Nav nepieciešams	Pašvaldība	04/2016	04/2016
5.	Sekot līdzi aktualitātēm Eiropas Investīciju projektu portālā	Nav nepieciešams	Pašvaldība	Pastāvīgi	
Tukuma novada mājas lapas pilnveidošana					
6.	Izveidot atsevišķu mājas lapas sadaļu par pašvaldības piedāvājumu investoriem	Ir nepieciešams (vai arī uzturēšanas līguma	Pašvaldība	04/2016	06/2016

		ietvaros)			
7.	Regulāri aktualizēt un papildināt informāciju	Nav nepieciešams	Pašvaldība	Pastāvīgi	
<i>Drukāts izdevums par Tukuma novada piedāvājumu investoriem</i>					
8.	Sagatavot informācijas saturu izdevumam par pašvaldības piedāvājumu investoriem, t.sk. iesaistot arī darbojošos uzņēmumus	Nav nepieciešams	Pašvaldība, citas pašvaldības, uzņēmēji	04/2016	08/2016
9.	Izdot publikāciju	Ir nepieciešams	Pašvaldība	09/2016	09/2016
10.	Prezentēt publikāciju uzņēmēju dienās	Nav nepieciešams	Pašvaldība	10/2016	10/2016
<i>Sadarbība ar LIAA - datu bāzes un katalogi, LIAA pārstāvniecības</i>					
11.	Izveidot kontaktu ar LIAA saistībā informācijas ievietošanu datu bāzēs, katalogos	Nav nepieciešams	Pašvaldība, LIAA	04/2016	05/2016
12.	Identificēt un piedāvāt informāciju LIAA datu bāzēm un katalogiem	Nav nepieciešams	Pašvaldība, LIAA	Patstāvīgi	
13.	Izveidot kontaktu ar LIAA par sadarbību ar atašejiem ārvalstīs	Nav nepieciešams	Pašvaldība, LIAA	04/2016	05/2016
14.	Identificēt pārstāvniecības valstīm piemērotu informāciju par investīciju iespējām	Nav nepieciešams	Pašvaldība, LIAA	Patstāvīgi	
15.	Identificēt izstādes, kur pašvaldībai iespējams piedalīties ar LIAA starpniecību	Atkarībā no izstādes	Pašvaldība, LIAA	Patstāvīgi	
<i>Dalība izstādēs</i>					
16.	Izvērtēt dalības iespēju MIPIM izstādē 2017.gadā	Nav nepieciešams	Pašvaldība	05/2016	12/2016 Budžeta procesa ietvaros
17.	Plānot dalību izstādē (pozitīva lēmuma gadījumā), rezervējot finansējumu un gatavojot standu	Ir nepieciešams	Pašvaldība, citas pašvaldības	05/2016	03/2017
<i>Sadarbība ar uzņēmumu, kas specializējas investoru piesaistē</i>					
18.	Specializēta uzņēmuma piesaiste konkrēta investora atrašanās industriālajai teritorijai	Ir nepieciešams	Pašvaldība	10/2016	12/2016
19.	Sadarboties investora piesaistē (pozitīva lēmuma gadījumā)	Ir nepieciešams	Pašvaldība	01/2017	Līdz investora piesaistei

3.6. Ieteikumi projekta īstenošanai

Sekmīgākai ES fondu līdzfinansētā projekta īstenošanai par industriālās teritorijas attīstību Tukumā, Rūdas ielā, vēršam uzmanību uz nozīmīgākajiem aspektiem, kas var ietekmēt projekta mērķu sasniegšanu, attiecināmības jautājumus, kā arī sekmē projekta īstenošanas efektivitāti.

Projekta ietekmes noteikšana: Konservatīvisms projekta mērķu noteikšanā

MK noteikumi⁵⁸ pieprasa projekta iesniegumā skaidri norādīt projekta īstenošanas teritoriju izmaksu kontroles nodrošināšanai un projekta uzraudzības veikšanai. Būtiski apzināties, ka viens no struktūrpolitikas galvenajiem mērķiem, kas ES palika īpaši svarīgs globālās ekonomiskās krīzes ietekmē, ir nodarbinātības izaicinājumu risinājums. Tas par vissvarīgāko pēc-uzraudzības procesa elementu padara pārliecināšanos, ka projekta iesniegumā ielānotās jaunās darbavietas tiešām tiek izveidotas un vēlāk tiek aizpildītas ar reāliem darbiniekiem.

Tukuma novada pašvaldības iezīmētā ERAF finansējuma summa Rūdas ielas industriālās teritorijas infrastruktūras attīstībai liecina, ka minimālais jaunu darbavietu skaits ir 40. Ir ieteicams neapņemties sasniegt ambiciozākus mērķus nekā ir obligāti nepieciešams, jo darbavietu veidošana un it īpaši darbavietu aizpildīšana ar kvalificētu personālu var būt izaicinoša.

Projekta teritorijas plānošana: Noteikt projekta ietekmes teritoriju plašāk nekā projekta īstenošanas adrese

Par vienu no risinājumiem, kas uzlabo izredzes sasniegt ielānoto darba vietu skaitu, ir adekvāta projekta ietekmes teritorijas definēšana.

Ir ieteicams definēt projekta teritoriju, neaprobežojoties ar adresi/telpu, kurā notiks būvniecības un pieslēgumu ierīkošanas darbi. Būtu pareizāk noteikt ievērojami plašāku projekta mērķa teritoriju, kas pieļaus nākotnē atskaitīšanos par jaunu darbavietu izveidošanu un aizpildīšanu visā šajā teritorijā.

Darbavietu uzraudzībā arī nebūtu pamatoti aprobežoties tikai ar viena uzņēmuma, kas ir guvis tiešu labumu no projekta īstenošanas, darbavietām – bet gan jāizmanto iespēja argumentēt, ka pozitīvs uzņēmējdarbības vides sakārtošanas efekts nostrādāja arī uz apkārt esošo uzņēmumu izaugsmi.

Projekta laika grafika plānošana: Paredzēt visām darbībām laika rezervi, īpaši iepirkumiem 3x vairāk laika

ES fondu vadības regulējums tiek padarīts arvien mazāk liberāls pret novirzēm projektu īstenošanā: rezultātu nepilnībām, izdevumu dokumentācijas neprecizitātēm, laika grafika novirzēm u.c.

Par konkurences cīņas ieroci ekonomiskās krīzes laikā kļuvusi nepamatotā iepirkumu rezultātu pārsūdzēšanu prakse diemžēl netika atmesta arī tautsaimniecības izaugsmes gados, un būtiski var paildzināt projekta īstenošanu. Neizpaliek arī projektēšanas neprecizitātes, kļūdas darbu veikšanas laika grafikos utml. projektu īstenošanas ieilgšanas iemesli. Izteiktā būvniecības darbu sezonālitate Latvijā nosaka, ka dažu

⁵⁸ Ministru kabineta 2015. gada 10. novembra noteikumi Nr. 645 "Darbības programmas "Izaugsmes un nodarbinātība" 5.6.2. specifiskā atbalsta mērķa "Teritoriju revitalizācija, reģenerējot degradētās teritorijas atbilstoši pašvaldību integrētajām attīstības programmām" īstenošanas noteikumi"

nedēļu novirze iepirkuma organizēšanā vai darbu plānošanā var kļūt par iemeslu būvniecības darbu novirzei par veselu kalendāro gadu.

Tāpēc ir ieteicams plānot projekta īstenošanas laika grafiku īpaši piesardzīgi, paredzot laika rezervi katram projekta posmam, t.sk. vismaz dubultā laika rezervi katram iepirkuma procesam. Ir daudz labāk noslēgt projektu gadu ātrāk nekā sākotnēji iepļānots, nevis neparedzēti finansēt projekta pabeigšanu no pašvaldības budžeta tāpēc, ka projekta īstenošanas perioda pagarināšana nav pamatojama ar ārējiem no pašvaldības neatkarīgiem iemesliem.

Projekta finansējuma rezerve: Nolemt par pašvaldības rezerves naudu projektam vismaz 10% apjomā

Līdzīgi kā laika trūkums, papildu finansējuma trūkums var būtiski traucēt projekta īstenošanu, liekot no jauna uzsākt iepirkumu procedūru, veikt neparedzētas projektēšanas korekcijas, atsakoties no dārgākiem risinājumiem par labu lētākiem, saskaņot projekta elementu grozījumus ar Centrālo finanšu un līgumu aģentūru utml. Arī lēmums par papildu finansējuma piešķiršanu projektam var aizņemt daudz laika vai atsevišķos vēlēšanu cikla posmos var netikt pieņemts pretēji ekonomiskai loģikai.

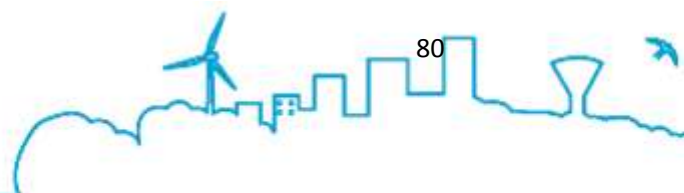
Ir ieteicams jau projekta iesnieguma apstiprināšanas laikā novada pašvaldības domē pieņemt lēmumu par finanšu rezerves piešķiršanu projektam, kas tiktu izmantots tikai īpaši pamatotos gadījumos – neprasot ilgstošu politiskā lēmuma pieņemšanas procesu. Piemēram, dome, apstiprinot projekta iesniegumu, var lemt, ka par faktisku projekta finanšu rezerves izmantošanu lēmumu var pieņemt pašvaldības domes priekšsēdētājs ar savu rīkojumu.

Projekta vadības komanda: Rūpēties par projekta vadības komandas kapacitāti un nemainīgumu

Projekta īstenošana ir ilgstošs un sarežģīts process, kas prasa vairāku speciālistu efektīvu un operatīvu sadarbību vairāku gadu laikā. Tāpēc projekta vadības komandas kapacitāte ir ārkārtīgi svarīga.

Ir ieteicams ar atsevišķu lēmumu (atkarībā no darba organizācijas pašvaldībā, tas var būt pašvaldības priekšsēdētāja vai izpilddirektora rīkojums) izveidot projekta vadības komandu ar skaidri noteiktām lomām un sadarbības, funkcionālās padotības un atskaitīšanās mehānismiem.

Lai arī katra projekta sākumā visiem iesaistītiem ir pārlicība un apņemšanās piedalīties projekta īstenošanā no sākuma līdz beigām, ir būtiski nodrošināties pret riskiem, kas iestājas, vadības komandas loceklim pametot kolektīvu. Vislabākais šī riska vadības risinājums ir izsmeļoša visu procesu dokumentēšana – gan iekšējās komunikācijas gadījumā, gan gadījumā, kad notiek saziņa ar nacionālā līmeņa varas iestādēm: saziņa ar CFLA par projekta izmaksām, ar Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju par projekta rezultātiem, ar Finanšu ministriju par valsts budžeta aizdevumu utml.

4. Tukuma novada pašvaldības ieguvumi, īstenojot šo projektu

Ieguvumi industriālās zonas projekta īstenošanai ir analizējami divos virzienos: tiešie pašvaldības budžeta ieņēmumi, kas radīsies no papildu nodarbinātajiem, un netiešie ieguvumi, kuru novērtēšanai ir jāizdara virkni pieņēmumu. Netiešie ieguvumi arī var būt finansiāli un nemateriāli. Pētījums aprakstīs abus tipus: tiešos un netiešos finansiālos ieguvumus un netiešos nemateriālos ieguvumus.

Vienlaicīgi nedrīkst aizmirst arī par to, ka projekta īstenošana prasīs pašvaldības ieguldījumus. Tie būs finansiāli un nefinansiālie ieguldījumi, kurus ir iespējams pārvērst finanšu izteiksmē. Analizēsim arī tos, lai nonāktu pie objektīva aprēķina, kas arī norādīs uz projekta īstenošanas pamatotību vai tā nederīgumu publisko investīciju lēmumam.

4.1. Finanšu ieguvumi

Iedzīvotāju ienākuma nodoklis

Pašvaldības ir tradicionāli ieinteresētas uzlabot uzņēmējdarbības vidi to pārziņā esošajā teritorijā, vecinot jaunu komersantu ienākšanu pašvaldībā, lai celtu ekonomiskās attīstības līmeni un uzlabotu iedzīvotāju dzīves kvalitāti. Tomēr vistiešākā administratīvā motivācija ir saistīta ar to, ka pašvaldības budžets saņem 80% no iedzīvotāju ienākuma nodokļa, kas ir nomaksāts par konkrētajā pašvaldībā deklarēto darbinieku.

Izvirzot noteiktus pieņēmumus, iespējams aprēķināt, ka 15 gadu laikā pēc projekta īstenošanas **pašvaldības sagaidāmie kumulatīvie nominālie ieņēmumi no IIN, pateicoties projekta īstenošanai, ir 1 469 443 EUR.**

Tabula 27: Iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksājumi Tukuma novada pašvaldības budžetā, pateicoties īstenojamam projektam

Gads	Bruto atalgojums, EUR	Aprēķinātais IIN gadā jaunajai darba vietai, EUR	Aprēķinātais IIN kopā jaunajām darba vietām Tukuma pašvaldībā reģistrētajiem nodarbinātajiem, EUR
2014	773	1 702	
2015	819	1 817	
2016	869	1 938	19 385
2017	921	2 067	31 008
2018	976	2 204	55 091
2019	1 034	2 348	79 842
2020	1 097	2 502	85 055
2021	1 162	2 664	90 580
2022	1 232	2 836	96 437
2023	1 306	3 019	102 646
2024	1 384	3 213	109 227
2025	1 467	3 418	116 203
2026	1 555	3 635	123 597

2027	1 649	3 866	131 436
2028	1 748	4 110	139 744
2029	1 853	4 369	148 551
2030	1 964	4 644	157 886
2031	2 082	4 935	167 782
2032	2 206	5 243	178 271
2033	2 339	5 570	189 389
KOPĀ, IIN			1 836 804
KOPĀ, P/v saņemtais IIN			1 469 443

Avots: Autoru aprēķini

No ES fondu regulējuma⁵⁹, indikatīvā Tukuma novada pašvaldībai pieejamā finansējuma apjoma un pašvaldības plāniem par šī finansējuma sadalījumu dažādiem projektiem ir zināms, ka projekta par industriālās teritorijas attīstību Rūdas ielā minimālajam mērķim ir jābūt aptuveni 40 jaunām darbavietām (pie 1,5 mEUR ERAF ieguldījuma). SP Impianti SIA pārstāvis intervijā pētniekiem norādīja, ka ir plānotas 70 jaunas darbavietas, pateicoties jaunās ražotnes izveidei. Darbavietas plānots izveidot pakāpeniski, sākot ar 2016.gada vasaru, maksimālo skaitu sasniedzot 2 gadu laikā, t.i. 2018.gada laikā. Vērtējot projekta īstenošanas riskus, aprēķinam pieņemts, ka izdosies vidējais starp diviem mērķiem, t.i. paplašinātajā ražotnē tiks iesaistīti 55 jauni darbinieki, sākot ar 2019.gadu.

55 jaunas darba vietas, sākot no 2019.gada

Ir pamatoti uzskatīt, ka jauno SP Impianti SIA darbinieku algas nebūtiski atšķirsies no nozares vidējā atalgojuma līmeņa, kas 2014.gadā vidēji ir 773 EUR mēnesī (bruto)⁶⁰. Pamatoti būtu arī sagaidīt, ka atalgojuma apjoms varētu mainīties jaunu tehnoloģiju pielietojuma, darbinieku kvalifikācijas paaugstināšanās, ražīguma pieauguma un inflācijas kompensācijas rezultātā. Atalgojuma izaugsmei tiek piemērota indeksācija 6% gadā, kas ir vidējais atalgojuma pieaugums nozarē (NACE 25) Latvijā laikā no 2010.-2014.gadam⁶¹.

Atalgojums 55 darbiniekiem

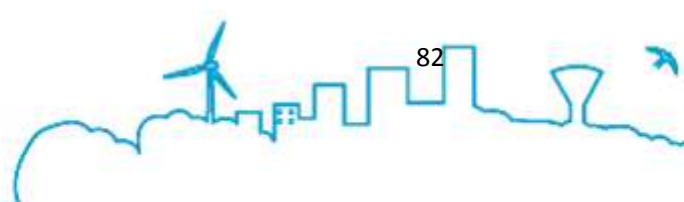
$55 * 773 \text{ EUR} * 12 = 510\,180 \text{ EUR} / 2014.\text{gadā} \Rightarrow$

$55 * 773 * 1,06^5 * 12 = 682\,736 \text{ EUR} / 2019.\text{gadā}$

⁵⁹ Ministru kabineta 2015. gada 10. novembra noteikumi Nr. 645 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 5.6.2. specifiskā atbalsta mērķa "Teritoriju revitalizācija, reģenerējot degradētās teritorijas atbilstoši pašvaldību integrētajām attīstības programmām" īstenošanas noteikumi"

⁶⁰ CSP dati

⁶¹ CSP dati

Aktuālā IIN likme ir 23%. Lai arī valdība ilgstoši diskutē ar sociāliem partneriem un uzņēmējus pārstāvošām organizācijām par nepieciešamību samazināt darba spēka nodokļa slogu, nav pamata uzskatīt, ka šīs debates īstermiņā progresēs vienā vai otrā virzienā. Līdz ar to tiek pieņemts, ka nodokļa likme paliks nemainīga. Tāpat IIN aprēķinam tiek pieņemts, ka sociālās apdrošināšanas iemaksas ir nemainīgas - 10,5%, bet neapliekamais minimums – 75 EUR, to nediferencējot pēc apgādājamām personām vai citiem kritērijiem.

IIN ieņēmumi par 55 darbiniekiem 2019.gadā

$$((55 * 773 \text{ EUR} * 1,06^5) - (55 * 773 \text{ EUR} * 1,06^5 * 0,105) - (55 * 75 \text{ EUR})) * 23\% * 12 = 129\,156 \text{ EUR}$$

Analizējot darbaspēka tirgu, ir pamatoti pieņemt, ka daļa jauno darbinieku nebūs tukumnieki. Jauno darbavietu skaitam tiek piemērota esošā proporcija par Tukuma novadā strādājošajiem Tukuma novada iedzīvotājiem, kas saskaņā ar VID datiem 2014.gadā bija 62%. Tādējādi kopumā 55 jaunizveidotajās darba vietās būtu nodarbināti 34 Tukuma novada iedzīvotāji. IIN ieņēmumu aprēķinā pieņemts, ka pašvaldība iegūst 80% no kopējā IIN iemaksu apjoma.

IIN ieņēmumi Tukuma novada pašvaldībai par 34 darbiniekiem 2019.gadā

$$[(34 * 773 \text{ EUR} * 1,06^5) - (34 * 773 \text{ EUR} * 1,06^5 * 0,105) - (34 * 75 \text{ EUR})] * 23\% * 12 * 80\% = 63\,874 \text{ EUR 2019.gadā}$$

IIN aprēķins veikts 15 gadu laika posmam pēc projekta īstenošanas, pieņemot ilgāko references periodu biznesa infrastruktūras projektiem atbilstoši Eiropas Komisijas Izmaksu-ieguvumu aprēķināšanas vadlīnijām kohēzijas politikas projektiem⁶².

IIN: pozitīva ārējā ietekme

Ir pamatoti pieņemt, ka ekonomiskās aktivitātes uzplaukums iepriekš tukšajā teritorijā var radīt pozitīvu ietekmi arī uz apkārtējo teritoriju un apkārt strādājošiem uzņēmumiem. Tradicionāli tiek pieņemts, ka visvairāk ietekmi izjūt apkalpojošajā sfērā strādājošās kapitālsabiedrības: ēdināšanas uzņēmumi, tirdzniecības uzņēmumi, transportēšanas pakalpojumu sniedzēji, utml.

Ietekmes apjoms ir nosakāms, balstoties uz virkni pieņēmumu, kas padara aprēķinus ārkārtīgi jutīgus pret pieņēmumu ticamību un faktisko izpildi. Tas liek pētniekiem atturēties no konkrēto skaitļu piesaukšanas pie netiešās ietekmes definējuma. Vienlaicīgi ir vairāk kā skaidrs, ka pozitīva ietekme ir sagaidāma, t.sk. uz pašvaldības un valsts budžetu.

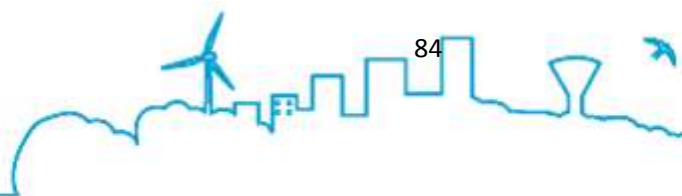
⁶² http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/cba_guide.pdf

Viens no veidiem, kas ļaus šo pozitīvu blakni konstatēt, ir iespējami optimālāka projekta īstenošanas teritorijas noteikšana. Nosakot projekta teritoriju plašāk nekā teritoriju, kur notiks būvniecības un ierīkošanas darbi, varēs vēlāk atskaitīties par visiem ekonomiskiem efektiem apkārtnē – ne tikai par konkrētā uzņēmuma darbavietu izveidi un apgrozījuma pieaugumu.

Nekustamā īpašuma nodoklis

Vēl viens netiešais finanšu ieguvums ir ieņēmumu no nekustamā īpašuma nodokļa pieaugums. Ir pamatoti pieņemt (arī starptautiskā prakse to paredz), ka nekustamā īpašuma cenu pieaugums var sekot, pateicoties jaunu publisko investīciju veikšanai rajonā. Sakopta vide, jaunas darba vietas, pieaugošais patēriņa pieprasījums – tie visi nosaka nekustamā īpašuma cenas palielināšanos, kas caur kadastra vērtībām tiek atspoguļots arī pašvaldības iekasētā nodokļa par nekustāmo īpašumu apjoma pieaugumā.

Arī šajā gadījumā aprēķini būtu saistīti ar virkni pieņēmumu, kas padara analīzi ļoti nedrošu. Vienlaicīgi arī šajā gadījumā principiāli nav šaubu par šī efekta esamību.

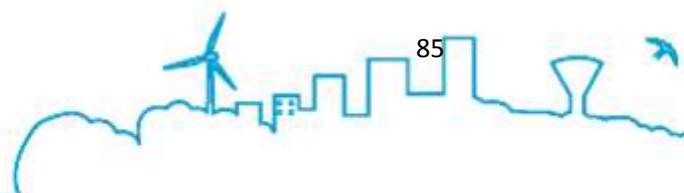
4.2. Nemateriālie ieguvumi

Pašvaldības motivācija veicināt uzņēmējdarbības vides uzlabošanu un investoru ienākšanu pašvaldības teritorijā neaprobežojas ar finanšu motivāciju, bet var pat būt vairāk pamatota ar domes ambīciju sniegt vislabāko novada iedzīvotājiem.

Būtisks nemateriāls ieguvums ir sakopta darba un dzīves vide, kas palielinās apmierinātību gan iedzīvotāju, gan uzņēmēju starpā.

Jaunu darbavietu veidošana, ekonomiskā augšupeja un sakopta vide noteikti pamatos iedzīvotāju apmierinātību, kas ir viens no būtiskiem pašvaldības uzdevumiem. Iespēja atrast darbu Tukuma novadā var kalpot kā ļoti būtisks iedzīvotāju apmierinātības dzinulis, īpaši ņemot vērā lielu skaitu cilvēku, kas šobrīd ikdienā brauc uz darbu uz galvaspilsētu un citiem novadiem.

Būtu pamatoti atcerēties arī par pašvaldības reputāciju valdības ministriju un uzņēmēju vidū. Spēja veiksmīgi īstenot būtisku attīstības projektu apliecinās Tukuma orientāciju uz uzņēmējdarbības vides sakopšanu un var motivēt nākotnes investīcijas tieši Tukuma novadā, nevis citur.

4.3. Izdevumi

Līdzfinansējums

Lielākā izdevumu pozīcija katra projekta īstenošanā ir līdzfinansējums. Tukuma novada pašvaldības sagaidāmais ERAF finansējuma apjoms projektam ir robežās no 0,27-1,23 mEUR. Precīzais līdzfinansējuma apjoms ir atkarīgs no izmaksu kategorijām un to attiecināmības no sacījumiem (valsts atbalsta nosacījumi, utml.). Zemākā līdzfinansējuma robeža aprēķināta, pieņemot, ka projektā nav valsts atbalsta komponentes. Precīzais Līdzfinansējuma apjoms projektam jānosaka projekta tālākās sagatavošanas laikā, ņemot vērā projekta izmaksu-ieguvumu analīzi.

Šo naudu vispareizāk ir uzskatīt par ieguldījumu, ko pašvaldība veic, lai saņemtu gan finansiālu atdevi IIN un NĪN veidā, gan arī dažādus nefinanšu un nemateriālos ieguvumus.

Iespējams, būtu pamatoti paredzēt projekta rezerves līdzfinansējumu, ko pašvaldība ir gatava ieguldīt projektā papildu minimāli pieprasītajam, ja tas būtu nepieciešams. Rezerves finansējuma jeb finansējuma neparedzētiem gadījumiem apjoms ir atkarīgs no konkrētā finansējuma saņēmēja finanšu situācijas, bet parasti tas nav mazāks par 3% no projekta kopsummas, tātad 0,05 mEUR.

Pielikums Nr.1: Saīsinājumi

AS – akciju sabiedrība

CFLA – Centrālā finanšu un līgumu aģentūra

CSP – Centrālā Statistikas pārvalde

DG ECFIN – Eiropas Komisijas Ekonomisko un finanšu lietu ģenerāldirektorāts

ERAF – Eiropas Reģionālās attīstības fonds

ES – Eiropas Savienība

EUR – Eiropas Savienības vienotā valūta

IKP – iekšzemes kopprodukts

LKUEA – Latvijas Kokapstrādes uzņēmēju un eksportētāju asociācija

LPUF – Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācija

LU – Latvijas Universitāte

MASOC – Mašīnbūves un metālapstrādes rūpniecības asociācija

NACE – ekonomisko aktivitāšu statistiskās klasifikācijas sistēma

NAP – Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.-2020.gadam

NVA – Nodarbinātības valsts aģentūra

NVS – Neatkarīgo valstu sadraudzība

OECD – Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija

P&A – pētniecība un attīstība

RTU – Rīgas Tehniskā universitāte

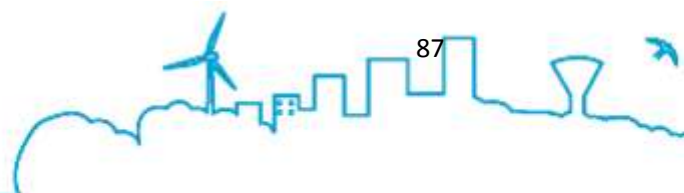
SAM – specifiskais atbalsta mērķis

SIA – sabiedrība ar ierobežotu atbildību

SVID – stipro, vājo pušu, iespēju un draudu analīze

VARAM – Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

VID – Valsts ieņēmumu dienests

Pielikums Nr.2: Pašvaldībai pieejamie finanšu resursi investīciju piesaistes un uzņēmējdarbības veicināšanas mērķim

Nr.	Finansējuma avots	Atbalsta programma	Atbalstāmās darbības	Finansējuma saņēmēji / Partneri
1.	ES fondu darbības programma "Izaugsme un nodarbinātība" http://www.esfondi.lv/planosanas-dokumenti	3.1.1.5. "Atbalsts ieguldījumiem ražošanas telpu un infrastruktūras izveidei vai rekonstrukcijai"	Atbalsts apstrādes rūpniecības MVK attīstībai, nodrošinot industriālo teritoriju un telpu izveidi un attīstību, prioritāri atbalstot projektus, kas tiek īstenoti Viedās specializācijas jomās.	FS: MVK Partneri: Pašvaldības, speciālas ekonomiskas zonas un ostu pārvaldes
2.	ES fondu darbības programma "Izaugsme un nodarbinātība" http://www.esfondi.lv/planosanas-dokumenti	3.2.1.1. "Ārējo tirgu apgūšana – ārējais mārketingis"	Lai stiprinātu Latvijas starptautisko konkurētspēju un veicinātu ārējo tirgu apgūšanu, paredzēts atbalsts dalībai izstādēs, konferencēs ārvalstīs, dalībai tirdzniecības misijās un atbalsts produkta vai komersantu akreditācijai, sertifikācijai, reģistrācijai.	FS: Komersanti, kuri atbilst sīko (mikro), mazo un vidējo komersantu statusam, pašvaldības, biedrības vai nodibinājumi
3.	ES fondu darbības programma "Izaugsme un nodarbinātība" http://www.esfondi.lv/planosanas-dokumenti	3.2.1.2. "Starptautiskās konkurētspējas veicināšana"	Lai veicinātu starptautisko konkurētspēju, tiks nodrošinātas konsultācijas un atbalsts komersantiem ārējo tirgu apgūšanai un pasākumi ārvalstu investīciju piesaistei.	FS: LIAA Partneri: Pašvaldības
4.	ES fondu darbības programma "Izaugsme un nodarbinātība" http://www.esfondi.lv/planosanas-dokumenti	3.3.1. Palielināt privāto investīciju apjomu reģionos, veicot ieguldījumus uzņēmējdarbības attīstībai atbilstoši	Investīcijas maza mēroga uzņēmējdarbības atbalsta publiskās infrastruktūras attīstībai un pieejamībai - nepieciešamo industriālo pieslēgumu izveidei, iespējama papildinātība ar 3.1.1.SAM, kas vērsts uz MVK attīstības sekmēšanu, īpaši apstrādes rūpniecības īpatsvara pieaugumu ekonomikā, tādējādi veicinot arī reģionu attīstību, komersantu attīstību	FS: Pašvaldības (izņemot Rīgas pilsētas pašvaldību), pašvaldību iestādes, pašvaldību kapitālsabiedrības, kuras veic pašvaldību autonomās funkcijas, ostu pārvaldes, speciālo ekonomisko zonu pārvaldes,

		pašvaldību attīstības programmās noteiktajai teritoriju ekonomiskajai specializācijai un balstoties uz vietējo	kapacitātes paaugstināšanu, investīciju piesaisti un jaunu darbavietu radīšanu.	biedrības, nodibinājumi.
5.	ES fondu darbības programma "Izaugsme un nodarbinātība" http://www.esfondi.lv/planosanas-dokumenti	5.6.2. Teritoriju revitalizācija, reģenerējot degradētās teritorijas atbilstoši pašvaldību integrētajām attīstības programmām	Atbalstu plānots sniegt integrētajās pašvaldību attīstības programmās noteiktajiem prioritārajiem publiskās infrastruktūras investīciju projektiem, kas vērsti uz pilsētvides revitalizācijas veicināšanu, rūpniecisko teritoriju un citu uzņēmējdarbībai plānoto vai izmantoto degradēto (<i>deprived areas</i>) teritoriju atjaunošanu nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centru pašvaldībās (t.sk. novada teritorija ārpus attīstības centra). Sakārtoto degradēto teritoriju pielāgošana jaunu uzņēmumu izvietojumam tajās vai esošo paplašināšanai, lai sekmētu nodarbinātību un ekonomisko aktivitāti pašvaldībās. Atbilstība integrētai pašvaldības attīstības programmai, t.sk. investīciju plānam tiks paredzēta kā nosacījums KP fondu finansējuma saņemšanai.	FS: Nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centru pašvaldības, pašvaldību iestādes, pašvaldību kapitālsabiedrības, kas veic pašvaldību autonomās funkcijas. Partneri: Komersanti, pašvaldības, pašvaldību iestādes, pašvaldību kapitālsabiedrības, kas veic pašvaldību autonomās funkcijas, brīvostu pārvaldes vai speciālo ekonomisko zonu pārvaldes
6.	ES fondu darbības programma "Izaugsme un nodarbinātība" http://www.esfondi.lv/planosanas-dokumenti	6.1.4.2. Nacionālas nozīmes attīstības centru integrēšana TEN-T tīklā	Jaunu maģistrālo ielu, esošo maršrutu attīstība, kas nodrošina atsevišķu pilsētu daļu efektīvu savstarpējo sasaisti un sasaisti ar Eiropas komunikāciju tīklu elementiem (alternatīvu kravas ceļu izbūve, pārbūve vai modernizācija).	FS: Satiksmes ministrija, nacionālas nozīmes attīstības centru pašvaldības (izņemot Rīgu) atbilstoši sākotnējā novērtējuma rezultātiem.
7.	ES fondu darbības programma "Izaugsme un nodarbinātība"	7.1.1. "Paaugstināt bezdarbnieku kvalifikāciju un	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Profesionālā apmācība, pārkvalifikācija, kvalifikācijas paaugstināšana, apmācība pie darba devēja; 	FS: NVA

	http://www.esfondi.lv/planosanas-dokumenti	prasmes atbilstoši darba tirgus pieprasījumam”	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Konkurētspējas paaugstināšanas pasākumi; ▪ Neformālās izglītības programmu apguve, kas ietver darba tirgum nepieciešamo pamatprasmju un iemaņu apguvi; ▪ Specifisku pakalpojumu (piemēram, zīmju valodas tulks) sniegšana mērķa grupu bezdarbniekiem apmācību laikā; ▪ Elastīgu apmācību formu (piemēram, e-apmācības) izstrāde un īstenošana personām ar invaliditāti un citiem mērķa grupu bezdarbniekiem, konkurētspējas paaugstināšanas pasākumu elastīgu apmācību formā izstrāde un īstenošana bezdarbniekiem; ▪ Atbalsts reģionālajai mobilitātei; ▪ Projekta īstenošanas personāla apmācība darbam ar mērķa grupu. 	
8.	LR Valsts Kase	Valsts aizdevums	Aizņēmums projekta īstenošanai.	FS: Pašvaldība
9.	Pilsētu inovatīvās darbības http://www.uia-initiative.eu/en	Prioritāte: Darbvietas un prasmes vietējai ekonomikai	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vietējo piegādes ķēžu stiprināšana, lai palīdzētu vietējai ekonomikai gūt labumu no vietējā tirgus un spēlētu nozīmīgu lomu saišu stiprināšanā starp vietējiem uzņēmumiem, iesaistītajām pusēm gan vietējā, gan plašākā mērogā; ▪ Darbības, kas palīdzētu sekmēt pieprasījumu un veicinātu MVK pieeju plašākiem noieta tirgiem; ▪ Atbalsts MVK, identificējot to izaicinājumus un nodrošinot inovatīvus risinājumus; ▪ Nodrošināt uzņēmējdarbības veicinošu vidi, sadarbojoties ar uzņēmējiem un veidojot tiltus starp papildinošiem uzņēmumiem; ▪ Attīstīt uzlabotu uzņēmējdarbības kultūru un veicināt jaunu uzņēmumu un sociālo uzņēmumu 	FS: Pilsētas vietējās administrācijas iestāde, ar iedzīvotāju skaitu virs 50 000, kā arī pilsētu asociācijas vai grupas, kur to kopējais iedzīvotāju skaits pārsniedz 50 000 (tas var ietvert arī pārrobežu sadarbības asociācijas vai grupas dažādās ES dalībvalstīs)

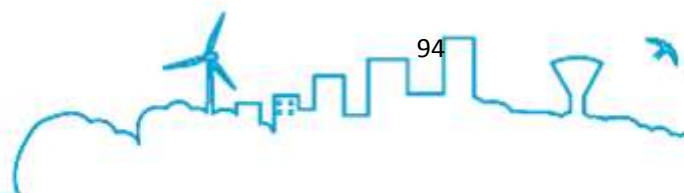
			<p>veidošanos, veicinot labvēlīgas vietējās ekosistēmas, tostarp ar "biznesa inkubatoru" un līdzīgām iniciatīvām</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Veicināt darba vietām bagātas nozares, piemēram, zaļā ekonomika, veselība, u.c. 	
10.	<p>Igaunijas - Latvijas pārrobežu sadarbības programma 2014.-2020.gadam</p> <p>http://www.estlat.eu/</p>	1. Aktīva un atraktīva uzņēmējdarbības vide	<p>Jaunu uzņēmumu dibināšanas veicināšana, atbalsts uzņēmumiem starptautisko kontaktu veidošanā un attīstībā, apmācības un konsultācijas, kopīgi gadatirgi, sadarbība starp uzņēmējdarbības atbalsta organizācijām, struktūru izveidošana sadarbības un informācijas apmaiņas veicināšanai starp Igaunijas un Latvijas uzņēmējiem, mazo un vidējo uzņēmumu (MVU) attīstības pasākumu īstenošana, kopīgu produktu un pakalpojumu izstrāde, kopīgas mārketinga aktivitātes, sadarbības uzlabošana inovāciju procesu atbalstam starp publiskā sektora struktūrām, pētniecības un izglītības institūcijām un MVU u.c.</p>	FS: MVU, vietējās un reģionālās iestādes, valsts iestādes, nevalstiskās organizācijas un līdzvērtīgas valsts organizācijas
11.	<p>Centrālā Baltijas jūras reģiona programma 2014. - 2020.gadam</p> <p>www.centralbaltic.eu</p>	<p>Prioritārais virziens Nr. 1. IP 1</p> <p>Uzņēmējdarbības veicināšana, it īpaši veicinot jaunu ekonomikas ideju izmantošanu, kā arī veicinot jaunu uzņēmumu tostarp biznesa inkubatoru, izveidi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Izpratnes veidošana ▪ Apmācības, mentoringi ▪ Konsultāciju pakalpojumi ▪ Potenciālo un jauno uzņēmēju tīkls ▪ Iespēju apzināšana un analīze, pieredzes salīdzināšana ▪ Inkubatora pakalpojumi 	FS: Organizācijas, kuru vadībā darbojas inkubatori, uzņēmējdarbības attīstības organizācijas, veicinātāji, uzņēmēju apvienības, reģionālo un vietējo pašvaldību ekonomikas attīstības departamenti
12.	Centrālā Baltijas jūras reģiona programma	<p>Prioritārais virziens Nr. 1. IP 2</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pakalpojumu un produktu izstrāde un pielāgošana jauniem tirgiem; 	FS: Organizācijas, kuru vadībā darbojas inkubatori,

	<p>2014. - 2020.gadam www.centralbaltic.eu</p>	<p>Atbalsts Mazo un vidējo uzņēmumu darbībai, lai veicinātu to izaugsmi reģionālajā, nacionālajā un starptautiskajā mērogā, kā arī nodrošinātu inovācijas procesu izaugsmi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zīmolu veidošana, izpratnes veidošana un mārketinga ▪ Procesa attīstība ▪ Cilvēkresursu attīstība ▪ Tirgus analīze, izpēte ▪ Biznesa, publiskā sektora un akadēmisko aprindu kopīgi centieni 	<p>uzņēmējdarbības attīstības organizācijas, veicinātāji, uzņēmēju apvienības, reģionālo un vietējo pašvaldību ekonomikas attīstības departamenti</p>
--	---	---	--	---

Pielikums Nr.3: Avoti

1. Nacionālais attīstības plāns 2014.-2020.gadam
2. ES fondu darbības programma 2014.-2020.gada periodam "Izaugsme un nodarbinātība"
3. Tukuma novada Ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2033.gadam
4. Tukuma novada Attīstības programma 2015.-2021.gadam
5. Tukuma novada pašvaldības 2014.gada publiskais pārskats
6. Tukuma teritorijas plānojums
http://www.tukums.lv/faili/File/ter.plan.gr/Tukuma_topografiskais_plans_M5000.pdf
7. AS "BMGS" ziņojums par ģeotehniskās izpētes darbiem projektējamai ražotnei ar vaļēja tipa uzglabāšanas laukumu Rūdas ielā 2, Purva ielā 8, 10, Tukumā (2016.gads)
8. Ministru kabineta 2015. gada 10. novembra noteikumi Nr. 645 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 5.6.2. specifiskā atbalsta mērķa "Teritoriju revitalizācija, reģenerējot degradētās teritorijas atbilstoši pašvaldību integrētajām attīstības programmām" īstenošanas noteikumi"
9. Guide to Cost-Benefit Analysis of Investment Projects Economic appraisal tool for Cohesion Policy 2014-2020
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/cba_guide.pdf
10. 6th Report on Economic, Social and Territorial Cohesion,
http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/reports/2014/6th-report-on-economic-social-and-territorial-cohesion
11. ECFIN ražošanas uzņēmumu apsekojums Eiropā
http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/surveys/time_series/index_en.htm
12. Eurostat indicators on High-tech industry and Knowledge – intensive services
http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/Annexes/htec_esms_an8.pdf ;
13. Investor Ready Cities (PWC Report)
<https://www.pwc.com/gx/en/psrc/publications/assets/pwc-investor-ready-cities-v1.pdf>
14. Nekustamā īpašuma izstādes Kannās, Francijā mājas lapa
<http://www.mipim.com>
15. Informācija par Rīgas pašvaldības dalību MIPIN izstādē
<http://www.rdpad.lv/riga-piedalies-ietekmigakaja-nekustama-ipasuma-profesionalu-foruma-mipim-2014/> un <http://www.labsoflatvia.com/news/riga-powerhouse-to-take-the-most-from-mipim-2016-3>
16. Marketing a Country: Promotion as a Tool for Attracting Foreign Investment
<http://hbswk.hbs.edu/item/marketing-a-country-promotion-as-a-tool-for-attracting-foreign-investment>
17. Need cash? What investors say cities should do to attract their interest
<http://smartcitiescouncil.com/article/need-cash-what-investors-say-cities-should-do-attract-their-interest>
18. LIAA informācija par investīciju piesaisti
<http://www.liaa.gov.lv/lv/investicijas/polaris-process>

19. LIAA nekustamo īpašumu datu bāze, kas pieejama investoriem
<http://www.liaa.gov.lv/lv/nekustamo-ipasumu-datu-baze>
20. Daugavpils pašvaldības investīciju katalogs
https://www.daugavpils.lv/files/components/main_content/files/uzn_katalogs_2014.pdf
21. Alītas Biznesa parka mājas lapa <http://www.alytus-industrial-park.eu/>
22. Vīlandes Industriālā parka mājas lapa <http://ipviljandi.ee/>
23. ERAF līdzfinansētās programmas “Pilsētu inovatīvās darbības” mājas lapa
<http://www.uia-initiative.eu/en>
24. Igaunijas - Latvijas pārrobežu sadarbības programma 2014.-2020.gadam,
<http://www.estlat.eu/>
25. Centrālā Baltijas jūras reģiona programma 2014. - 2020.gadam,
www.centralbaltic.eu
26. LR Ekonomikas ministrijas Ziņojums par Latvijas tautsaimniecības attīstību,
2015.gada decembris
27. LR Ekonomikas ministrijas Ziņojums par Latvijas tautsaimniecības attīstību,
2015.gada jūnijs
28. L.Zorgenfreija. Tendences pārtikas rūpniecībā
<https://www.makroekonomika.lv/tendences-partikas-rupnieciba>
29. Nekustamo īpašumu kompāniju Latio un Ober Haus nozares apskati par
2014.gadu un 2015.gada pirmo pusi
30. Informācija par Kandavas tehnikuma mācību programmām
31. Informācija par Rīgas 3.ardzskolas mācību programmām
32. Mašīnbūves un metālapstrādes rūpniecības asociācijas informācija
www.masoc.lv
33. Latvijas Kokapstrādes uzņēmēju un eksportētāju asociācijas informācija
<http://www.latvianwood.lv/default.aspx?tabid=7&id=2790&lang=1>
34. Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācijas informācija <http://www.lpuf.lv/>
35. EUROSTAT dati par ražošanas nozaru apgrozījumu un darbaspēka izmaiņām
36. Lursoft dati par Tukuma novadā darbojošos komercsabiedrību skaitu,
apgrozījumu un nodarbinātajiem
37. VID dati par Tukuma novadā strādājošajiem citu novadu iedzīvotājiem un
Tukuma novada iedzīvotājiem, kas strādā citos novados
38. CSP dati par iedzīvotāju skaitu, vecumstruktūru, nodarbinātību, atalgojumu
nozārēs un tā izmaiņām, nozaru eksporta rādītājiem, u.c.
39. NVA dati par bezdarba rādītājiem

Pielikums Nr.4: Interviju saraksts

Nr.	Vārds, Uzvārds	Amats	Intervijas datums, vieta
1.	Zane Siliņa	Tukuma novada pašvaldības izpilddirektora padomniece ekonomikas un attīstības jautājumos	12.01.2016, Tukums 29.02.2016, Tukums
2.	Indulis Zariņš	Tukuma novada domes deputāts, Teritoriālās attīstības komitejas priekšsēdētājs	29.02.2016, Tukums
3.	Vilnis Rantiņš	Mašīnbūves un metālapstrādes rūpniecības uzņēmumu asociācijas valdes priekšsēdētājs	14.01.2016, Rīga
4.	Mārtiņš Bičevskis	Latvijas Komercbanku asociācijas prezidents	20.01.2016., Rīga
5.	Elvis Davidovičs	SIA "SP Impianti" pārstāvis	02.03.2016., telefonintervija
6.	Ivars Krūmiņš	SIA CSK Steel, tehniskais direktors	20.01.2016, Tukums
7.	Teiksmā Pastore	SIA Vilomix vadītāja	20.01.2016, Rīga
8.	Liene Šneidere	SIA "Šokolādes muzejs" (Pure Chocolate) vadītāja	20.01.2016, Pūre, Tukuma novads
9.	Māris Birzulis	Tukuma Uzņēmēju kluba ukTukums valdes loceklis, SIA "Interbaltija" vadītājs	27.01.2016, Tukums
10.	Gints Ieviņš	SIA "Tukuma mēbeles" direktors [daļa no Daiļrade Koks kompāniju grupas]	27.01.2016, Tukums
11.	Dzintra Kļaviņa	Sakta Workwear SIA pārstāve	26.02.2016., Tukums
12.	Klavdija Vaļuka	ArvoPlus SIA pārstāve	26.02.2016., Tukums
13.	Kaspars Sedlenieks	SIA Snickers Production Latvia vadītājs	26.02.2016., Tukums